

T.C.

**KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE
KULLANILAN HİKÂYE KİTAPLARINDAKİ
KÜLTÜREL UNSURLARIN BELİRLENMESİ:
YUNUS EMRE ENSTİTÜSÜ HİKÂYE DİZİSİ ÖRNEĞİ**

**TUĞBA NUR BEKİS
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi Murat YİĞİT**

KIRIKKALE-2022

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE
KULLANILAN HİKÂYE KİTAPLARINDAKİ KÜLTÜREL
UNSURLARIN BELİRLENMESİ: YUNUS EMRE ENSTİTÜSÜ
HİKÂYE DİZİSİ ÖRNEĞİ

Tuğba Nur BEKİS
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi Murat YİĞİT

KIRIKKALE-2022

Tuğba Nur BEKİS tarafından hazırlanan “YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE KULLANILAN HİKÂYE KİTAPLARINDAKİ KÜLTÜREL UNSURLARIN BELİRLENMESİ: YUNUS EMRE ENSTİTÜSÜ HİKÂYE DİZİSİ ÖRNEĞİ” adlı tez çalışması, aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ / OY ÇOKLUĞU ile Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Murat YİĞİT

Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Kırıkkale Üniversitesi

İmza:.....

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.

Başkan: Doç. Dr. Mustafa TÜRKYILMAZ

Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi

İmza:.....

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.

Üye: Doç. Dr. Metin ELKATMIŞ

Sınıf Eğitimi Anabilim Dalı, Kırıkkale Üniversitesi

İmza:.....

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.

Tez Savunma Tarihi: 27/06/2022

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

.....

Doç. Dr. Abdussamed YEŞİLDAĞ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYANI

Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Tuğba Nur BEKİS

27/06/2022

ÖZET

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE KULLANILAN HİKÂYE KİTAPLARINDAKİ KÜLTÜREL UNSURLARIN BELİRLENMESİ: YUNUS EMRE ENSTİTÜSÜ HİKÂYE DİZİSİ ÖRNEĞİ

Kırıkkale Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türkçe Eğitim Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Murat YİĞİT

Haziran 2022, 113 sayfa

İnsanların iletişim ihtiyacını karşılayan ve bir toplumun yaşam biçimi olan kültürün nesilden nesile aktarılmasını sağlayan dil, insanı diğer canlılardan ayıran; gizli, karmaşık, canlı ve doğal anlamalar sistemi olarak tanımlanabilir. Dilsel göstergelerin, yazılı ya da sözlü biçimde ifade edilmesi sürecinde kültürel göstergelerin etkin kullanımı iletişim döngüsünü olumlu yönde etkileyecektir. Özellikle eğitim-öğretim sürecinde kültürel göstergeler yönüyle zengin metinlerin kullanılması, kültürün bağlam içinde fark edilmesine yardımcı olacaktır. Bu bağlamda “Dede Korkut Hikâyeleri” ve “Anadolu Hikâyeleri” kültür-sözcük etkileşimi yönüyle incelenmeli ve kültür desenlerine ayrılarak eğitim-öğretim süreçlerinde etkin kullanıma uygun olup olmadığı ortaya koyulmalıdır. Bu çalışmanın amacı, yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanında kullanılan “Dede Korkut Hikâyeleri” ve “Anadolu Hikâyeleri”ndeki kültürel desenleri tespit etmek ve bu kültür desenlerini oluşturan söz varlığını tasnif etmektir. Araştırma verileri doküman incelemesi yöntemi ile tespit edilmiş ve içerik analizi yapılarak çeşitli sınıflandırmalara ulaşılmıştır. Bu doğrultuda, Yunus Emre Enstitüsü’nün “Dede Korkut Hikâyeleri Serisi”nde bulunan B1-B2 ve B2-C1 seviyesine yönelik hazırlanan 7 hikâye kitabı ve A1-A2 seviyesinde hazırlanan “Anadolu Hikâyeleri”nde bulunan 5 hikâye kitabı 20 kültür desenine göre incelenmiş ve hikâye serilerinde bulunan atasözü, deyim ve ikilemeler tespit edilmiştir. Sonuç olarak, “Dede Korkut Hikâyeleri” ve “Anadolu Hikâyeleri”nin yoğun kültürel desenler barındırması, kültürel bildirişim yönüyle zengin bir niteliğe sahip olması, farklı kültür desenlerinde yüksek sıklık derecesine sahip kelimeler barındırması yönüyle yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanında etkin bir şekilde kullanılabilecek edebî ürünler arasında olduğu söylenebilir.

Anahtar kelimeler: Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi, kültür deseni, kültürel etkileşim, Dede Korkut Hikâyeleri, Anadolu Hikâyeleri.

ABSTRACT

DETERMINATION OF CULTURAL ELEMENTS IN STORYBOOKS USED IN TEACHING ENGLISH AS A FOREIGN LANGUAGE: YUNUS EMRE INSTITUTE STORY SERIES EXAMPLE

Kırıkkale University

Social Sciences Institute

Department of Turkish Education, Master's Thesis

Supervisor: Assist. Prof. Dr. Murat YİĞİT

June 2022, 113 pages

Language, which meets the communication needs of people and ensures the transfer of culture, which is a way of life of a society, from generation to generation, distinguishes humans from other living things; It can be defined as a system of hidden, complex, lively and natural understandings. Effective use of cultural indicators in the process of expressing linguistic indicators in written or oral form will positively affect the communication cycle. The use of rich texts in terms of cultural indicators, especially in the education process, will help to recognize culture in context. In this context, “Dede Korkut Stories” and “Anatolian Stories” should be examined in terms of culture-word interaction, and whether they are suitable for effective use in education-teaching processes should be revealed by separating them into cultural patterns. The aim of this study is to determine the cultural patterns in “Dede Korkut Stories” and “Anatolian Stories” used in the field of teaching Turkish as a foreign language and to classify the vocabulary that creates these cultural patterns. Research data were determined by document analysis method and various classifications were reached by content analysis. In this direction, 7 story books prepared for B1-B2 and B2-C1 levels in Yunus Emre Institute's “Dede Korkut Stories Series” and 5 story books in “Anatolian Stories” prepared at A1-A2 level were examined according to 20 cultural patterns and they were included in the story series. proverbs, idioms and reduplications found in As a result, it can be said that “Dede Korkut Stories” and “Anatolian Stories” are among the literary producers that can be used effectively in the field of teaching Turkish as a foreign language, as they contain intense cultural patterns, have a rich quality in terms of cultural communication, and contain words with high frequency in different cultural patterns.

Keywords: Teaching Turkish as a foreign language, cultural pattern, cultural interaction, Dede Korkut Stories, Anatolian Stories.

TEŞEKKÜR

Tez çalışmamın her aşamasında yardım ve katkılarıyla beni yönlendiren, bilgi ve tecrübesini esirgemeyen değerli danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Murat YİĞİT'e ve üzerimde emeği olan tüm hocalarıma saygılarımı ve teşekkürlerimi sunarım.

Hayatımın her anında bana güç veren, maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen kıymetli aileme ve yakınlarıma sonsuz teşekkür ederim. Çalışmam süresince daima yanımda olan değerli arkadaşım Beyza ÇELİK'e ve desteklerini her zaman hissettiğim tüm arkadaşlarıma teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER DİZİNİ	vii
ÇİZELGELER DİZİNİ	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ	xi
KISALTMALAR DİZİNİ	xii
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı	3
1.2. Araştırmanın Önemi	4
1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları	4
1.4. Varsayımlar	4
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	5
2.1. Kültür.....	5
2.2. Kültür ve Dil.....	7
2.3. Kültür ve İletişim.....	7
2.4. Kültürlerarası İletişim ve Kültürel Farkındalık	8
2.5. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi	13
2.6. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kültür Aktarımı	15
2.7. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Söz Varlığı.....	19
2.8. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Edebî Eserlerin Kullanımı	21
3. YÖNTEM.....	29
3.1. Araştırmanın Modeli	29
3.2. Araştırmanın Veri Kaynağı	29
3.3. Verilerin Toplanması ve Analizi	30
3.4. Problem Cümlesi	31
3.5. Araştırma Soruları	31
4. BULGULAR VE YORUMLAR.....	33
4.1. Aile-Akrabalık Kültür Deseni	33
4.2. Yiyecek-İçecek Kültür Deseni.....	35

	<u>Sayfa</u>
4.3. Giyim-Tekstil Kültür Deseni.....	37
4.4. Renk Kültür Deseni	39
4.5. Meslek Kültür Deseni.....	40
4.6. Yönetim-Hukuk Kültür Deseni	42
4.7. Hitap-Günlük İletişim Kültür Deseni	44
4.8. Dinî Kültür Deseni	46
4.9. Sosyal Hayat Kültür Deseni	48
4.10. Eşya Kültür Deseni.....	51
4.11. Müzik Kültür Deseni	53
4.12. Maden Kültür Deseni	54
4.13. Unvan-Lakap Kültür Deseni.....	55
4.14. Hayvan-Hayvancılık Kültür Deseni	58
4.15. Savaş-Askerlik Kültür Deseni	60
4.16. Bayındırlık-İşkân Kültür Deseni	62
4.17. Coğrafya-Ekolojik-Ziraat Kültür Deseni.....	64
4.18. Zaman Kültür Deseni	67
4.19. Ölçü-Miktar Kültür Deseni.....	69
4.20. Fizyolojik Kültür Deseni	71
4.21. Deyimler-Atasözleri-İkilemeler	73
5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	79
KAYNAKLAR	89
EKLER.....	95
EK-1. Dede Korkut Hikâyeleri’nde Yer Alan Kitaplara Ait Görseller ve Örnek Metinler.....	96
EK-2. Anadolu Hikâyeleri’nde Yer Alan Kitaplara Ait Görseller ve Örnek Metinler.....	106
ÖZ GEÇMİŞ.....	113

ÇİZELGELER DİZİNİ

<u>ÇİZELGE</u>	<u>Sayfa</u>
2.1. Sosyokültürel bilgiler	17
2.2. Sözcük dağarcığı alanı	20
3.1. İncelenen hikâye kitapları	29
3.2. Kültürel desenler	30
3.3. Hikâye kitaplarının kodlama yöntemi ile oluşturulmuş numaraları.....	31
4.1. Dede Korkut Hikâyeleri'nde aile-akrabalık kültür deseni	33
4.2. Anadolu Hikâyeleri'nde aile-akrabalık kültür deseni	34
4.3. Dede Korkut Hikâyeleri'nde yiyecek-içecek kültür deseni	35
4.4. Anadolu Hikâyeleri'nde yiyecek-içecek kültür deseni	36
4.5. Dede Korkut Hikâyeleri'nde giyim-tekstil kültür deseni.....	37
4.6. Anadolu Hikâyeleri'nde giyim-tekstil kültür deseni.....	38
4.7. Dede Korkut Hikâyeleri'nde renk kültür deseni	39
4.8. Anadolu Hikâyeleri'nde renk kültür deseni	40
4.9. Dede Korkut Hikâyeleri'nde meslek kültür deseni	40
4.10. Anadolu Hikâyeleri'nde meslek kültür deseni	41
4.11. Dede Korkut Hikâyeleri'nde yönetim-hukuk kültür deseni.....	42
4.12. Anadolu Hikâyeleri'nde yönetim-hukuk kültür deseni.....	43
4.13. Dede Korkut Hikâyeleri'nde hitap-günlük iletişim kültür deseni.....	44
4.14. Anadolu Hikâyeleri'nde hitap-günlük iletişim kültür deseni.....	45
4.15. Dede Korkut Hikâyeleri'nde dinî kültür deseni	46
4.16. Anadolu Hikâyeleri'nde dinî kültür deseni	48
4.17. Dede Korkut Hikâyeleri'nde sosyal hayat kültür deseni.....	48
4.18. Anadolu Hikâyeleri'nde sosyal hayat kültür deseni.....	50
4.19. Dede Korkut Hikâyeleri'nde eşya kültür deseni	51
4.20. Anadolu Hikâyeleri'nde eşya kültür deseni	52
4.21. Dede Korkut Hikâyeleri'nde müzik kültür deseni	53
4.22. Anadolu Hikâyeleri'nde müzik kültür deseni	53
4.23. Dede Korkut Hikâyeleri'nde maden kültür deseni.....	54
4.24. Anadolu Hikâyeleri'nde maden kültür deseni.....	54
4.25. Dede Korkut Hikâyeleri'nde unvan-lakap kültür deseni	55

ÇİZELGE

Sayfa

4.26. Anadolu Hikâyeleri'nde unvan-lakap kültür deseni	57
4.27. Dede Korkut Hikâyeleri'nde hayvan-hayvancılık kültür deseni.....	58
4.28. Anadolu Hikâyeleri'nde hayvan-hayvancılık kültür deseni.....	59
4.29. Dede Korkut Hikâyeleri'nde savaş-askerlik kültür deseni.....	60
4.30. Anadolu Hikâyeleri'nde savaş-askerlik kültür deseni.....	61
4.31. Dede Korkut Hikâyeleri'nde bayındırlık-iskân kültür deseni	62
4.32. Anadolu Hikâyeleri'nde bayındırlık-iskân kültür deseni.....	63
4.33. Dede Korkut Hikâyeleri'nde coğrafya-ekolojik-ziraat kültür deseni.....	64
4.34. Anadolu Hikâyeleri'nde coğrafya-ekolojik-ziraat kültür deseni.....	65
4.35. Dede Korkut Hikâyeleri'nde zaman kültür deseni.....	67
4.36. Anadolu Hikâyeleri'nde zaman kültür deseni	68
4.37. Dede Korkut Hikâyeleri'nde ölçü-miktar kültür deseni.....	69
4.38. Anadolu Hikâyeleri'nde ölçü-miktar kültür deseni.....	70
4.39. Dede Korkut Hikâyeleri'nde fizyolojik kültür deseni.....	71
4.40. Anadolu Hikâyeleri'nde fizyolojik kültür deseni.....	73
4.41. Dede Korkut Hikâyeleri'nde deyimler.....	73
4.42. Anadolu Hikâyeleri'nde deyimler.....	77
4.43. Dede Korkut Hikâyeleri'nde atasözleri.....	77
4.44. Dede Korkut Hikâyeleri'nde ikilemeler.....	77

ŞEKİLLER DİZİNİ

<u>ŞEKİL</u>	<u>Sayfa</u>
2.1. Kùltür ögeleri	6
2.2. Bireyler düzeyinde doğrudan kùltürlerarası iletişim.....	9
2.3. Yabancı dil öğretiminde metin tasnifi.....	24

KISALTMALAR DİZİNİ

AOÖÇ	: Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi
CEFR	: Common European Framework of Reference for Languages
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
TDK	: Türk Dil Kurumu
TMV	: Türkiye Maarif Vakfı
TÖMER	: Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi
TS	: Tekrar Sayısı
TYDÖP	: Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Programı
TYS	: Türkiye Yeterlik Sınavı
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü
YEE	: Yunus Emre Enstitüsü
YTB	: Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı

1. GİRİŞ

İnsanların iletişim ihtiyacını karşılayan ve bir toplumun yaşam biçimi olan kültürün nesilden nesile aktarılmasını sağlayan dil, insanı diğer canlılardan ayıran; gizli, karmaşık, canlı ve doğal anlamalar sistemi olarak tanımlanabilir. İnsanlar, iletişim kurarak yaşamlarını devam ettirebilirler. Dil, insanların iletişim kurmak için kullandığı etkili bir araç olmanın yanında toplumsal bir işleve de sahiptir. “İletişimsel yeti, bir dil toplumu ile iletişim kurmak için gerekli bilgiler ve bunların kullanılması için gerekli becerilere sahip olma anlamına gelmektedir” (Aktaş, 2005, s. 46). İletişimsel yeti; toplumun kullandığı dil ile bildirişim sağlayabilmek için gereken bilgi ve becerilerin bütünüdür. Bu yeti iletişimin kaynağını oluşturan kültürel unsurları da kapsamaktadır.

Milletler her zaman dillerini başka milletlere öğretme ihtiyacı duyar. Teknolojinin ilerlemesi ile dillerin etkileşimi de daha hızlı olmaktadır. Bulunduğumuz çağda toplumların ve insanların birbirleriyle iletişim kurma süreçlerinin gelişim gösterdiği ve kolay bir hâle geldiği söylenebilir. Hedef dil konuşurlarıyla iletişim kurma isteği beraberinde yabancı dil öğrenme isteğini de getirmektedir. Tapan (1995), bu istekler doğrultusunda yabancı dil öğretim sürecinde bildirişimsel edinç kavramının üst amaç olarak belirlendiğini söylemektedir. İnsanlar ve toplumlar çeşitli amaçlar doğrultusunda yeni bir dil öğrenirken iletişimsel yeti kazanmayı da dikkate almalıdır. Ülkemize başka milletlerden evlilik, siyaset, turizm, göç vb. çeşitli amaçlarla insanların gelmesi dolayısıyla Türkçe öğrenmek isteyenlerin sayısı artmaktadır. Ülkemizde yabancı dil olarak Türkçe öğretimi faaliyetinde bulunan Türkçe Öğretim Merkezi, Yunus Emre Enstitüsü (YEE), Türkiye Maarif Vakfı (TMV) vb. kuruluşlar bulunmaktadır.

Kültürlerarası farkındalık oluşturmuş birey hedef dili, yalnızca kendi kültürü ile hedef kültür arasındaki farklılıklar boyutu ile değil, benzerlik boyutu ile ele almayı da içselleştirmektedir. “Kültürel farklılık eğitimi, özellikle diğer kültürden kişiler hakkında dünya görüşleri, algılama ve genel davranış biçimleri hakkında bilgi

verilmesini kapsadığı için bir davranış modeli sunmakta, sonuçta da kişiler için belirsizliklerin azalmasını sağlamak ve önemli ipuçları sunmaktadır” (Eğinli, 2011, s. 220). Öğrencinin dili sadece gramer yönlü öğrenmesi doğru değildir. Eğitim-öğretim sürecinde metinlerin rolü, dili kültürel etkileşim boyutuyla öğretmek olmalıdır. Kültürel bildirişim sürecinde bireyler tecrübelerine dayanarak kendi kültürü ile hedef kültür arasında kıyaslamalar yapar. Kendi kültür deneyimleri ile hedef kültür bilgilerini ilişkilendirir. Böylece Türk kültürüne dair farkındalık oluşturmada birtakım aşamalardan geçer. Bu süreç sonucunda dil öğrenici kendi kültürüne ve hedef kültüre karşı daha farklı bakış açıları geliştirme yetisi kazanır.

Kendi kültürü ile dünyayı algılayan öğrenciler, hedef kültürle karşılaştıklarında etkileşimin kolaylıkla sağlanabileceği bir öğrenme ortamı olmalıdır. Öğrenme ortamı oluşturulurken yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde çeşitli materyaller kullanılmaktadır. Bunlar metinler, ders kitapları, yardımcı okuma kitapları, ses kayıtları, şarkılar, görseller, televizyon, sinema vb.dir. Fakat en çok tercih edilen materyalin ders kitapları olduğu söylenebilir. “Yabancı dil öğretiminde ders kitapları için seçilen okuma metinleri, o dilin yabancı dil olarak öğretimi için yeterli değildir. Çünkü okuma metinleri bir bütün oluşturan ancak kısa ve belli sayıda kelime barındırabilecek bir yapıya sahiptir” (Şimşek, 2017, s. 216). Ders kitaplarında yer alan metinler, farklı türlerde olsa da söz varlığı açısından kısıtlıdır. Daha uzun, kapsamlı ve özgün metinler, öğrencilerin okuma becerisini geliştirmesinde etkili olacaktır. Okuma kitaplarında akıcı ilerleyen bir serüven, bağlamdan hareketle yapılan kelime tahminleri, yeni öğrenilen kelimeler öğrencilerin okuma becerisini geliştirmede fayda sağlayacaktır. Gün ve Şimşek (2017), dil öğretiminde hikâye kitaplarının kullanılmasını, ders kitaplarında kullanılan kurmaca metinlerin daha geniş bir kapsamla öğrencilerle buluşması olarak nitelendirmiştir. Ayrıca kurgusal metinlerin okumayı ve dil öğrenim sürecini daha cazip hâle getireceğini belirtmiştir.

“Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde dil öğretimi ve kültür aktarımı açısından en uygun türlerden biri hikâyelerdir. Türk halk edebiyatındaki eserler; Türk kültürünü, örf ve adetlerini, geleneklerini yansıtmalarıyla birlikte dikkat çeken, ilgi uyandıran ve Türk toplumunun yaşam tarzına dair örneklerle birebir karşılaşılabilen kıymetli eserlerdir. “Yabancılar Türkçe öğretiminde bizce, dil, kültür ve millet kavramlarından hareketle, Türk Halk Edebiyatı türlerinden seçilen örnek metinlerden yararlanma doğru bir yaklaşım olacaktır. Çünkü halk edebiyatı ürünleri her şeyden

önce halkın anlayabileceği sade bir dille oluşturulurlar” (Tuna, 2014, s. 1483). Aynı zamanda okudukları metinler onların hayal dünyasını ve bakış açısını geliştirecektir. Okudukları metinlerden zevk almaları, eğlenerek öğrenmeleri ve hikâyelerde gördükleri kelimeleri günlük hayatta kullanabilmeleri açısından da hikâyeler değerlidir. Halk edebiyatı ürünleri, temel dil becerilerini geliştirmeye yönelik çalışmalarda etkin kullanılabilecek ve kültürlerarası dil öğretiminde verimlilik sağlayabilecek niteliğe sahip kaynaklardır.

Kültür hazinesi olan ve sosyokültürel bilgileri içeren halk edebiyatı eserlerinden biri de “Dede Korkut Hikâyeleri”dir. Sözlü kültür unsurlarının yoğun kullanıldığı bu eser deyimleri, atasözlerini, kalıp ifadeleri içermesiyle beraber Türk millî kimliğine, inançlarına, çeşitli kültürel motiflere dair bilgiler de vermektedir. Bu bakımdan yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanında etkin bir şekilde kullanılabilen, kültürel etkileşimi destekleyen eserler arasında yer alır. Hikâyelerin nazım-nesir karışık olarak oluşturulması ve duygu yoğunluğu olan bölümlerin nazım olarak ele alınması sebebiyle ilgi çekici olduğu söylenebilir. Özbay ve Tayşi (2016), “Dede Korkut Hikâyeleri”nde anlatma sanatının üst seviyelere çıktığını ve geçmişten günümüze kadar süregelen, günümüzde de önemini koruyan değerlerimizin Türk geleneklerinde yer aldığını belirtmişlerdir.

YEE’nin yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanında yardımcı okuma kitabı eksikliğini gidermek amacıyla çıkardığı “Dede Korkut Hikâyeleri Serisi” B1-B2, B2-C1 seviyelerine yönelik hazırlanmıştır. “Anadolu Hikâyeleri” ise A1-A2 seviyelerine yönelik hazırlanmıştır.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanında kullanılan “Dede Korkut Hikâyeleri” ve “Anadolu Hikâyeleri” serilerinde yer alan kültürel desenleri tespit etmek ve bu kültür desenlerini oluşturan söz varlığını tasnif etmektir. Söz varlığını oluşturan kelimeler aracılığıyla hikâyelerin kültürel çerçevesinin ortaya koyulması hedeflenmiştir. Bundan dolayı dil öğretiminde, Türk milletinin toplumsal yapısı ve sosyal değerleri de göz önünde tutulmalıdır. Bu amaç kapsamında “Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi”ndeki seviye kazanımları ve genel yeterlikler başlığı altında yer alan sosyokültürel bilgi ve sözcük dağarcığı başlıkları

incelenmiştir, burada yer alan konular ışığında kültürel unsurların belirlenip desenlere ayrılması amaçlanmıştır.

1.2. Araştırmanın Önemi

Yabancı dil öğretiminin temeli kültür aktarımı ve sözcük öğretimine dayanmaktadır. Sözcükleri yerinde ve anlamına uygun kullanabilen öğrenciler hem kendilerini hedef dilde ifade edebilmekte hem de hedef dili kullanan kişilerle sağlıklı iletişim kurabilmektedir. Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen birey, öğrendiği sözcüklerle birlikte Türk kültürüne de vâkıf olacaktır. Hikâye kitaplarında bulunan sosyokültürel bilgilerin ve söz varlığının kategorilere ayrılarak belirlenmesi; kültürel etkileşimin ve bildirişimin kelimeler aracılığıyla sağlanma sürecini ortaya koyması bakımından alanyazına farklı bir bakış açısı sunacağı düşünülmektedir.

1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma, yabancı dil olarak Türkçe öğretimi sürecinde kullanılan “Dede Korkut Hikâyeleri” ve “Anadolu Hikâyeleri”nde yer alan metinlerle sınırlandırılmıştır

1.4. Varsayımlar

Bu tez araştırmasında;

- Tespit edilen kültür desenlerini oluşturan söz varlığının kültürel etkileşim ve bildirişimi sağlayacağı,
- Hikâye türünün yabancı dil olarak Türkçe öğretimi sürecinde kültür aktarımında önemli bir işlevinin olduğu,
- Edebî nitelik taşıyan eserlerin kültürel göstergeler yönüyle zengin bir niteliğe sahip olduğu varsayılmıştır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Kültür

Kültür, insanın varoluşuyla ortaya çıkan ve yaşamını oluşturan birtakım dünya görüşü, davranış biçimi, gelenek ve âdetleri kapsar. İnsan, kendini kültürel değerler ile örülmüş toplumun içinde bulur ve hayat tarzı bulunduğu topluma göre şekillenir. Kültürün tanımıyla ilgili tam olarak mutabakat sağlanamamış olsa da farklı alanların kendilerine göre tanımları bulunmaktadır.

Kültürün çeşitli alanlarını inceleyen Williams'a göre (1993) kültürün anlam katmanlarının kültürlü kişiler, kültürel bilgiler ve etkinlikler, kültür aracı olan sanat ve entelektüel çabalardan oluştuğunu belirtmekte ve kültürü sosyolojinin bakışıyla "bütün bir yaşam biçimi" olarak nitelendirmektedir.

Benedict (2011), antropolojik bakış açısıyla kültürel davranışın anlamına insan ürünü ve yerel demenin yeterli olmadığını, düşünce ve eylem örüntüleriyle bu anlamın değişeceğini ve genişleyeceğini, her toplumun özgün amaçları ve farklı hedefleri olduğunu belirtir. Millî özellik taşıyan kültür paylaşımı dönüşür, genişler. İnsanlar tarafından nesilden nesile aktarılarak temellerini korumaya devam eder. İnsanla kültür arasındaki bağıntı bilgi, sanat, ahlak, beceri ve alışkanlıklarla birlikte güçlenir ve kendine mahsus bir hüviyete ulaşır.

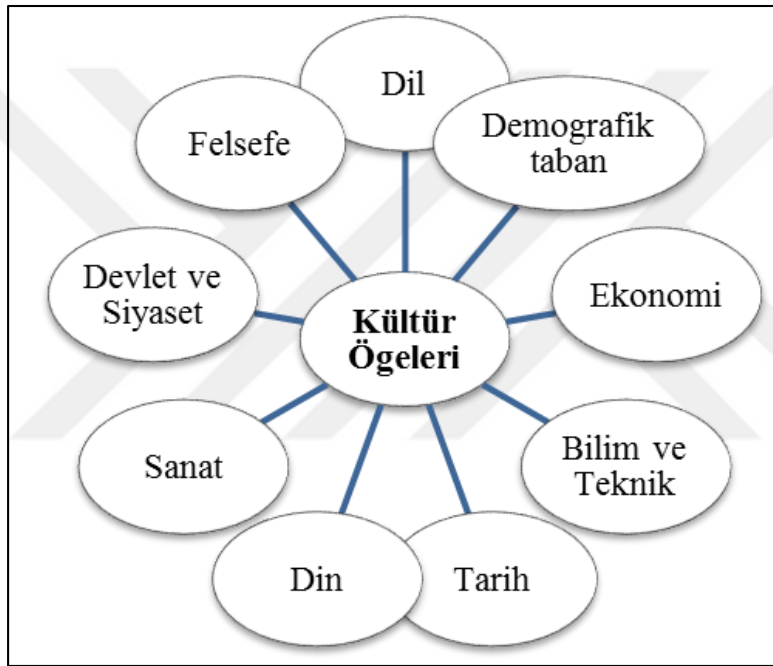
Meriç'e göre (2013) kültürün tanımı şöyledir: Az veya çok kalıplaşan düşünüş, duyuş ve davranış tarzları; bu bütünü birçok insan öğrenir ve bölüşür. Böylece kültür, belli kişileri hem objektif hem de sembolik olarak başkalarından ayrı bir topluluk hâline getirir. İnsanın bulunduğu toplumda edindiği sosyal kimlik, toplumun geçmişte yaşadığı tarihi olaylar, toplumdaki bireylerin iletişim kurma şekilleri kültürü meydana getirir. Ayırt edici niteliğe sahip olan kültürü var eden de toplumdaki kişilerdir. Kişilerin ve toplumun nezdinde kültür yansımaları birikerek günümüze ulaşmış ve insanla bütünleşmiştir.

Güvenç (1979, s. 98), kültürün dört ayrı anlamda kullanıldığını belirtmiştir:

1. Bilimsel alandaki kültür: Uygarlıktır.

2. Beşeri alandaki kültür: Eğitim sürecinin ürünüdür.
3. Estetik alandaki kültür: Güzel sanatlardır.
4. Maddi (teknolojik) ve biyolojik alanda kültür: Üretim, tarım, ekin, çoğaltma ve yetiştirir.

Kültürün birçok alanda farklı anlamlara gelen tanımlarının bulunması sebebiyle her alanın kültürel kodları farklılık göstermektedir. İnsanı ve toplumu ilgilendiren her şeyin kültürle de ilişkisinin olması ve kültürün birikerek ilerlemesi sonucunda kültür, birçok alanda kendine yer bulmaktadır. Bu alanlara dair kültür öğeleri şu şekilde gösterilebilir:

Şekil 2.1. Kültür öğeleri (Özlem, 2008, s.163)

Yukarıda verilen şekilde de görüldüğü üzere kültür birçok alanı içinde bulundurmaktadır. Kültürün farklı alanlarda öğelerinin bulunması kapsam alanının ne kadar geniş olduğunu da göstermektedir. Kültürün maddi ve manevi olmak üzere iki boyutu vardır. Manevi boyutunu değerler, birleştirici etkiye sahip olan inançlar, toplumsal ahlak ve ortak normlar oluşturur. Maddi kültürü ise insanların gereksinimleri doğrultusunda oluşturduğu ve kullandığı araçlar, malzemeler, giyim, mimari yapılar oluşturmaktadır. “Kültür, insanın, manevi olduğu kadar maddi biçimdeki her türlü toplumsal etkinlik alanını kapsamaktadır. Kültür, eşit ölçüde, tüm toplumsal etkinlik alanları, insanın, tarihin konusu olarak insan varlığının bütününe oluşturan tarihe her türlü katılım biçimleriyle ilgilidir” (Mejuyev, 1998, s. 81).

2.2. Kültür ve Dil

Dil ait olduğu kültürün aynası gibidir. Kültürün taşıyıcısı olması sebebiyle kültürün yansımaları dil ile görünür hâle gelir. Kültür ve dil varlıklarını sürdürebilmek için birbirlerine ihtiyaç duyarlar: Dil, kültürün aktarımı için bir araç olma görevini üstlenirken kültür ise millî değerler barındırma misyonu taşır. Birbirini bütünleyen ve aralarında güçlü bir ilişki olan bu iki kavram toplumun dayanak noktasıdır.

“Dil kültürün temeli olduğuna göre, bir milletin dil ile ifade ettiği sözlü, yazılı her şey kültür kavramına girer” (Kaplan, 1983, s. 186). Günlük yaşamda duygu ve düşüncelerini ifade eden insanların, duygu ve düşüncelerini edebî olarak ifade eden şairlerin, hikâye yazan yazarların ve bilimsel dil kullananların tümü farkına varmadan kültürü i lerler. Kültür hazinesi dil ile ilerler ve dil, milletin özünü ortaya koyar. “ zenle ve bir gayret sonucu kazanılacak bir şey olarak kültür, ferdin kendi dimağını işlemesi anlamında d   n l nce, nispeten anlaşılabilir bir kavramdır. Tabiidir ki, ferdin kültürü, içinde bulunduğu sınıfın ve toplumun kültüründen soyutlanamaz” (Eliot, 1987, s. 11).

Kültürel birikim dil ile sağlanırken, aynı zamanda bir kültürün yansımaları da kendisini dilde gösterir. Bir toplumun mensuplarının inanç, tutum, davranış, sosyal alışkanlıklar bütünü olan kültür, toplumun her  yesi tarafından öğrenilen, bilinen, anonimle mi , genel kabul görmüş belirli bir bilgiyi gerektirir. Dolayısıyla kültür, bir hayat tarzı ve bu hayat tarzının bilgisi ve bilginin pratiğe dönüşmesidir. ( nalın, 2012, s. 259)

Porzig (1995), kültürün var olabilmeksinin ilk şartının dil topluluğu olduğunu ve kültür başarılarının kar ıla ıldığı her alanda da onun  n şartı olarak dilin bulunduğunu dile getirmiştir. Kültürün  n koşulunun dil olması kültür aktarımındaki işlevi sebebiyle olağandır. Ortak maziye sahip toplumlar gelecek serüvenine dilin desteğiyle birlikte yaşantılarını, tutumlarını, görgü kurallarını aktarırlar.

2.3. Kültür ve İletişim

“Bireylere belirli bir topluluğun algılama ve davranış biçimlerini, kültürel özdeşliği kazandıran kültür, iletişim biçimlerinin bir toplamıdır. Toplumlar ile kültürler gerçekte iletişim aracılığında var olmuş ve geli ebilmi lerdir; paylaşılan deneyimlerle, alışkanlıklar dizisiyle belirli bir konuma oturmu lardır” (Usluata, 1994, s.7). İnsanların iletişim biçimlerini şekillendiren, toplum ve toplumun oluşturduğu kalıplar doğrultusunda kültürdür. Kültürün devamı, kalıcılığı insanlara ve yeni nesillere bağlıdır. Kültürde s rekliiliği sağlamada iletişim ve etkileşimin rolü büyüktür. “Ki iyi nasıl kültürel gücü ayakta tutuyorsa, bir milleti de dünya milletleri arasında ayakta tutan, ona

canlılığını, sürekliliğini sağlayan kültür kaynaklarıyla bu kaynakların iletişim gücüdür. Kültüre dinamizmini sağlayan iletişimdir. İletişim olmazsa kültür durağanlaşır, aktivitesini kaybeder” (Kayaalp, 1998, s.167).

Kültür, dil ve iletişim birlikte hareket eden ve ortak çabaları olan unsurlardır. Dil insanlar arasındaki duygu-düşünce iletimini sağlar. Çeşitli alanlara, kurumlara, milletlere ve bireylere iletişim yoluyla aktarımlarda bulunulur. Bu aktarımların birikmesi ve derlenmesi sonucunda kültür sistemi işlevini yerine getirmiş olur. Akarsu (1998), toplumun bütün bölümlerinin birbirine bağlı olduğunu, bu sebeple bir tarafta değişimin yaşanmasının diğer taraflara da tesir edip hareketleneceğini belirtir. Böylece kültürünün değişmesiyle birlikte toplumun dili, düşüncesi, düşünme şekli, töresi ve göreneğinin de değişeceğini söylemiştir.

Ana dilinin inceliklerini özümseyen bireyler, sosyal yaşantısında kendini ifade ederken kültürel birikimini de açığa vurmuş olur. İnsan sosyalleşme sürecinden geçince bulunduğu kültürün beklentileri hususunda bilgi edinir ve öğrendikleri doğrultusunda davranışlar sergilemeye başlar. “Dil dediğimiz iletişim aracı, toplumu bir arada tutan harç; kültürü taşıyan ortak bir hazine, toplumu yansıtan bir ayna; bireyler, gruplar ve kümeler arasındaki ilişkileri düzenleyen hakem, hâkim veya hekim oluyor. Bu yüzden temel eğitim dil öğrenmeyle başlıyor, dille geliyor” (Güvenç, 2007).

2.4. Kültürlerarası İletişim ve Kültürel Farkındalık

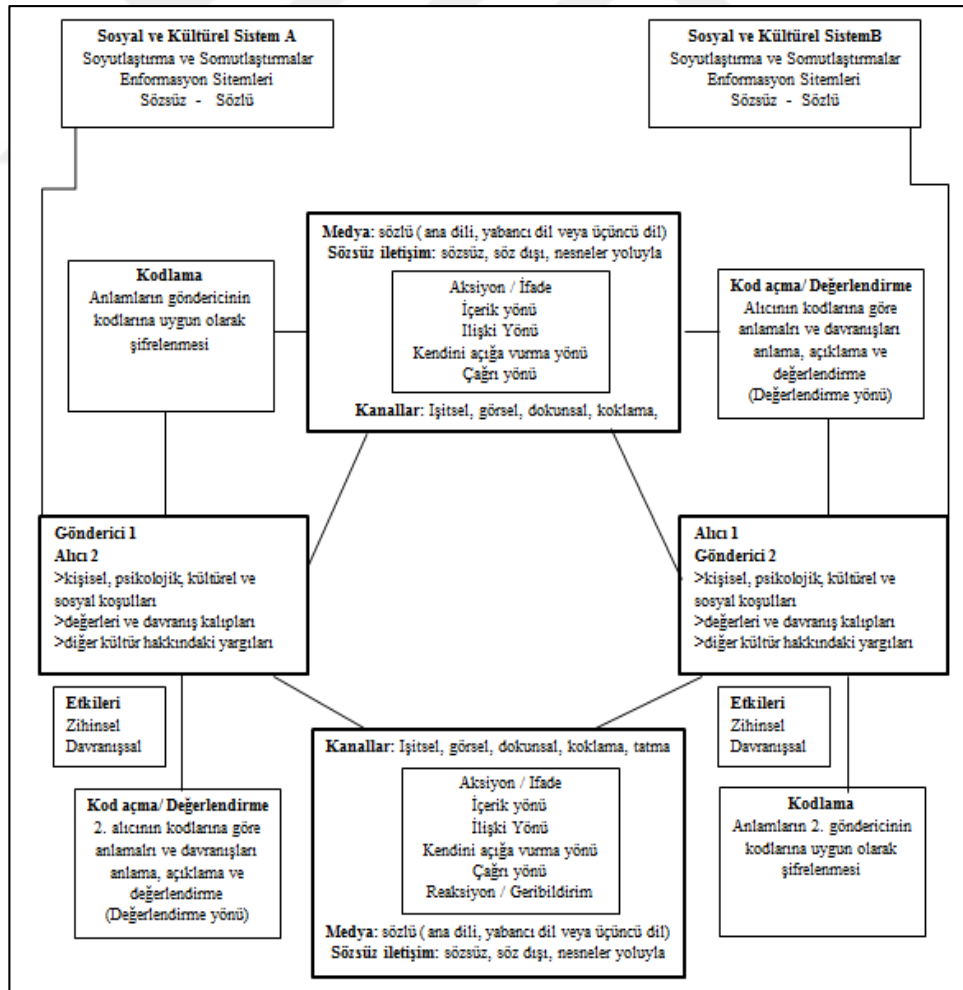
“Kültürlerarası iletişim farklı kültürlerle mensup insanlar arasında etkileşim ve anlam aktarımları, yabancıların algılanması, açıklanması ve kültürel farklılıkların gözetilmesi gibi konuları inceleyen disiplinlerarası bir bilim dalıdır” (Kartarı, 2001, s.21). Günümüzde teknoloji ve haberleşme sistemlerinin gelişmesi nedeniyle daha sık farklı kültürlerle sahip insanlarla karşılaşmakta ve iletişime geçilmektedir. Hedef kültürde yetişmiş insanın davranışı, konuşması, inancı, dünya görüşü ve algısı, yeme-içme kültürü, giyimi merak konusu olmaktadır. İnsan, bu merakı gidermek amacıyla gözlem yapmak, iletişim kurmak, karşılaştırmalar yapmak ve anlamlandırmak kısaca tanıma ihtiyacı duymaktadır.

Çallı (2018, s.167), kültürlerarası iletişimde farklılıkların göz önünde bulundurulmasıyla birlikte dikkat edilmesi gerekenleri şöyle sıralamıştır:

1. Farklı sosyal değerlerin, farklı karar alma yöntemleri ve yaklaşımlarının olabileceğini

2. Farklı zaman algılarının olabileceğini,
3. Farklı bireysel mesafe ve mekân algılarının olabileceğini,
4. Farklı beden dillerinin olabileceğini,
5. Farklı kültürel dokulardan kaynaklanan sözel ve sözsüz iletişimi kullanma biçimlerinde farklılıklar olabileceğini,
6. Farklı davranış kurallarının olabileceğini,
7. Farklı hukuki ve etik davranışların kültürler arası etkileşim ve iletişim süreçleri içerisinde farklılaşabileceklerini,
8. Farklı statü algılamaları, yorumlamaları ve anlamlarının olduğunu ve bunları sergilemede farklılıkların olabileceğini,
9. Farklı dil engellerinin olabileceğini dikkate almak gerekmektedir.

Kültürler arası iletişimde, farklı toplumlara mensup olan gönderici ve alıcı iletişim döngüsüne girdiğinde birtakım aşamalardan geçer ve etkileşimde bulunur. Bireyler düzeyinde doğrudan kültürlerarası iletişim döngüsü şu şekilde gösterilebilir:

Şekil 2.2. Bireyler düzeyinde doğrudan kültürlerarası iletişim (Kartarı, 2001, s. 23)

İletişimin sağlanmasında kültürel şifreleri doğru bir şekilde göndericinin aktarabilmesi ve alıcının da anlamlandırabilmesi gerekmektedir. Yukarıda verilen şekil doğrultusunda kültürlerarası iletişim döngüsünün birçok unsurdan oluştuğu görülmektedir. Bu unsurlara ait açıklamalar şöyledir:

Gönderen-alıcı-gönderen döngüsel ilişkisi: Karşılıklı ve doğrudan olarak sınırlandırılan kültürlerarası iletişim modeli, simetrik ve döngüsel nitelik taşımaktadır. Etkileşimde bulunanlar, rollerini değiştirerek mesajlar kodlamakta ve kod açmaktadır. Kültürlerarası iletişimde bulunanlar, hedef kültür ve onun mensuplarıyla ilgili olarak önceden edindikleri önyargılar ve kalıp fikirleri bilinçli ya da bilinçsiz olarak iletişim sürecine eklemektedirler.

İletişim kanalları: Bu kanalların kültürel değerlere sahip olduğu unutulmamalıdır. Haberleşme, bütün kanallar ve duyular yoluyla sağlanır.

İletişim araçları; sayısal (dijital) ve benzeşik (analog) iletişim: Sayısal iletişim semboller aracılığı ile haberleşme ise dil gibi gösterge sistemleri ile gerçekleşir. Benzeşik iletişim ise tonlama, jestler, mimikler, vücudun duruşu, zaman ve mekânın kullanımı vb. mesajdır.

Mesajın nitelikleri: Bir mesajın aynı anda birden çok anlam taşıyabileceği dikkate alınmalı ve bir mesaj paketi olarak düşünülmelidir. Kültürden kültüre mesajın değişmesi sebebiyle iletişimin haberleşme boyutu, ilişki boyutu, kendini açığa vurma boyutu ve çağrı boyutu göz önüne alınmalıdır.

Kültürel sistemler: Her birey, iletişime sosyal ve kültürel sistemin bir üyesi olarak katılır.

İletişimin işlevleri: Haberleşme, sosyal ilişkileri etkileme, faydacı olma, öznel ve duygusal olma iletişimin işlevleridir.

Gönderme, kodlama, gösterge ve anlam: Mesajlar kodlanarak ya da kodlanmadan gönderilebilir. Gösterge, yani sözcükler düz anlam ve yan anlam olarak iki boyutta ele alınmalıdır. Kültürlerarası iletişimde yanlış anlaşılmanın olmaması adına "kolektif bilinç"e girmiş olan yan anlamlı sözcükler kullanılmalıdır. Birey, algıladıklarını kendi kültürüne ve yaşam tecrübelerine dayanarak karşılaştırır ve anlamlandırmaya çalışır. Fakat bu anlamlandırma, kültürler arasındaki kod farklılıkları nedeniyle yanıltıcı olabilmektedir. Beden dili ve konuşma tarzı kültürlerarası iletişim sürecine olumsuz etki edebilmektedir.

Kültürlerarası iletişimde anlamak ve anlamamak: İletişime katılanların aynı kodları kullanması, kültürlerarası iletişim için kullanışsız bir bilgidir. Kültürlerarası iletişimde sözlü kodların ve sözsüz kodların aynı zaman içinde, aynı özellikler doğrultusunda kullanımı esas alınır. Her birey bulunduğu kültürün yaşam şekline ve düşünce tarzına dayalı sözsüz kodlar kullanır ve bu sözsüz kodlar yanlış anlaşılmalara sebebiyet verebilmektedir (Kartarı, 2001, s. 22-29).

AFS Intercultural Programs (2019), Milton J. Bennet'in, farklı kültürel özelliklere rastlayan kişilerin nasıl bir tutum ve davranışta bulunacağını izah etmek amacıyla oluşturduğu "Kültürlerarası Duyarlılık Gelişim Modeli"ni ve bu modeli içeren 6 kavramı şöyle açıklamaktadır:

- a) İnkâr:** Bu bölümde kişiler kültürel farklılıkların olabileceği görüşüne sahip değillerdir. Durum ve olayları kendi kültürlerindeki hususlar doğrultusunda yorumlarlar ve kültürden kültüre çeşitli farklılıkların ortaya çıkabileceğini düşünmezler. Genel olarak kültürle ilgili konularda kayıtsız kalırlar.
- b) Savunma:** Kişiler bu bölümde kültürel farklılıkların olduğunu keşfeder ve bu farklılıklardan dolayı tedirgin olurlar. Savunma bölümünde kişi, evreni kendi kültürü ve hedef kültür olmak üzere iki parça olarak algılar. Kendi kültürünü benimsemiş olması sebebiyle hedef kültüre karşı kendi kültürünü savunma halinde olabilir. Ya da tam tersi hedef kültüre karşı sempati besleyip kendi kültürüyle karşılaştırabilir.
- c) İndirgeme:** Bu aşamada kişiler kültürel farklılıkları önemsiz görürler. Tüm insanların benzer özellikler taşıdığını düşünerek insanların birbirine benzer duygu, düşünce ve gereksinimlere sahip olması durumunu önemsemektedir. Karşılıklı belirleyicilik kavramı doğrultusunda davranış sergilemek gerektiği görüşündedirler.
- d) Kabullenme:** Bu evredeki kişiler karşılaştıkları kültürel farklılıkları başarıyla yönetemeyeceğini düşünebilir fakat farklılıklara karşı saygı gösterme ve farklılıkları benimseme gibi davranışlarda da bulunabilirler. Ayrıca kişiler görünür olan kişisel ve kültürel farklılıkları teşhis edebilirler.
- e) Adaptasyon:** Bu aşamada bulunan kişiler çeşitli değerlere ve inançlara sahip kişilerle etkileşim halindeyken empati kurarak hareket eder. Kültürel farklılıklara ilgi gösterme ve bu farklılıklarla karşı karşıya kalma hususunda tecrübe edinmiş ve yetkin hâle gelmişlerdir. Kişi, bildirişimde bulunma, düşünce ve görüşlerini aktarma sürecini hedef kültüre göre uyarlayabilir.

f) Bütünleşme: Bütünleşme aşaması kişinin kültürel vasıflarını ortaya koyar. Bu aşamadaki kişi birden fazla kültürel kesimle bağ kurabilir. Farklı kültürel bakış açılarını değerlendirebilir ve yerinde tepkiler verebilmektedir.

Kültürlerarası duyarlık geliştirmede bir çerçeve çizen bu model, çok kültürlü ortamlarda bulunan kişilerin nasıl hareket edebileceği konusunda bilgiler vermektedir. Yukarıda bahsedilen 6 aşama, kültürel bildiriminin sağlanabilmesi için gereken unsurları kavrayabilmek ve etkin bir şekilde iletişim kurabilmek adına yapılan uygulamalarda rehber olma niteliği taşımaktadır.

UNESCO'nun "Kültürel İfadelerin Çeşitliliğinin Korunması ve Geliştirilmesi Sözleşmesi"inde (2005) yer alan amaçlar kısaca şöyledir:

- Kültürel ifadelerin çeşitliliğini gözetmek ve ilerletmek,
- Kültürlerin etkileşim içinde olabilmesi için gereken şartları sağlamak,
- Kültürler arasındaki iletişimi ve kültürlerarasılığı teşvik etmek,
- Geniş bir çeşitliliğe sahip olan kültürel ifadelerle karşı yerel, ulusal ve uluslararası boyutlarda farkındalık geliştirilmesini sağlamak,
- Kültürel etkinliklerin, malların ve hizmetlerin kendine has olan özelliklerini tanımak gibi çeşitli amaçları bulunmaktadır.

Kültürel farkındalık geliştirmiş birey, ön yargıları kenara bırakıp uzlaşma maksadıyla kişilerle bilgi, düşünce ve kültür alışverişinde bulunur. Arasaratnam (2017), kültürlerarası iletişim yeterliği kavramını etkin dinleme, empati kurma, farklı kültüre mensup kişilere karşı hoşgörülü olma ve etkileşimde bulunma ihtiyacı hissetme, yeni tecrübeler edinmeye istekli olma gibi özelliklerle ilişkilendirmiştir. Kültürel farkındalığa sahip olmak, kültürlerarası iletişim yetisi kazanmak anlamına da gelmektedir. Kendi kültürü ve karşı kültür hakkında yeterli bilgiye sahip olma, kültürler arasında kıyaslar yapabilme, diyaloglarda hoşgörülü bir tutum sergileme gibi meziyetleri gerçekleştirebilen bireyler, kültürlerarası iletişim kurma becerisi de kazanmıştır.

AOÖÇ (2013), kültürlerarası becerilerin kapsamını şöyle ifade etmektedir:

- Bireyin ana kültürü ile hedef kültürü arasında bağlantı kurma becerisi,
- Kültürel duyarlığa erişme ve farklı kültüre mensup insanlarla iletişim kurmak amacıyla strateji bilgisine ve stratejiyi kullanma becerisine sahip olma becerisi,
- Ana kültür ile hedef kültür arasında ilişki kurma ve kültürlerarası çatışma ve anlaşamama gibi durumları başarılı şekilde atlatabilme becerisi,

- Kalıplaşmış iletişim süreçlerini atlatmış olma becerisidir.

2.5. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi

Türk dili, tarihin ilk dönemlerinden itibaren değişim ve dönüşümler geçirerek günümüze gelmiştir. Türkçe, derin bir maziye dayanan köklü bir dildir. Türkiye'nin medeniyetler ülkesi olması, sosyokültürel yapısı, jeopolitik konumu ve coğrafi yapısı, tarih serüveni ve turizm değeri taşıyan yerlere sahip olması sebebiyle geniş bir etki alanına sahip olduğu söylenilebilir. Bu bağlamda teknolojik gelişmeler ve sosyal medyanın da etkisiyle Türkiye'nin dünyada daha çok tanınır hâle gelmesi olumlu bir gelişmedir. Siyasi, ticari, eğitim, iş gibi farklı amaçlar doğrultusunda Türkçe öğrenmek isteyen bireylerin sayısı giderek artmakta ve Türkçe rağbet kazanmaktadır. Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi son dönemlerde kök salmış, güncel ve önemli bir husus olma yolunda ilerlemektedir. Dünyada en çok konuşulan yedi dil arasında Türkçenin de yer aldığını belirten İşcan (2011), Türkçenin diğer dillerden güçlü olan yanlarını ve Türkçe bilmenin faydalarını şöyle sıralamıştır:

- Türkçenin geçerliliğinin ve öneminin günden güne arttığını,
- Türkçenin diğer birçok dile göre daha kolay öğrenildiğini,
- Türkçe bilmenin iş hayatında avantaj sağlayacağını,
- Günümüzde çok dilli olma niteliği taşımanın önemli olduğunu belirtmiştir.

Barın (2004), çalışmasında yabancı dil olarak Türkçe öğretiminin temel ve genel ilkelerini şöyle belirtmiştir:

Temel ilkeler: Dil öğretiminin planlanması, dört temel beceriyi dikkate alma, basitten karmaşığa ve somuttan soyuta ilkeleri, bir seferde tek yapıyı sunma, hayatilik, aktivite ilkesi, bireysel farklılıkları dikkate alma, görsel ve işitsel araçlar kullanmadır.

Genel ilkeler: Standart Türkçenin öğretilmesi, telaffuza dikkat etme, bilinen kelimelerden hareketle cümleler kurma, uygulamaya yönelik öğretim, eşit söz hakkı verme, yazılı ve sözlü anlatım becerisi kazandırma, kültürle dili birlikte verme, grupla ve bireysel çalışmalar yapma, dersi monotonluktan kurtarmak için çeşitli materyaller kullanmadır. Öğrenilmeyenlerin sorulmaması, seviyeye göre bilgi verme, yanlışların anında düzeltilmesi, yöntem belirleme, sözcük öğretimi, amaca ve seviyeye göre materyal hazırlama, sınav sorusu hazırlama ve değerlendirme, ders işleme tekniği ve dil bilgisi sıralamasının önemi, düzeylere göre uyarlanmış destekleyici hikâye kitaplarıdır.

Öğretimin planlanmasından değerlendirilmesine kadar çeşitli bilgileri içeren bu temel ve genel ilkeler öğretmenlere rehber olmaktadır.

Günümüzde yurt içinde ve yurt dışında birçok kurum, kuruluş ve merkez tarafından Türkçe öğretim faaliyetleri yürütülmektedir. Türkçe Öğretim Merkezleri, YEE, TMV, “Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığının (YTB)” koordinasyonu ile gerçekleşen “Türkiye Bursları”, “Türkiye Diyanet Vakfı” ve “Millî Eğitim Bakanlığı (MEB)” da bu kurum ve kuruluşlardandır. Aşağıda başta YEE olmak üzere bu kurumlardan birkaçı hakkında bilgiler verilmiştir:

- **Yunus Emre Enstitüsü:** Dünya genelinde Türkiye ile iyi ilişkiler kuran ve tanış olan insan sayısını arttırmak vizyonu ve uluslararası alanda insanların Türkiye’ye vâkıf olmasını sağlamak, duyulan güveni ve saygınlığı arttırmak misyonunu benimseyen YEE 2009 yılında faaliyetine başlamıştır. Asya, Avrupa, Ortadoğu, Amerika, Uzakdoğu ve Afrika’da olmak üzere 63’ten fazla kültür merkeziyle yurt dışında faaliyette bulunmaktadır. Farklı düzeylerinde çeşitli gruplara göre Türkçe kursları verilmekte ayrıca çeviri sınıfları, iş Türkçesi, basın-medya Türkçesi, çocuklar için Türkçe gibi amaçlarla kurslar yapılmaktadır.

“Tercihim Türkçe Projesi” kapsamında birçok ülkede ilk ve orta seviyelerde, yükseköğretim kurumlarında Türkçenin seçmeli olarak müfredatlara girmesi hususunda çalışmalar yapılarak seçmeli ya da zorunlu ikinci dil olarak Türkçe dersi verilmiştir. Yunus Emre Enstitüsü, YTB ile yaptığı iş birliği neticesinde Türkiye’ye gelmeden önce öğrencilerin kendi ülkelerinde Türkçe öğrenmelerine imkân sağlayacak Enstitü merkezlerini kullanmaktadırlar. “Türkçe Yaz Okulu Programı” kapsamında her yıl öğrenciler Türkiye’de konuk olunan illerde bulunan tarihî ve turistik mekânlarda buluşmakta ve Türkçe pratiği yapma fırsatı bulmaktadırlar. “Uzaktan Türkçe Öğretim Portalı” ile dil bilgisi ve temel dil becerilerine yönelik alıştırmalar yoluyla Türkçe öğretim faaliyetlerini yürütmektedir. YEE tarafından hazırlanan “Türkçe Yeterlik Sınavı (TYS)” Türkçenin uluslararası alanda öğrenci kabullerinde kolaylık sağlamak ve uluslararası geçerliği olan standart bir sınavın olması amacıyla yapılmaktadır. Yabancı dil olarak Türkçe öğretimine destek olmak amacıyla YEE çeşitli sempozyum, çalıştay ve konferanslar düzenlemekte ve yükseköğretim kurumları ile iş birliği yaparak Türkçe ve kültür öğretimi konusunda bilimsel toplantılar yapmaktadır. Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanındaki öğretmen ihtiyacını gidermek için öğretmen yetiştirme programları düzenlemektedir. “Türkoloji Projesi İş Birliği Protokolü” kapsamında, birçok ülkede

bulunan üniversitelerin Türkoloji bölümlerine kütüphane, materyal ve öğretim elemanı desteği verilerek üniversitelerdeki Türkoloji bölümlerinin gelişmesine katkıda bulunmaktadır. Ayrıca Türkiye’ye dair bilgi sahibi olmak isteyen kişilere hizmet etmek amacıyla “1000 Türkiye Kütüphanesi Projesi” kapsamında dünyanın farklı yerlerinde kütüphaneler oluşturmak amaçlanmıştır (YEE, 2017).

- **Türkiye Maarif Vakfı:** Kültür ve uygarlık etkileşimi sayesinde “ortak iyiye” ulaşma amacıyla Türkiye Cumhuriyeti adına yurt dışında okul öncesi, ilk ve orta öğretim, yükseköğretim vb. derecelerde örgün ve yaygın olarak eğitim-öğretim faaliyetleri sürdürmektedir. Evrensellik, iş birliği ve dayanışma, güven, şeffaflık, ehliyet ve liyakat, eğitimde kuşatıcılık ve iyilikte ısrar gibi değerleri benimseyen TMV, eğitim amaçlı yayınlar, sürekli ve süresiz yayınlar yapmakta, çalıştaylar, konferanslar düzenlemekte ve öğrenciler için burs ve barınma olanakları sağlamaktadır. Yurt dışında TMV’ye ait 377 eğitim kurum ve 43 yurt bulunmaktadır. Ayrıca TMV tarafından 104 ülkeyle resmî temas sağlanmış, 81 protokol yapılmış, 67 ülkeye temsilci atanmış ve 44 ülkede eğitim kurumu ve tesisine sahip olunmuştur (TMV, 2021).
- **Türkçe Öğretim Merkezleri:** Korkmaz (2020), yıllar geçtikçe sayısı artan Türkçe öğretim merkezlerinin tarihi süreçteki ilk kurumunun Ankara Üniversitesine bağlı olarak “Türkçe ve Yabancı Dil Araştırma ve Uygulama Merkezi (TÖMER)”nin açıldığını ve günümüzde yükseköğretim kurumlarına bağlı olan 101 Türkçe Öğretim Merkezi’nde Türkçe öğretimi gerçekleştirildiğini belirtmiştir.
- **Türkiye Bursları:** YTB’nin koordinasyonunu yürütmekte olduğu burs programı dünya geneline uluslararası standartlarda burslu eğitim verilmesini sağlamaktadır. Bununla beraber ekonomi, sanat, teknoloji gibi alanlarda bölgesel ve uluslararası kalkınmayı sağlamayı amaçlamaktadır. (Türkiye Bursları, 2022)

2.6. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kültür Aktarımı

Dil ile kültür arasındaki bağıntıya bakıldığında dilin kültürün taşıyıcısı olduğu sonucuna varılmaktadır. “Bir milletin tarihten başlayarak bugüne kadar gelen yaşam biçimlerinin damıtılmış özü olan kültür, sözlü ve yazılı dil ile bugünlere ulaşmış; yine dil aracılığı ile gelecek nesillere ulaşacaktır” (Göçer, 2012, s. 51). Dil öğretiminde bilinçli bir şekilde kültür aktarımı da yapılmalıdır. Bunun için öğreticilere birtakım sorumluluklar düşmektedir. Türk milletinin değerlerini, inançlarını, yaşam tarzını yansıtmak adına rol model olan öğretici, seçtiği öğretim yöntemleri ve materyallerle kültürel etkileşimi

sağlamalıdır. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde çeşitli materyallerle dil öğretimi ve aynı zamanda kültür aktarımı yapılmaktadır. Şarkı, türkü, fıkra, tiyatro, hikâye, masal gibi edebî ürünlerin kültür aktarıcısı olarak kullanımı örnek olarak verilebilir. Öğrencilerin kültürel boyutta yeterli düzeye gelebilmesi için öğrenmek istediği dilin coğrafyasını ve tarihini bilmesi gerekmektedir. Bununla birlikte edebiyat ve müzik gibi sanat dallarında Türk kültürüne ait yansımalarla buluşması dili farklı yönleriyle görmesini sağlayacaktır.

Dil öğretiminin yapıldığı öğrenme ortamları, bireysel farklılıklar yani kültürel farklılıklar ve yaş, cinsiyet, seviye vb. değişkenler göz önüne alınarak oluşturulmalıdır. Öğrencilerin yabancı dil öğrenirken aynı zamanda eğlenmesi, ilgi ve merakını koruyabilmesi için kültürel unsurları somut hâle getirecek kıyafet, yiyecek gibi kültürel unsurlar ortama getirilebilir. Bu sayede kültürel etkileşim boyutunda kalıcı öğrenme sağlanabilmektedir. Morali ve Göçer'e göre (2019) öğrenme ortamında panoların, poster afiş gibi görsellerin bulunması öğrencilerin kültürel farkındalık kazanmasını ve hedef kültüre karşı meraklı, ilgili olmasını sağlama bakımından önemlidir. Bunun dışında teknolojiye olan rağbet göz önüne alınarak çeşitli videolar, filmler, e-kitaplar, diziler, çizgi filmler, oyunlar, programlar ve mobil uygulamaların da dil öğretiminde kullanılması öğrenmede kalıcılık sağlayabilmektedir. Yiğit ve Arslan (2014), kültürlerarası etkileşim ve iletişimin doğru bir şekilde gerçekleşebilmesi için öğrencinin kendi kültürüne ve hedef kültüre ait unsurların ve ortak kültür unsurlarının tespit edilmesinin, ortak dil ödünçlemeleri ve ortak kültür unsurları kullanılarak dil öğretim süreçlerinin yürütülmesinin faydalı olacağı görüşündedir. Dil öğretimi için kullanılan materyallerde hedef ve ana olmak üzere iki dil kapsamında ortak sözcüklerin bulunması ve bunların materyallerde yer alması öğrencinin hedef dile ilgisinin artmasını ve motivasyon geliştirmesini de sağlayabilmektedir. Dil öğretim materyallerinin başında gelen kitaplar yabancı dil olarak Türkçe öğretim sürecinde en çok kullanılan araçlardandır. Seviyelere göre hazırlanmış olan ders kitaplarında bulunan metinlerde kültürel unsurların bulunması elzemdir. Okur ve Keskin (2013), metinlerin öğrencilerin gündelik hayatı anlamlandırma ve bulunduğu topluma uyum sağlama süreçlerinde kolaylık sağlayacağını böylece öğrencilerin hedef dili etkin bir şekilde kullanabileceğini belirtmiştir. Öğrencide kültür tasarısının oluşması için kitaplarda ve diğer materyallerde kültür boyutu derinleştirilmelidir. Kültürel unsurların alıştırımlara, metinlere, etkinliklere başarılı bir şekilde yerleştirilmesi, kültür aktarımı konusunda aktif rol oynamaktadır.

Cuche (2013), kültürler arasında kesin bir ayırım yapılamayacağını, kültürlerin sosyal çevreler içinde iletişim ve etkileşim hâlinde olduğunu belirtmiştir. Farklı kültürler birbirlerinden ayrı durmak ve öne çıkmak için farklı özelliklere sahip olarak ayrışma eyleminde olsalar dahi birbirlerinden tamamen habersiz değillerdir. Bu bağlamda öğrenciler kendi kültürü ile hedef kültürü kıyaslarken mutlaka benzerlikler de bulacaktır. Bu benzerlikler, kültür aktarım sürecinde avantaj sağlayacaktır.

AOÖÇ'ye (2013) göre bir toplumun kültürüyle ilgili bilgi sahibi olmak, aynı zamanda dünya bilgisinin de bir kısmına dair bilgi sahibi olmak anlamına gelmektedir. Yeni bir dil öğrenen birey, hedef dilin sosyokültürel bilgileriyle genellikle karşılaşmamış olması sebebiyle bu bilgilere dikkat etmeli ayrıca ön yargılı, klişe düşünceler edinmemeye de dikkat etmelidir. AOÖÇ'de (2013) bulunan ve yabancı dil olarak Türkçe öğretimi sürecinde öğrencilere verilmesi gereken sosyokültürel bilgiler şunlardır:

Çizelge 2.1. Sosyokültürel bilgiler (TELC – MEB, 2013, s. 103-104)

1. Günlük yaşam, örneğin; • yeme ve içme, öğünler, sofralar, kültürü, • bayramlar, • çalışma zamanları ve alışkanlıkları, • boş zaman uğraşları (hobiler, spor, okuma alışkanlıkları, medya). 2. Yaşam koşulları, örneğin; • yaşam standardı (yöresel, sınıfa özel ve etnik farklılıklarıyla), • ev ortamı, • sosyal güvence. 3. Kişiler arası ilişkiler (güç ve dayanışma, dayanışma ilişkileri de içerir), örneğin, aşağıdakilerle ilişkili olarak; • bir toplumun sınıfsal yapısı ve sosyal gruplar arasındaki ilişkiler, • farklı cinsiyetler arası ilişkiler (erkek/kadın; yakınlaşma derecesi), • aile yapıları ve ilişkileri, • nesiller arası ilişkiler, • iş ortamındaki ilişkiler, • toplum ve polis, idare vb. arasındaki ilişkiler, • etnik ve diğer halklar arasındaki ilişkiler, • politik ve dinî gruplar arasındaki ilişkiler. 4. Aşağıdaki etmenlere bağlı olarak değerler, inançlar ve tutumlar • sosyal sınıf, • meslek grupları (akademisyenler, yönetim, memur, eğitimli ve eğitimsiz işçiler), • varlık (kazanılmış ya da miras yoluyla), • yöresel kültürler, • güvenlik, • kurumlar, • gelenek ve sosyal donuşum, • tarih, özellikle önemli tarihi kişilikler ve olaylar,	• azınlıklar (etnik, dinî), • millî kimlik, • başka ülkeler, devletler, halklar, • politika, • sanat (müzik, güzel sanatlar, edebiyat, tiyatro, popüler müzik ve şarkılar), • din, • mizah. 5. Beden Dili Beden diline hükmeden örf ve âdetlerin bilgisi kullanıcının/ öğrenenin sosyokültürel yeteneğinin bir bölümünü oluşturur. 6. Sosyal gelenekler, örneğin ev sahibi ve misafir ilişkilerine dayanarak; • dakiklik, • hediyeler, • giyim, • içecekler, öğünler, • davranış ve sohbet kuralları ve tabular, • ziyaret suresi, • vedalaşmak. 7. Aşağıdaki alanlarda geleneksel davranışlar • dinî gelenekler, • doğum, evlenme, ölüm, • halka açık toplantılarda ve törenlerde seyircilerin davranışları, • kutlamalar, festivaller, dans ortamı, diskotekler vb.
--	---

Yukarıdaki şekilde belirtilen sosyokültürel bilgiler toplumun sosyal yaşantısını betimleme niteliğindedir. Günlük yaşam ve yaşam koşulları, insanlar arası ilişkiler, inançlar, değerler, davranışlar, beden dili ve gelenekler toplumun ana yapısını oluşturan unsurlardır.

AOÖÇ’de (2013) toplumdilbilgisel yeterlikler başlığı altında sosyal ilişkilerin dilsel görünümüleri şu maddelerden oluşmaktadır: Selamlaşma kalıp ifadeleri ve hitap şekillerinin seçimi ve kullanımı, karşılıklı konuşmada kurallar, haykırış ve küfürdür. Bu maddeler örneklerle belirtilmiştir. Kültürden kültüre farklılık gösteren ve kimi zaman kültürlerarası çatışmalara da yol açan nezaket kuralları olumlu ve olumsuz, nezaketsizlik ve teşekkür, rica maddelerince örneklerle birlikte verilmiştir. Günlük yaşamda kültürel belleği oluşturan ve toplumun genel tutumlarını karşılayan ifadeler: deyimler, deyişler, alıntılar, atasözleridir. Bu ifadeler sosyokültürel bilgilerin dil yönünü belirtmektedir. Farklı ortam ve bağlamlara göre değişkenliklerin oluşması çeşitli resmiyet düzeylerine göre örneklendirilmiştir. Sosyal sınıf, yöresel köken, millî köken, etnik aidiyet ve mesleki aidiyet değişkenlerini tanıma becerisinin de toplumdilbilimsel yeterliğe dayandığı belirtilmiştir.

AOÖÇ (2021) tamamlayıcı cildinde bulunan toplumdilbilimsel yetkinliğin, dili kullanma sürecinde sosyal durumlara hâkim olmak amacıyla ihtiyaç duyulan bilgi ve becerileri içerdiği ifade edilmiştir. AOÖÇ’deki içeriklerin geneli sosyokültürel bilgilerle dolayısıyla toplumdilbilimsel yetkinlikle de ilişkilidir. Sosyal ilişkilerdeki ifade türleri, nezaket kuralları ve üslup farklılıkları, lehçe ve aksanı içeren dil kullanımına ilişkin bilgilere de cildin bu bölümünde değinilmiştir.

“Toplumdilbilimsel uygunluk” için sunulan ölçekte bulunan anahtar kavramlar:

- Nezaket yapılarını kullanma ve nezaket kurallarının farkında olma,
- Dil işlevlerini uygun bir şekilde yerine getirme (herhangi bir resmiyet niteliği taşımayan bir üslupta daha düşük seviyelerde),
- Sosyalleşme, alt seviyelerde temel rutinleri takip etme, muhatabın/muhatapların farklı davranmasını gerektirmeden (B2 seviyesinden yukarı) ve deyimsele ifadeler, kinaye/imâ ve mizah (C seviyelerinde) kullanma,
- Özellikle farklılıklara işaret eden sosyokültürel ipuçlarını tanıma ve buna göre hareket etme,
- Uygun bir üslubu benimseme (B2 seviyesinden yukarı) (CEFR, 2021).

TMV tarafından oluşturulan Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Programı (TYDÖP, 2020)'nda ders materyallerini hazırlama ve öğretimi planlanma süreçlerinde, özellikle okuma ve dinleme metinlerinde, sosyokültürel bilgilerin çeşitli görev ve etkinliklerle aktarılması vurgulanmıştır. Bu aktarımlar neticesinde hedef dile ait kültür hakkında genel izlenime ve sosyokültürel bilgiye sahip olan öğrencinin, hedef dil ve kültürün farklı düzeylerdeki boyutlarından haberdar olması, dili anlamlandırarak kullanabilmesi gerektiği belirtilmiştir.

2.7. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Söz Varlığı

İnsanların anlam dünyasını oluşturan, ses birimlerinin birleşimiyle simgelere dönüşmesini sağlayan unsur sözcüklerdir. Bu sözcüklerin aktif ve pasif olarak iki boyutta ele alınması sonucunda bireyin kelime hazinesi yani söz varlığı ortaya çıkmaktadır. Aksan (2004), söz varlığını, “Yalnızca o dilin sözcüklerini değil, deyimlerin, kalıp sözlerin, kalıplaşmış sözlerin, atasözlerinin, terimlerin ve çeşitli anlatım kalıplarının oluşturduğu bütün” olarak tanımlamaktadır.

Barın (2003), yazı dili ile konuşma dilinin birbirinden farklı olması sebebiyle temel söz varlığı belirlemede sadece yazılı kaynakları ele almanın yeterli olmadığını belirtir. Günlük hayatta sıklıkla kullanılan kalıp ifadelerin yazılı kaynaklarda görünüm sıklığı fazla olmayabilir. Bu sebeple yabancı dil olarak Türkçe öğretimi kapsamında hazırlanan kitaplarda günlük hayatta karşılaştığımız doğal dilin kullanılması gerektiğini ifade etmiştir. Aksan (2004), temel söz varlığının insanı merkez alarak sınırlarının belirlenmesi gerektiğini ve insan organları, yeme-içme, gitmek-gelmek vb. kavramlar, akrabalık isimleri, sayılar, maddi ve manevi kültür kavramlarının örnek olarak verilebileceğini belirtmiştir. Toplumdan topluma ve kişiden kişiye kavramlara verilen önem ve değerin değiştiğini belirtmiştir.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde söz varlığı büyük önem taşımaktadır. Öğrenci hem ana dilinde hem de hedef dilde söz varlığı açısından kendini ne kadar geliştirmişse her iki dili de o kadar etkin kullanır. Aksan (1979), dildeki söz varlığının kavram alanlarına göre gruplanması sonucunda bazı alanlardaki söz varlığının diğer alanlara göre daha fazla olduğunu belirtmiş ve söz varlığı fazla olan bu alanların, dili kullanan toplumun tarihi süresince en çok ilgi gösterdiği, hayatında yeri olan konu ve kavramlardan oluştuğunu söylemiştir.

Türkçenin zengin söz varlığını keşfeden bireyler aynı zamanda dilin geçirdiği dönüşümleri, sanata, edebiyata yansımalarını ve Türk milletinin kimliğini de kavramış olurlar. Öğrencinin sözcük dağarcığının genişliği hedef dili öğrenme sürecinin hızını da arttırmaktadır. Öğrencilerin hedef dilin bulunduğu toplumu gözlemleyerek edindiği beden dilini kullanmaya yönelik bilgilerle birlikte dili kullanmada ustalaşmaktadır.

AOÖÇ’de (2013) sözcük dağarcığı yeterliğini dilin sözcüklerden ve dil bilgisel unsurlardan oluşması bilgisini kullanma becerisi olarak tanımlanmıştır. Sözcük dağarcığıyla ilgili maddeler ise şöyle sıralanmıştır:

a) Sözcük gruplarından oluşan kalıp ifadeler:

- Kalıp cümleler ve deyimler
- karşılıklı iletişimdeki kısa ya da kalıplaşmış ifadeler (merhaba, teşekkürler gibi),
- atasözleri,
- eski dil özellikleri (kullanımdan düşmüş ifadeler),
- sözcük pekiştirmeleridir.
- Bütün olarak öğrenilen kalıp ifadeler (lütfen, sonuç olarak...)
- Edatlar ile oluşturulan sözcük grupları (... -e kadar, ... -den beri)
- Birden fazla sözcüğün sıralanması

b) Basit sözcükler (çok anlamlılık, sözcük türleri, aynı kavram alanına giren sözcükler vb.)

Dilbilgisel unsurlar ise şunlardır: Belgisiz zamir, işaret zamiri, kişi ve soru zamiri, iyelik zamiri, edatlar ve bağlaçlardır.

Sözcük dağarcığı alanının dil seviyelerine göre dağılımı aşağıdaki gibidir:

Çizelge 2.2. Sözcük dağarcığı alanı (TELC – MEB, 2013, s. 113)

Sözcük Dağarcığı Alanı	
C2	Çok zengin bir sözcük dağarcığına, deyimlere ve günlük anlatım tarzlarına hâkimdir ve ince anlam farklılıklarını ayırt edebilir.
C1	Geniş bir sözcük dağarcığına hâkimdir ve bilmediği sözcükler yerine zorlanmadan başka bir sözcük kullanarak açığı kapatabilir; çok nadir sözcük arar ya da bilmediği bir şeyi kullanmaktan kaçınır. Deyimlere ve günlük anlatımlara iyice hâkimdir.
B2	Kendi uzmanlık alanından ve birçok genel alandan konulara ilişkin geniş bir sözcük dağarcığına sahiptir. Sık tekrarlamalar yapmamak için, değişik ifadelerle başvurabilir; ama buna rağmen sözcük dağarcığındaki eksiklikler duraklamaya ve başka tanımlamalar aramaya yol açabilir.
B1	Aile, hobi, ilgi alanı, iş, gezi, güncel olaylar gibi birçok kendi günlük hayatından konu hakkında, zaman zaman başka sözcüklerle anlatsa da, kendini ifade edebilmek için yeterli genişlikte bir sözcük dağarcığına sahiptir.
A2	Alışlagelmiş durumlarda ve alışılmış konularda olağan günlük işleri halledebilmek için yeterli sözcük dağarcığına sahiptir.
A1	Temel bildirişim gereksinimleriyle başa çıkabilmek için yeterli sözcük dağarcığına sahiptir. Basit temel gereksinimlerini giderebilecek kadar yeterli sözcük dağarcığına sahiptir.
A1	Bazı somut durumlara ilişkin tek tük sözcük ve deyimlerden oluşan temel bir birikime sahiptir

Sözcük dağarcığı alanı A1 seviyesinde birkaç sözcük ve deyimden oluşan söz varlığı ile başlamakta, A2’de birey temel gereksinimlerini ve kendini günlük yaşamda ifade edecek düzeye gelmektedir. B1’de birey çeşitli konular ve gündem hakkında konuşabilme seviyesine gelmekte, B2’de birçok alanda ve uzmanlık alanı hakkında konuşabilecek aynı zamanda geniş bir söz varlığına sahip olacaktır. C1 düzeyinde deyimlere ve günlük konuşmalara hâkim olan birey anlamını bilmediği kelimelerin yerine başka sözcükler kullanabilmektedir. C2 ise bireyin zengin bir söz varlığına sahip olduğu ve dilin inceliklerini benimsediği en üst düzeydir.

AOÖÇ’de (2013) anlamsal yeterlik, öğrencilerin dil öğrenme sürecinde anlamları örgütleme, çeşitlendirme ve kontrol altına alabilme becerileri olarak tanımlanmıştır. Sözlüksel anlambilim için şu örnekler verilmiştir: Kelimeler ile genel bağlam arasındaki ilişkiler: Gönderim yapma, yan anlamlar, genel kavramların gösterimi. Kelimeler arası ilişkiler: eş anlam-zıt anlam, alt anlamlar, genellikle birlikte kullanılan kelime ortaklıkları, parça-bütün bağlantıları, bileşen analizi, çeviride denklik gibi örnekler verilebilir.

Dilin anlaşılması özellikle yazılı metinlerin anlaşılması için kullanılan yardımcı kaynaklar ise şunlardır: Sözlükler (bir veya iki dilli), telaffuz sözlükleri, elektronik sözlükler, dil bilgisi ve imla tarayıcı, dil bilgisi kitapları (TELC- MEB, 2013, s. 93).

Türkçenin deyim, atasözü ve ikilemeler yönünden zengin olduğu herkesçe bilinen husustur. Şalvarlı (2010) deyim öğretmek amacıyla metin hazırlama çalışmasında deyim öğretiminin orta seviyede verilmesi gerektiğinin belirtildiği fakat temel seviyede de deyimlerle karşılaşıldığını tespit etmiştir. Bundan dolayı deyimlerin dil öğretiminin her seviyesinde verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Deyim ve atasözleri çıkarılarak yapılan dil öğretimi yanlış ve eksiklikler içeren bir öğretim olacaktır. Deyim ve atasözlerindeki kelimelerin soyut ve somut anlamlarına bakılarak seviyelere göre verilmesi gereken deyimler ve atasözleri belirlenmelidir.

2.8. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Edebî Eserlerin

Kullanımı

Edebi ürünleri dil vitrini olarak nitelendiren Göçer (2012) dilin, kendisinden oluşan edebi ürünler kanalıyla sergilendiğini söylemiştir: ” Daha farklı bir ifade ile edebiyat ürünleri bir dilin imkânlarını, zenginliğini, güzelliğini gösteren en önemli araçlardır”

(Göçer, 2012, s. 55). Öğrencinin dili oluşturan eserleri okunmasıyla birlikte dili keşfetme ve özümseme eylemlerinde bulunması kayda değerdir.

Milletlerin oluşturduğu tüm eserler, o milletin kültür tarihiyle bütünleşmektedir. “Bütün medeni milletler yetişen nesillere kendi kültür eserlerini okutmak için okullarda onlarda geçen kelimeleri de öğretirler” (Kaplan, 1983, s. 236). Edebi metinler aracılığıyla dil öğretiminde metinlerde yer alan kelimelerin öğretimi de esas alınır. Bağlamdan ya da çeşitli sözlükler yardımıyla kelime öğrenmek öğrencinin dili daha etkin kullanmasına, dört beceriyi(dinleme, konuşma, okuma, yazma) de geliştirmesine olanak sağlar. Ayrıca metinlerde geçen kelime ve kültür kavramlarının tekrar etme sıklığı da önemlidir. Çünkü dil öğrenirken tekrarların ve alıştırma olmaları öğrenme sürecine katkı sağlamaktadır. Büyükikiz ve Hasırcı (2013), sözcük öğretimi yapılırken Türkçenin temel söz varlığının belirlenmesi ve temel söz varlığına göre ders kitapları, okuma kitapları vb. materyallerin oluşturulması gerektiğini belirtir. Kaplan (1983), edebiyatı kültür ve medeniyet unsurlarını kapsayan ayna olarak tasvir eder ve edebiyatı kültürün yansıması olarak gördüğünü belirtir. Ünalın (2012), edebiyatın temelini dile dayandırır. Edebiyatın milletin ruhunu yansıttığını, milletlerin edebiyatının gelişmemiş olması durumunda millî birliğin oluşmayacağını ifade etmektedir. Millî birliğin oluşmasında bireylerin nitelikli edebi eserlerle buluşmasının payı büyüktür. Kültürel bir ortamda meydana gelen edebiyat ürünleri, oluştuğu ortamın kültürel özelliklerinin yanı sıra dilin anlam zenginliklerini, ortamdaki duygu, düşünce ve tasvirleri de kapsayan çeşitli bilgiler vermektedir. Metinlerde dil yapılarını ve bağlamı görmezden gelerek salt kültür aktarımı yapılmamalıdır. Ayrıca metinlerin içeriği oluşturulurken seviyelere dikkat edilmesinin yanında hedef kitlenin yaş grubu da dikkate alınmalı ve farklı yaş gruplarına göre farklı içerikler düzenlenmelidir.

Öğretimde kullanacak metinler çok boyutlu ele alınmalı ve çeşitli ölçütlerden geçtikten sonra kullanılmalıdır. Demir ve Açıık (2011) Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılacak metinlerde bulunması gereken çeşitli özellikleri belirtmişlerdir:

- Dil öğretim amaçlarına göre metinler seçilmeli ve öğrencilerin dil seviyelerine uygun metinler kullanılmalıdır.
- Türkçeyi doğru ve başarılı şekilde temsil edebilen ayrıca günlük yaşamı yansıtan metinler dil öğretiminde seçilmelidir.

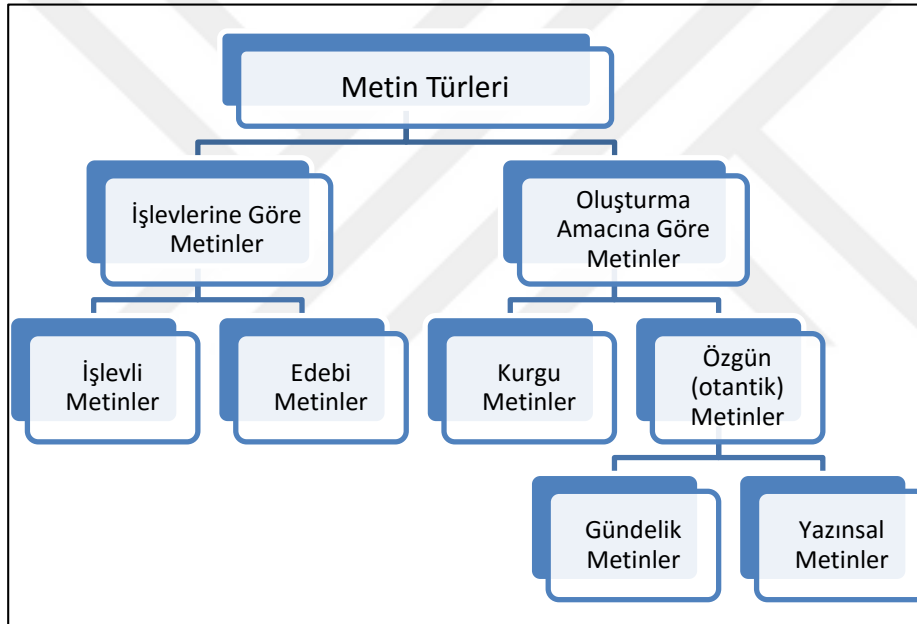
- Öğrenciler metinler aracılığı ile kültürel motiflerle buluşurken aynı zamanda çeşitli bilgiler de edinmelidirler. Bu sebeple hem kültür hem de verilmek istenen bilgiler metinlerde bir arada yer almalıdır.
- Metinlerde verilmek istenen kültürel unsurların seçiminde özen gösterilmeli ve bağlama uygun olanlar metinlere yerleştirilmelidir.
- Öğrencilerin anlama ve algılamada zorluk çekmemesi adına kültürel unsurların daha yoğun verildiği eserlerin dil seviyesi orta düzey olmalıdır.
- Seviye arttıkça metinlerde yer alan kültürel unsurlar da artmaktadır.
- Seçilen metinler, dil bilgisi yapı ve kurallarını metinlere serpiştirerek sezdirim yolu ile öğretme açısından da elverişli olmalıdır.
- Edebi metinler, öğrencilerin dildeki doğal gerçekliği kavrayarak anlamlandırmasına olanak sağlamalıdır.
- Metinlerin dilde açıklık ilkesine uygun olarak anlaşılır olması gerekmektedir. Bu sayede öğrencilerin okuma becerisini geliştirmesine de katkı sağlayacaktır.
- Metinlerde Türk toplumunda değer karşılığı olan ve dünyada tanınırlığı olan nitelikli Türk insanlarına da yer verilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.

Şimşek (2011) ise Türkçenin yabancı dil olarak öğretim sürecinde kullanılan metinlerin ölçütlerini şöyle açıklamaktadır:

- Metinler okunabilecek açıklıkta ve okuma becerisini geliştirecek özellikte olmalıdır.
- Farklı metin türlerinden faydalanılmalıdır.
- Amaca yönelik ve bilgilendirici metinlerin yanında özgün edebi metinlere de yer verilmelidir. Seviyelere göre kelimeler, cümleler ve metnin uzunluğu-kısalığı belirlenmelidir.
- Öğrencilerin gereksinimlerine, ilgilerine ve amaçlarına göre metinler seçilmelidir.
- Metnin konusu işlek ve geliştirilebilecek esneklikte olmalı bununla birlikte metinler konu bakımından dil öğretimi ve kültür öğretimine de elverişli olmalıdır.
- Metinler yabancı kültürü, ana kültürü ve evrensel kültürü kapsayacak şekilde olmalıdır.
- Metinlerde ana dil ile yabancı dil arasında kıyaslamalara gidilebilecek kültür unsurları bulunmalıdır.

Dil öğrencileri, edebi bir metni okuduğunda kendi dünyası ve düşünceleri ve sözcük bilgisi ile yorumlar. Bu yorumlamaların doğru bir şekilde gerçekleşebilmesi için bilgi ve

kültürel değerler açısından güncelliğini koruyan eserler ele alınmalıdır. Edebi metinler, öğrencilere estetik duyarlılık kazandırırken aynı zamanda öğrencinin eğlenmesini, okuma sürecinden zevk almasını sağlayabilmelidir. Böylece öğrenci edebi metni ilgi alanında bulunduracak ve eğlenerek öğrenme gerçekleşmiş olacaktır. Tercanlıoğlu (1994) da dil öğretiminde yoğun olarak kullanılan edebî metinlerin, ilgi çekici ve eğlenceli olması sebebiyle öğrencilerin bu metinler üzerine konuşmaktan zevk almalarını da sağlayacağı görüşündedir. Hedef kültür ile başarılı bir şekilde etkileşime girebilen öğrenci kendi kültürü ile hedef kültür arasındaki farklılıklara hoşgörü ile yaklaşacaktır. Farklılıklardan yola çıkarak kültürler arasındaki ortak bileşenleri keşfetmesi de mümkündür. Edebi metinler dışında dil öğretiminde kullanılan farklı türlerde metinler de bulunmaktadır. Bu metin türleri şu şekilde sınıflandırılmıştır:

Şekil 2.3. Yabancı dil öğretiminde metin tasnifi (İltar ve Açıık, 2019, s. 321)

İltar ve Açıık'ın (2019) dil öğretimini dikkate alarak oluşturduğu metin tasnifinde işlevlerine göre metinler başlığı altında bulunan işlevli metinler, kullanım amacını belirtirken edebî metinlerin, dil kullanım şekline göre isimlendirildiği belirtilmiştir. Oluşturulma amacına göre metinler başlığı altında bulunan kurgu metinler, dil öğretmek amacıyla hazırlanan metinlerdir. Özgün metinler ise günlük yaşamdan örnekler içeren, dolaylı olarak dil öğretimini gerçekleştirme özelliği bulunan metinlerdir. Özgün metinlerin alt başlığı olan gündelik metinler, estetik olma niteliği göz ardı edilerek ana dilini kullananlar için hazırlanan metinlerdir (menü, afiş vb.).

Yazınsal metinler ise estetik değeri taşıyan ana dili okurları hedef alınarak yazılan roman, hikâye vb. metinler olduğunu ifade etmişlerdir.

Halkın ortak duyuş, düşünüş ve hafızasını ortaya koyan halk edebiyatı, dil öğretimi açısından kullanışlı bir yapıya sahiptir. Halk edebiyatı ürünlerinde üslup, kalıp sözler, söz sanatları gibi unsurlar bulunmaktadır. Bu unsurlar dil öğretimi açısından kullanıldığında öğrencilerin dile olan ilgisi büyüyecektir. Hedef dilin insanına, toplumuna ve kültürüne olan bilgisinde değişimler ve genişlemeler de görülecektir.

Ayhan ve Arslan (2014), yabancı dil olarak Türkçe öğretimi kapsamında masalları ele almış ve edebi metinlerin dil ve zihinle ilgili becerileri geliştirdiğini, değer öğretiminde kullanılabileceğini, motivasyon sağlamada etkili olacağı, öğrencilerin hayal dünyasını ve yaratıcılığını geliştireceğini ve toplum içinde sosyalleşme hususunda olumlu etki yaratacağını böylece edebi eserlerin dilsel ve kişisel becerileri geliştireceğini belirtir.

Çelik ve Karaali (2018), yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde hikâyelerin kullanılmasının sağlayacağı faydaları ifade etmiştir: Okuma becerisi ve kelime hazinesi geliştirme, gizil öğrenmeyi her ortamda devam ettirme, kültürel unsurları farklı metinlerde de tanıyabilme ve anlayabilme, öğrenilen kültürün içeriğini bilme ve kabul edebilmedir.

TMV tarafından geliştirilen TYDÖP (2020)'nin dil öğretimi için kılavuz olmasının yanı sıra yardımseverlik, vatanseverlik, sevgi, saygı, öz denetim, estetik, dostluk, sabır, adalet, dürüstlük, sorumluluk gibi değerleri de içerdiğinden bahsedilmektedir. Hem bahsedilen evrensel değerler hem de toplumun oluşturduğu değerler dikkate alınarak öğrencilerin değerlere karşı duyarlılık geliştirmesini hedefledikleri belirtilmiştir. Dil öğretimiyle birlikte değerlerin öğretilmesinde en etkili araçlardan birinin halk edebiyatı ürünlerinden hikâyelerin olduğu düşünülmektedir. Türk toplumunun misafirperverlik, hoşgörü, dayanışma, iyilik gibi birçok değerini içeren hikâyeler ele alınmalı ve bu değerler hikâyelerde işlenirken gizil öğrenme amacına dikkat edilmelidir. Hikâyelerin kısa yapılar olması ve genellikle öz ve sade dille işlenmesi de dil öğretiminde kullanılabilirliğini göstermektedir.

Halk edebiyatının baş eserlerinden, Türk edebiyatının önemli değerlerinden biri olan “Dede Korkut Hikâyeleri” verdiği mesajlarla, kullanılan dille, dönemin yaşam tarzını yansıtmayla çok boyutlu bir eserdir. “Dedem Korkut’un Kitabı Türk milliyetçiliğini

ve Türk birliğini pekiştirip sağlamlaştıracak yapıda, hem edebiyat değeri olan ve hem de üstün bir sanat gücü taşıyan, ayrıca beşerî unsurlarıyla zengin bir eserdir” (Sepetçioğlu, 1998, s. 16).

Gökyay (1980), “Dede Korkut Hikâyeleri” hakkındaki düşüncelerini “Hiçbir zaman tazeliğini yitirmeyen, eskimeyen, yetismekte olan bir genç kızın bu günden yarına artan güzelliğini taşımaktadır. Onun güzelliği, onun tadı, gücü ‘*Demâdem artar, eksilmez, tükenmez, bînihayettir*’” şeklinde belirtmiştir.

Akyüz (2019), yabancı dil öğretiminde “Dede Korkut Hikâyeleri”nden iki şekilde yararlanılacağını belirtmiştir: İlki hikâyelerin söz varlığındaki zenginlik iken ikincisi ise kültür aktarımıdır. Hikâyelerde özellikle nazım kısımlarda kelimelerin sık tekrarları vardır ayrıca döneminin toplumsal ortamında doğan bir eser olması sebebiyle yaşamı yansıtan birçok kelime tekrarları da bulunmaktadır. Bu durumun yabancılara Türkçe Öğretiminde kolaylık sağlayacağı düşüncesindedir. Millî kimliğimizin değişmez temsilcisi, kültür unsurlarımızın taşıyıcısı olarak “Dede Korkut Hikâyeleri” her yönüyle eğitim ve öğretimde kullanıma uygun metinlerdir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kültürel etkileşim bağlamında da etkin bir şekilde kullanılabileceği aşîkârdır.

YEE tarafından hazırlanan “Anadolu Hikâyeleri” de yerel ve evrensel kültürü bir arada bulunduran bağamlardan oluşmaktadır. Türk kültüründe önemsenen değerleri içermesi, Türklere özgü yiyecek ve içeceklere yer verilmesi, Türkiye’de tarihi ve kültürel geçmişi bulunan birçok mekânı tanıtmaları, Türk tarihinden örneklerin yerleştirildiği hikâyelerin de bulunması sebebiyle kültürel aktarım ve etkileşim bağlamında Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde etkin bir şekilde kullanılabilir durumdadır.

Literatüre bakıldığında Yunus Emre Enstitüsü’nün yayımladığı “Dede Korkut Hikâyeleri” ve “Anadolu Hikâyeleri” üzerine yapılan çeşitli çalışmalar bulunmaktadır:

Darama (2021), Kültürel Diplomasi Bağlamında Yunus Emre Enstitüsü Türkçe Öğretim Setlerindeki Sanat İçerikli Metinler adlı tez çalışmasında YEE’ye ait ders kitapları ve hikâye serilerini içeren toplam 48 kitabı sanat ögesi yönünden incelenmiştir.

Akay (2021), YEE'ye ait Çocuk Hikâyeleri Dizisi'nde bulunan 10 hikâye kitabını 8 farklı kategoride incelemiş ve hikâye kitaplarının Türkçenin söz varlığına, kültür aktarım rolüne, bireyin dil becerilerini destekleyecek etkinliklerle tasarlandığı belirtilmiştir.

Göçen ve Aydın (2021), YEE'ye ait Çocuk Hikâyeleri Dizisi'nde yer alan 14 okuma kitabında bulunan temel sözcük, ikileme, deyim ve atasözlerini incelemiş ve temel sözcüklerin kullanım sıklığının daha fazla olduğu, deyim ve ikilemlere az yer verildiğini belirtmiştir.

Göçen, Şen ve Duman (2020), “Anadolu Hikâyeleri” ve “Dede Korkut Hikâyeleri”ne ait toplam 9 kitapta bulunan isim soylu sözcüklerin sıklığını ve sözcüklerin seviyelere dağılımını incelemişlerdir.

Çangal (2021), YEE tarafından yayımlanan “Türkçenin Sesi Yunus Emre” yardımcı okuma kitaplarını, kültürel değerlerin tanıtılması ve yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde yardımcı kitaplardan yararlanılması konusunda değerlendirmiştir.

Gün ve Şimşek (2017) Yunus Emre Enstitüsü A1-A2 Hikâye Seti'ni temalar, dil bilgisi konuları, görseller, Avrupa Birliği Dil Portfolyosu kazanımları ve alıştırtma tiplerine göre irdelemiştir.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanında “Dede Korkut Hikâyeleri”nin kullanımı üzerine Akyüz (2019)'ün; sadeleştirilmesi üzerine ise Akıncılar (2018) ve Boztoprak (2020)'ın yüksek lisans tezleri bulunmaktadır. Çetinkaya (2015a) ise “Dede Korkut Hikâyelerin”de bulunan sosyokültürel sembolleri; Çitgez (2018) “Dede Korkut Hikâyeleri”nin söz varlığını doktora tezinde incelemiştir.

3. YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde; araştırma modeli, araştırmanın veri kaynağı, verilerin toplanması ve analizi, problem cümlesi, araştırma sorularına yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma nitel olarak tasarlanmıştır. “Nitel araştırma, varsayımlar ile başlayan bir araştırma yaklaşımı olarak, yorumlayıcı/kuramsal çerçeve ve bir sosyal veya beşeri sorun olarak atfedilen bir problemde bireylerin veya gurupların amaçlarını keşfetmeye yönelik araştırma sorularının çalışılması olarak görülmektedir” (Creswell, 2013, s. 64).

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden olan doküman incelemesi yöntemi ile veriler tespit edilmiş ve içerik analizi yapılarak çeşitli sınıflandırmalara ulaşılmıştır. “Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ya da olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır” (Yıldırım ve Şimşek, 2000, s. 140). “İçerik analizinde sırasıyla veriler kodlanır, temalar bulunur, kod ve temalar düzenlenir, bulgular tanımlanarak yorumlanır” (Akbulut, 2018, s. 187).

3.2. Araştırmanın Veri Kaynağı

Araştırmanın veri kaynağı, Yunus Emre Enstitüsü tarafından B1-B2 ve C1 seviyesine yönelik hazırlanan “Dede Korkut Hikâyeleri Serisi” ve A1-A2 seviyesinde hazırlanan “Anadolu Hikâyeleri Serisi”nden oluşan toplam 12 kitaptır:

Çizelge 3.1. İncelenen hikâye kitapları

Dede Korkut Hikâyeleri (B1-B2 / B2-C1)	Anadolu Hikâyeleri (A1-A2)
Uşun Koca Oğlu Seyrek	Yılkı
Dış Oğuz Beylerinin Kazan Han’a İsyanı	Bayramlık
Dirse Han Oğlu Boğaç Han	Bir Bardak Çay
Basat’ın Tepegöz’ü Öldürmesi	Kırmızı Ayakkabılar
Deli Dumrul	Lâleye Sor
Bamsı Beyrek	
Begil Oğlu Emren	

3.3. Verilerin Toplanması ve Analizi

Hikâyelerin kültürel desenlere ayrılması amacıyla basılı ve e-kitap olarak bulunan kitaplara ulaşılmış ve bilgisayar ortamına aktarılmıştır.

Araştırmanın veri analizinde “Dede Korkut Hikâyeleri”nde bulunan 7 kitap, “Anadolu Hikâyeleri”ndeki 5 kitap kültürel desenlere ayrılarak tahlil edilmiştir. Analiz sürecinde Diller için Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi (AOÖÇ, 2013)’nde yer alan sosyokültürel bilgiler, toplumdilbilimsel yetkinlik başlığı ve Yiğit (2017)’in çalışmasındaki kültür desenlerinden yararlanılmıştır. Araştırmanın geçerlilik ve güvenilirliğini sağlamak amacıyla hikâyelerin içerikleri doğrultusunda kültür desenlerinin oluşturulmasında ve bu kültür desenlerine ait kelimelerin belirlenmesinde uzman görüşü alınmıştır. Araştırmada kullanılan kültür desenleri şunlardır:

Çizelge 3.2. Kültürel desenler

1. Aile-Akrabalık Kültür Deseni	11. Müzik Kültür Deseni
2. Yiyecek-İçecek Kültür Deseni	12. Maden Kültür Deseni
3. Giyim-Tekstil Kültür Deseni	13. Unvan-Lakap Kültür Deseni
4. Renk Kültür Deseni	14. Hayvan-Hayvancılık Kültür Deseni
5. Meslek Kültür Deseni	15. Savaş-Askerlik Kültür Deseni
6. Yönetim-Hukuk Kültür Deseni	16. Bayındırlık-İskân Kültür Deseni
7. Hitap-Günlük İletişim Kültür Deseni	17. Coğrafya-Ekolojik - Ziraat Kültür Deseni
8. Dinî Kültür Deseni	18. Zaman Kültür Deseni
9. Sosyal Hayat Kültür Deseni	19. Ölçü-Miktar Kültür Deseni
10. Eşya Kültür Deseni	20. Fizyolojik Kültür Deseni

Yukarıda verilen 20 kategori dikkate alınarak kelimelerin bulunduğu desenler oluşturulmuştur. Söz varlığı tespitinde Kurt ve Kara (2008) tarafından hazırlanan “Türkçe Metin Sıklık Çözümleyicisi” programı kullanılmıştır. Kelimelerin tekrar sayıları programla tarandıktan sonra bağlamdan hareket edilerek ve ses olayları vb. durumlara bakılarak düzeltmeler yapılmıştır. Atasözü ve deyimlerin belirlenmesinde TDK (Türk Dil Kurumu) Sözlüğü esas alınmıştır.

Elde edilen veriler kültür desenlerine göre sınıflandırılmış ve tablo biçiminde gösterilmiştir. Ayrıca tablolar hikâyelerden alınan örnek cümlelerle desteklenmiştir. Kültür desenlerine ek olarak hikâyelerde geçen ve birer kültür unsuru olan deyim, atasözü ve ikilemeler de tablo halinde belirtilmiştir. Çalışmada kullanılan “Dede Korkut Hikâyeleri”ndeki hikâyelere “H1”, “Anadolu Hikâyeleri”ndeki hikâyelere ise “A1” şeklinde kodlama yöntemi ile numaralar verilmiştir:

Çizelge 3.3. Hikâye kitaplarının kodlama yöntemi ile oluşturulmuş numaraları

Dede Korkut Hikâyeleri (B1-B2 / B2-C1)	Anadolu Hikâyeleri (A1-A2)
H1: Uşun Koca Oğlu Seyrek	A1: Yılkı
H2: Dış Oğuz Beylerinin Kazan Han’a İsyanı	A2: Bayramlık
H3: Dirse Han Oğlu Boğaç Han	A3: Bir Bardak Çay
H4: Basat’ın Tepegöz’ü Öldürmesi	A4: Kırmızı Ayakkabılar
H5: Deli Dumrul	A5: Lâleye Sor
H6: Bamsı Beyrek	
H7: Begil Oğlu Emren	

3.4. Problem Cümlesi

Bu araştırmanın problem cümlesi “Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan hikâye kitaplarındaki kültürel unsurlar nelerdir?”dir.

3.5. Araştırma Soruları

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan hikâye kitaplarındaki kültürel unsurları belirlemek için yapılan araştırma şu sorulara cevap aramaktadır:

- Yunus Emre Enstitüsü tarafından yayımlanan “Dede Korkut Hikâyeleri Serisi”nde hangi kültür desenleri bulunmaktadır?
- Yunus Emre Enstitüsü tarafından yayımlanan “Dede Korkut Hikâyeleri Serisi”ndeki kültür desenlerine ait sözcüklerin tekrar sayısı nedir?
- Yunus Emre Enstitüsü tarafından yayımlanan “Dede Korkut Hikâyeleri Serisi”nde bulunan deyim, atasözleri ve ikilemeler nelerdir?
- Yunus Emre Enstitüsü tarafından yayımlanan “Anadolu Hikâyeleri Serisi”nde hangi kültür desenleri bulunmaktadır?
- Yunus Emre Enstitüsü tarafından yayımlanan “Anadolu Hikâyeleri Serisi”ndeki kültür desenlerine ait sözcüklerin tekrar sayısı nedir?
- Yunus Emre Enstitüsü tarafından yayımlanan “Anadolu Hikâyeleri Serisi”nde bulunan deyim, atasözleri ve ikilemeler nelerdir?

4. BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırmanın bu bölümünde yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan Yunus Emre Enstitüsü tarafından hazırlanan hikâye kitaplarındaki söz varlığı incelenmiş ve kültür desenleri kapsamında aynı kavram alanına giren sözcükler bir araya getirilerek oluşturulmuştur. Kültür desenleri, sözcükler yoluyla bir dilin söz varlığındaki zenginliği ve kültürel boyutu göstermektedir. Sözcüklerin anlam haritaları ise aynı zamanda kültürel niteliğe sahiptir. Kültür desenlerine bakılarak hikâyelerde hangi kavram alanına ait sözcüklerin ne kadar tekrar sayısına sahip olduğu hakkında bilgi verilmiştir. Sözcüklerin geçtiği cümlelerden örnekler verilmiş böylece tablolar örnek cümlelerle desteklenmiştir. Tablolardaki veriler yorumlanarak çeşitli bulgular elde edilmiştir.

4.1. Aile-Akrabalık Kültür Deseni

Çizelge 4.1. Dede Korkut Hikâyeleri’nde aile-akrabalık kültür deseni

	H1	H2	H3	H4	H5	H6	H7	
Kelimeler	TS	TS	TS	TS	TS	TS	TS	Toplam
Oğul	35	4	65	34	23	90	30	281
Kız	9	4	16	6	2	97	3	137
Baba	12	2	26	11	12	31	9	103
Kardeş	30	2	-	20	1	29	1	83
Dede	2	2	5	9	1	47	4	70
Ana	21	2	15	7	11	9	2	67
Hatun(eş)	2	1	12	-	8	12	9	44
Gelin	6	3	3	1	2	20	4	39
Ağabey	11	-	-	-	-	12	-	23
Dayı	-	11	-	-	-	-	-	11
Damat	-	1	1	-	-	7	-	9
Yenge	-	-	-	1	-	6	-	7
Eş	-	2	2	-	2	-	-	6
Kaynana	3	-	-	-	-	2	-	5
Kaynata	3	-	-	-	-	2	-	5
Bey(eş)	-	-	-	-	-	-	4	4
Evlat	-	-	-	-	-	4	-	4
Sütanne	-	-	-	3	-	-	-	3
Akraba	-	-	-	-	-	1	1	2

“Dede Korkut Hikâyeleri Dizisi”nde aile-akrabalık kültür desenine ait 19 kelimeye ulaşılmıştır. Ana, baba, dede, gelin, oğul kelimeleri bütün hikâyelerde geçmektedir.

Hikâye serisinde en çok tekrar eden kelime, 281 tekrar sayısı ile “oğul” kelimesidir. İkinci olarak toplam 137 tekrar sayısı ile “kız” kelimesi; üçüncü sırada ise 103 tekrar sayısı ile “baba” kelimesi yer almaktadır. Oğul, kız, baba kelimelerinin en çok tekrarını içeren hikâye kitabı ise H6’dır. Çizelge 4.1’e göre “akraba” en az tekrar eden sözcüktür, H6 ve H7 hikâye kitaplarında birer defa geçmektedir. “Dede Korkut Hikâyeleri”nde aile kavramına önem verildiği ve aile-akrabalıkla ilgili kavramların hikâyelerde sıklıkla geçtiği görülmektedir.

Örnek cümleler:

- Begil’i **oğulları** karşıladı; fakat o, oğullarının başını okşamadı.
- Bey oğlu, **babasının** otağına geldi.
- İki **kardeş**, kara elbiseli düşmanın üzerine atlarını sürdü.
- Kudretli Oğuz’un **geliniyle kızının** süslendiği çağda.
- **Dede Korkut**, Tepegöz’ ün yanına geldi.

Çizelge 4.2. Anadolu Hikâyeleri’nde aile-akrabalık kültür deseni

	A1	A2	A3	A4	A5	
Kelimeler	TS	TS	TS	TS	TS	Toplam
Dede	46	3	-	-	5	54
Anne	3	27	1	2	-	33
Baba	3	19	8	-	-	30
Amca	8	3	-	-	-	11
Abla	4	6	-	-	-	10
Aile	3	-	3	1	3	10
Evlat	7	-	-	-	-	7
Kardeş	-	-	-	5	-	5
Anneanne	-	-	-	4	-	4
Gelin	-	-	-	-	4	4
Kız	-	-	4	-	-	4
Oğul	-	3	-	-	-	3
Akraba	-	1	-	-	1	2
Teyze	-	2	-	-	-	2
Ağabey(Abi)	-	-	1	-	-	1
Nine	-	1	-	-	-	1
Torun	-	-	-	-	1	1

“Anadolu Hikâyeleri” Serisi’nde aile-akrabalık kültür deseni kapsamında 17 kelime bulunmaktadır. Hikâyelerin tamamının incelenmesi sonucunda en çok tekrar sayısına ulaşan kelime “dede”dir ve 54 tekrara sahiptir. Tekrar sayısının büyük bir kısmını oluşturan A1’de 46; A2’de 3, A5’te ise 5 defa görülmüştür. İkinci olarak 33 tekrar sayısı ile “anne” kelimesi A5 hariç bütün hikâyelerde geçmektedir. Üçüncü sırada yer alan kelime “baba” 30 tekrar sayısına sahiptir. Anne ve baba kelimelerinin en çok görüldüğü hikâye A2’dir. Hikâyelerde birer defa görülen kelimeler ise şunlardır:

A3'te “ağabey”, A2'de “nine”, A5'te “torun”dur. “Anadolu Hikâyeleri”nde çekirdek aile dışında “dede” kavramının hikâyelerde sık görülmesi dikkat çekicidir.

Örnek cümleler:

- **Dedem** bana, atların ruhunu da öğretti.
- Sen **annene** hediye mi alacaksın?
- Tam bu sırada **babası** yanına geldi.
- **Gelin**, **ailesinin** evinden ayrılıyor.
- **Anneanne**, ayakkabılarım sence de güzel mi?

4.2. Yiyecek-İçecek Kültür Deseni

Çizelge 4.3. Dede Korkut Hikâyeleri'nde yiyecek-içecek kültür deseni

	H1	H2	H3	H4	H5	H6	H7	
Kelimeler	TS	TS	TS	TS	TS	TS	TS	Toplam
Ziyafet	-	-	11	-	1	2	2	16
Süt	-	-	9	4	1	-	-	14
Yemek	-	-	-	3	-	6	-	9
Et	-	-	7	-	-	-	1	8
Tuz	-	-	-	-	1	7	-	8
Yahni	-	-	4	-	-	2	-	6
Ekmek	1	3	-	-	-	1	-	5
Elma	-	-	1	-	-	3	-	4
Şarap	-	-	2	-	2	-	-	4
Kımız	-	-	3	-	-	-	-	3
Su	-	-	-	1	-	2	-	3
Üzüm	-	-	-	-	2	-	-	2
Badem	-	-	1	-	-	-	-	1
İçecek	-	-	-	-	1	-	-	1
İkram	-	-	-	-	-	-	1	1
Sofra	-	-	1	-	-	-	-	1
Un	-	-	1	-	-	-	-	1

Çizelge 4.3'e bakıldığında yiyecek-içecek kültür deseni kapsamında 17 kelimeye ulaşılmıştır. On yedi kelimedenden 10'u H3'te bulunmaktadır, bu sebeple yiyecek içeceklerle ilgili kelimelerin yoğun olduğu hikâye kitabının da H3 olduğu görülmektedir. H2 ise yiyecek içeceklerle ilgili sadece 3 kelimelyi içermektedir. Sözcüklerden en çok tekrar eden 16 tekrar ile “ziyafet” sözcüğüdür. Ziyafet sözcüğünün en sık geçtiği hikâye H3'tür. İkinci olarak ise “süt” kelimesi 14 tekrar sayısına sahiptir. “Süt” kelimesinin en sık kullanıldığı hikâye 9 tekrar ile H3'tür ve H4'te 4, H5'te 1 tekrar görülmüştür. Çok tekrar sayısına sahip kelimelerden 3. sırada yer alan 9 tekrar ile “yemek” sözcüğüdür. H4'te 3, H6'da 6 defa geçmektedir. En az tekrar eden, 1 tekrar sayısı ile “badem, içecek, ikram, sofray, un” kelimeleridir.

Hikâyelerde yiyecek-içecek ile ilgili kavramlar sıklıkla geçmekte ve ziyafet verme, şölenlerde yeme-içme gibi durumlara önem verilmektedir.

Örnek cümleler:

- Bu düğünde misafirlerle beraber yiyip **içti**.
- Hemen dağ çiçeği ile **sütü** karıştırıp Boğaç'ın yarasına sardılar.
- Meğer o gün düşmanların kutsal günüydü, **ziyafet** vardı.
- O **üzüm**den al **şarap** olur (yapılır).
- Kılıcımda mı bir eksiklik var, yoksa **soframda** mı?

Çizelge 4.4. Anadolu Hikâyeleri'nde yiyecek-içecek kültür deseni

	A1	A2	A3	A4	A5	
Kelimeler	TS	TS	TS	TS	TS	Toplam
Çay	-	75	-	2	-	77
Şeker	-	21	-	-	-	21
Kahvaltı	2	2	6	2	-	12
Üzüm	8	-	-	-	-	8
Kebap	-	-	-	7	-	7
Yemek	-	4	-	-	1	5
İkram	-	2	1	-	-	3
Şeftali	-	-	-	2	-	2
Baklava	-	1	-	-	-	1
Börek	-	1	-	-	-	1
Et	-	-	-	1	-	1
Kahve	-	1	-	-	-	1
Lezzet	-	-	-	1	-	1
Lokum	-	1	-	-	-	1
Mama	-	-	-	1	-	1
Soğan	-	-	-	-	1	1
Süt	-	1	-	-	-	1
Yaprak sarması	-	1	-	-	-	1

Yiyecek-içecek kültür deseni çerçevesinde hikâyelerde bulunan kelime sayısı 18'dir. Bu kelimelerden en çok tekrar sayısına sahip olan sözcükler sırasıyla: “çay”, “şeker” ve “kahvaltı” sözcükleridir. Özellikle “kahvaltı” ve “çay” Türk toplumunda değer karşılığı olan yeme-içmeyle ilgili iki kavramdır. Çay 77; şeker 21; kahvaltı 12 tekrar sayısına sahiptir. Kahvaltı, A5 hariç bütün hikâyelerde geçmektedir. Çay sözcüğü A2'de 75, A4'te 2 kez görülmüştür. Şeker sözcüğü sadece A2'te geçmektedir. Hikâyelerde birer defa görülen kelimelerin: “süt, börek, lokum, baklava, kahve, yaprak sarması, mama, lezzet, et, soğan” şeklinde olduğu tespit edilmiştir.

Örnek cümleler:

- Ama Türk **çayının** bir özelliği var.

- Bir kenara çekiliyorum ve **şekerleri** sayıyorum.
- Beni **kahvaltıdan** sonra uyandır!
- Bir ara **şeftali** bahçelerini gördüm.
- Kuzu **etinden** en güzel **kebabi** Bursa'da yapıyorlar.

4.3. Giyim-Tekstil Kültür Deseni

Çizelge 4.5. Dede Korkut Hikâyeleri’nde giyim-tekstil kültür deseni

	H1	H2	H3	H4	H5	H6	H7	
Kelimeler	TS	TS	TS	TS	TS	TS	TS	Toplam
Kaftan	1	3	-	-	-	21	5	30
Elbise	6	1	3	-	-	3	-	13
Gömlek	-	-	-	-	-	12	-	12
Örtü	-	-	-	1	2	4	-	7
İp	-	-	3	2	-	1	-	6
İpek	-	-	1	-	-	3	2	6
Mendil	-	1	1	-	-	4	-	6
Giyisi	-	3	-	-	-	-	2	5
Yün	-	-	-	5	-	-	-	5
Keçe	-	-	4	-	-	-	-	4
Kıyafet	3	-	-	1	-	-	-	4
Deri	-	-	-	2	-	-	1	3
Duvak	-	-	-	-	-	2	1	3
Bağ(cık)	2	-	-	-	-	-	-	2
Başlık	-	-	-	-	-	-	2	2
Çizme	-	-	-	2	-	-	-	2
Sarık	-	-	-	-	-	2	-	2
Aba	-	-	-	1	-	-	-	1
Bez	-	-	-	-	-	-	1	1
Gelinlik	-	-	-	-	-	1	-	1
Pamuk	-	-	-	-	-	-	1	1
Peçe	-	-	-	-	-	1	-	1
Yen(giyisi kolu)	-	-	1	-	-	-	-	1

Giyim-tekstil kültür desenine göre “Dede Korkut Hikâyeleri”nde toplam 23 sözcük bulunmuştur. Kelimelerin 11’i H6’dadır, H5’te ise sadece “örtü” sözcüğü geçmektedir. En çok tekrar eden kelime 30 tekrar sayısı ile “kaftan”dır. Kaftan kelimesinin en çok geçtiği hikâye ise H6’dır. İkinci sırada 13 tekrar ile “elbise” kelimesi yer almaktadır. Elbise kelimesinin H1’de 6, H2’de 1 H3’te 3, H6’da 3 tekrar sayısı görülmektedir. Üçüncü olarak ise “gömlek” kelimesi 12 tekrar sayısına sahiptir ve sadece H6 hikâyesinde geçmektedir. 1 defa görülen kelimeler “aba, bez, gelinlik, pamuk, peçe, yen” sözcükleridir. “Dede Korkut Hikâyeleri”nde dönemin kıyafet biçimlerini gösteren sözcükler de yer almaktadır.

Örnek cümleler:

- Kızlar gidip kardeşlerinin **kaftanını** getirdiler.
- Hayırlı haber getirene at, **elbise** verir, kaftanlar giydiririm.
- Bu **gömleğin** Beyrek'in olduğunu nereden bilelim?
- Babasının yüzünün sarardığını ve **pamuklu** bir **bezin** boğazında durduğunu gördü.
- **Çizmeyi** kesti, içinden çıktı.

Çizelge 4.6. Anadolu Hikâyeleri'nde giyim-tekstil kültür deseni

	A1	A2	A3	A4	A5	
Kelimeler	TS	TS	TS	TS	TS	Toplam
Ayakkabı	-	2	-	16	-	18
Elbise	-	8	-	2	-	10
İpek	-	-	-	3	-	3
Gömlek	-	-	-	1	1	2
Şal	-	-	-	2	-	2
Cep	-	1	-	-	-	1
Etek	-	-	-	-	1	1
Kıyafet	-	1	-	-	-	1
Yazma	-	-	-	-	1	1

“Anadolu Hikâyeleri”, giyim-tekstil desenine göre incelendiğinde 9 kelimeye ulaşılmıştır. En çok tekrara sahip olan kelime ise 18 tekrar ile “ayakkabı”dır. A2’de 2, A4’te 16 kez görülmüştür. İkinci sırada A2’de 8, A4’te 2, toplam 10 kez yer alan kelime “elbise”dir. Üçüncü sırada sadece A4’te 3 kez görülen kelime “ipek”tir. Hikâyelerde birer kez görülmüş olan kelimeler: A2’de “cep” ve “kıyafet” ; A5’te “etek” ve “yazma”dır. Giyim-tekstil kavramlarına hikâyelerde fazla yer verilmemiş fakat yazma, ipek gibi kültürümüzde karşılığı olan kavramlar da kullanılmıştır.

Örnek cümleler:

- Yeni **ayakkabılarımı** yatağımın yanında unuttum.
- Ayça **ipek şallar, gömlekler, elbiseler** arasında kayboluyor.
- Anadolu'daki insanlar, gelinlerin başını kırmızı bir **yazma** ile örtüyorlar.
- Koruya kırmızı **etekli** bir kız giriyor.
- O **elbiseyi** anneme ben alacağım.

4.4. Renk Kùltür Deseni

Çizelge 4.7. Dede Korkut Hikâyeleri’nde renk kùltür deseni

	H1	H2	H3	H4	H5	H6	H7	
Kelimeler	TS	TS	TS	TS	TS	TS	TS	Toplam
Kara	26	11	31	8	9	46	18	149
Ak	17	11	17	12	14	30	20	121
Al	1	-	3	1	7	1	8	21
Ela	3	2	2	2	-	1	9	19
Boz	3	-	2	-	-	9	1	15
Alaca/ Ala	-	3	3	-	1	5	2	14
Kızıl	-	-	8	-	-	3	-	11
Sarı	-	-	1	2	1	-	1	5
Konur	-	1	-	1	-	2	-	4
Yeşil	1	1	-	-	-	2	-	4
Kırmızı	-	-	-	-	-	3	-	3
Mavi	-	1	-	-	-	1	-	2
Beyaz	-	-	-	1	-	-	-	1

Renk kùltür deseni kapsamında “Dede Korkut Hikâyeleri”nde bulunan kelime sayısı 13’tür. Bu kelimelerden “ak” ve “kara” bütün hikâye metinlerinde geçmektedir. “al” kelimesi ise H2 haricinde; “ela” kelimesi H5 haricinde bütün hikâyelerde bulunmaktadır. Hikâyelerde en çok tekrar eden kelime 149 tekrar sayısı ile “kara” kelimesidir. Kara kelimesinin en az sayıda geçtiği hikâye H4, en çok sayıda geçtiği hikâye ise H6’dır. İkinci sırada ise 121 tekrar ile “ak” sözcüğü yer almaktadır. Üçüncü olarak en çok tekrar eden kelime 21 tekrar sayısı ile “al” kelimesidir. H4 hikâyesinde “beyaz” kelimesi 1 kez görölmüştür. Diğer az tekrara sahip kelimelerin tekrar sayısı ise; “mavi”nin 2, “kırmızı”nın 3, “yeşil”in 4, “sarı”nın 5’tir. Yeşil kelimesi “yemyeşil ve yeşermek” şekillerinde, mavi kelimesi pekiştirme anlamıyla “masmavi” şeklinde, sarı kelimesi “sararmak” şeklinde fiil olarak hikâyelerde görölmüştür. Renkle ilgili sözcük çeşitliliğinin fazla olması Türk dilinin zenginliğini de ortaya koymaktadır.

Örnek cümleler:

- Bir yere **ak**, bir yere **kızıl**, bir yere de **kara** otağ kurdurdu.
- **Al** kanatlı Azrail sen misin, diye sordu.
- İhtiyarlar **beyaz** atlara binip gittiler.
- **Ela** gözlü oğluna **al** duvaklı gelin aldı.
- **Boz** atlar koşturdum kardeş için, kalenizde esir var mıdır söyle bana?

Çizelge 4.8. Anadolu Hikâyeleri’nde renk kültür deseni

	A1	A2	A3	A4	A5	
Kelimeler	TS	TS	TS	TS	TS	Toplam
Mor	-	3	-	-	9	12
Beyaz	-	-	-	1	9	10
Kırmızı	-	-	-	7	3	10
Renk	5	-	-	-	1	6
Altın rengi	5	-	-	-	-	5
Mavi	-	-	-	2	-	2
Pembe	-	-	-	-	2	2
Yeşil	-	-	-	2	-	2
Kara	-	-	1	-	-	1
Sarı	-	-	-	-	1	1
Siyah	-	-	-	1	-	1
Turuncu	-	-	-	1	-	1

“Anadolu Hikâyeleri”nde renk kültür deseni kapsamında 12 sözcüğe ulaşılmıştır. Bu 12 sözcükten en çok tekrar eden 12 tekrar ile “mor” sözcüğü olmuştur. İkinci sırada 10 tekrar ile “beyaz” ve “kırmızı” sözcükleri yer almaktadır. Beyaz ve kırmızı sadece A4 ve A5 hikâyelerinde görülmektedir. Üçüncü sırada A1’de 5, A5’te 1 kez görülen “renk” kelimesi yer almaktadır. Renkle ilgili sözcüklerin en yoğun görüldüğü hikâyeler A4 ve A5’tir. Hikâyelerde birer defa görülen kelimeler ise A3’te “kara”; A5’te “sarı”; A4’te “siyah” ve “turuncu”dur. Hikâyelerde Türk dilindeki birçok renk kavramının kullanılmış olması sebebiyle renklerin öğretilmesinde hikâyelerin kullanışlı olacağı söylenebilir.

Örnek cümleler:

- **Mor** lâle ile **beyaz** lâle de sohbet etti.
- Biraz sonra, elinde bir çift **kırmızı** ayakkabıyla aşağıya iniyor.
- Dedem, “Ahal Teke” için, “**Altın renkli** ve güneşte parlıyor.” dedi.
- **Kara** bulutları o zaman fark etti.
- Yüzlerce küçük, **turuncu** gezegen.

4.5. Meslek Kültür Deseni

Çizelge 4.9. Dede Korkut Hikâyeleri’nde meslek kültür deseni

	H1	H2	H3	H4	H5	H6	H7	
Kelimeler	TS	TS	TS	TS	TS	TS	TS	Toplam
Tüccar	-	-	-	-	-	39	-	39
Çoban	-	-	-	14	-	6	-	20
Haberci	4	4	-	-	-	-	3	11
Dadı	-	-	1	-	-	5	-	6
Hizmetçi	-	-	-	1	-	3	2	6
Avacı	-	-	1	-	-	1	1	3

Çizelge 4.9. Dede Korkut Hikâyeleri’nde meslek kültür deseni (devamı)

	H1	H2	H3	H4	H5	H6	H7	
Kelimeler	TS	TS	TS	TS	TS	TS	TS	Toplam
Gözcü	-	-	-	-	-	-	2	2
Davulcu	-	-	-	-	-	1	-	1
Elçi	-	-	-	1	-	-	-	1
Hekim	-	-	1	-	-	-	-	1
Kapıcı	-	-	-	-	-	-	1	1
Muhafız	-	-	-	-	1	-	-	1
Okçu	-	1	--	-	-	-	-	1
Zurnacı	-	-	-	-	-	1	-	1

Çizelge 4.9’a göre meslek kültür deseninde toplam 14 kelimeye ulaşılmıştır. Tekrar sayısı en fazla olan kelime 39 tekrarla “tüccar” kelimesidir ve sadece H6’da geçmektedir. İkinci sırada ise “çoban” kelimesi toplam 20 tekrar sayısına sahiptir. Çoban kelimesinin en çok geçtiği hikâye H4’tür, H6’da ise 6 kez geçtiği görülmüştür. Üçüncü sırada yer alan kelime 11 tekrar sayısı ile “haberci”dir. Hikâyelerde toplam birer defa görülen kelimeler ise H6’da “davulcu” ve “zurnacı”; H4’te “elçi”; H3’te “hekim”; H7’de “kapıcı”; H5’te “muhafız”; H2’de “okçu” sözcüğü olmuştur. “Dede Korkut Hikâyeleri”nin oluştuğu dönemde meslek kavramı tam oluşmamış olsa da günümüzde meslek olarak adlandırılan birçok kavramın hikâyelerde geçtiği görülmektedir.

Örnek cümleler:

- Oğlan, **tüccarlarla** ilgili yine hiçbir şey söylemedi.
- **Çoban** yine bu pınara geldi, koyunlar yine ürktü.
- **Hizmetçi** gidip **kapıcıya** söyledi.
- Onu **hekimlere** emanet ettiler ama bu olayı Dirse Han'a söylemediler.
- Hey **muhafızlar**, kapıyı kapatın!

Çizelge 4.10. Anadolu Hikâyeleri’nde meslek kültür deseni

	A1	A2	A3	A4	A5	
Kelimeler	TS	TS	TS	TS	TS	Toplam
Satıcı	-	-	-	10	-	10
Görevli	-	-	-	3	-	3
İşçi	-	-	3	-	-	3
Rehber	3	-	-	-	-	3
Elçi	-	-	-	-	1	1
Gazeteci	-	-	-	1	-	1
Meslek	-	-	-	1	-	1
Ressam	-	-	-	-	1	1
Sarraf	-	-	-	1	-	1
Şair	-	-	-	-	1	1
Terzi	-	-	-	1	-	1

Çizelge 4.10’a göre meslek kültür deseni çerçevesinde toplam 11 kelimeye ulaşılmıştır. Meslekle ilgili kelimelerin en yoğun görüldüğü hikâye 6 kelime ile A4’tür. Kelimelerden en çok tekrar eden 10 tekrar ile A4 hikâyesindeki “satıcı”dır. İkinci sırada ise 3 tekrar ile A4’teki “görevli” A1’deki “rehber” ve A3’teki “işçi” sözcükleridir. Hikâyelerde birer defa görülen kelimeler: A5’te “elçi”, “ressam”, “şair”; A4’te “gazeteci”, “meslek”, “sarraf”, “terzi”dir. Hikâyelerde mesleklerle ilgili sözcüklere ait sıklıklar fazla olmasa da çeşit olarak meslek sayılabilecek sözcüklerin yer alması değerlidir.

Örnek cümleler:

- Ayça, **satıcıya** bir ayakkabı tarif ediyor.
- **Görevliye** teşekkür ediyoruz ve tiyatrodan ayrılıyoruz.
- Önümüzdeki **rehberi** dinledim.
- Bu yüzden Salih Bey, sadece on **işçi** buldu.
- **Ressamlar**, gülün resimlerini yaptı.

4.6. Yönetim-Hukuk Kültür Deseni

Çizelge 4.11. Dede Korkut Hikâyeleri’nde yönetim-hukuk kültür deseni

	H1	H2	H3	H4	H5	H6	H7	
Kelimeler	TS	TS	TS	TS	TS	TS	TS	Toplam
Han	21	41	123	18	12	69	37	321
Divan	-	-	-	-	-	2	10	12
Taht	-	-	7	-	-	1	1	9
Meclis	-	-	-	-	-	4	1	5
Beylik	-	-	4	-	-	-	-	4
Halk	-	-	-	-	3	1	-	4
Melik	-	-	-	-	-	3	1	4
Beylerbeyi	1	-	-	-	-	-	2	3
Devlet	-	1	1	-	-	1	-	3
Vekil	1	-	-	-	-	2	-	3
Hâkimiyet	-	2	-	-	-	-	-	2
Vergi	-	-	-	-	-	-	2	2
Veliaht	-	-	-	-	-	1	-	1

“Dede Korkut Hikâyeleri Dizisi”nde yönetim-hukuk kültür desenine ait 13 kelimeye ulaşılmıştır. 321 tekrar sayısı ile birinci sırada yer alan kelime “han”dır. Han kelimesinin en çok geçtiği hikâye H3, en az geçtiği hikâye ise H5’tir. Çok tekrar sayısına sahip kelimelerden ikinci sırada yer alan kelime 12 tekrar sayısı ile “divan”dır. Divan sözcüğü H6’da 2, H7’de 10 kez görülmüştür. Üçüncü sözcük ise 9 tekrar ile “taht” olmuştur. Taht sözcüğü H3’te 7, H6 ve H7 hikâyelerinde birer defa geçmektedir. Hikâyelerden edinilen bulgulara göre en az tekrara sahip kelime H6

hikâyesinde 1 defa geçen “veliaht”tır. Yine en az tekrarı içeren kelimelerden olan, sadece H7’de geçen “vergi” ve H2’de geçen “hâkimiyet” 2 tekrar sayısına sahiptir. “Dede Korkut Hikâyeleri”nde teşkilatçı bir yapıya sahip olan toplum yönetimin başında olan kişiye önem vermekte, saygı göstermektedir. Yönetim ve hukukla ilgili kavramlara da bu sebeple önem verildiği görülmektedir.

Örnek cümleler:

- **Beylerbeyi** olan Kazan'ın huzurunda da ona hiç kapı baca yoktu.
- **Hanımıza** düşmanmışsın, öğrendim.
- Begil beş gün boyunca **divana** çıkamadı.
- Oğlana **taht** ve beylik verdi.
- Ne bir **veliahdım** ne de bir kardeşim var.
- Uzun zamandan beri **hâkimiyet** Kazan Han'daydı.

Çizelge 4.12. Anadolu Hikâyeleri’nde yönetim-hukuk kültür deseni

	A1	A2	A3	A4	A5	
Kelimeler	TS	TS	TS	TS	TS	Toplam
Devlet	-	-	-	6	2	8
İmparator	-	-	4	-	-	4
Padişah	-	-	-	-	2	2
Sadrızam	-	-	-	-	1	1
Vali	-	-	-	1	-	1

Çizelge 4.12’ye bakıldığında yönetim - hukuk kültür desenine göre 5 sözcüğe ulaşılmıştır. Sözcüklerden en çok tekrar sayısına sahip olan A4’te 6, A5’te 2 olmak üzere toplam 8 tekrar ile “devlet” sözcüğüdür. İkinci olarak sadece A3’te 4 tekrar ile görülen sözcük “imparator”dur. Hikâyelerde birer kez görülen kelimeler: A5’te “sadrızam”, A4’te “vali”dir.

Örnek cümleler:

- **Baba**, imparator olmak ister misin?
- Osmanlı **Devleti'nde** daha önce tiyatro sahnesi yok muydu?
- Damat İbrahim Paşa ise o devrin **sadrızamıydı**.
- Ahmet Vefik Paşa, o tarihte Bursa **Valisi''ydi**.
- Bizim resmimiz, **padişahların** gömleklerinde bile vardı.

4.7. Hitap-Günlük İletişim Kültür Deseni

Çizelge 4.13. Dede Korkut Hikâyeleri’nde hitap-günlük iletişim kültür deseni

	H1	H2	H3	H4	H5	H6	H7	
Kelimeler	TS	TS	TS	TS	TS	TS	TS	Toplam
Ey!	7	5	7	1	15	9	7	51
Hey!	1	4	1	8	5	20	2	41
Selam	1	9	-	2	-	5	1	18
Kurban olmak	3	-	3	-	1	7	2	16
El öpmek	3	1	-	2	1	3	5	15
Ah!	5	-	2	2	-	2	1	12
Peki	4	1	-	-	1	6	-	12
Evet	-	-	-	-	3	7	-	10
Haydi	2	2	1	-	-	2	1	8
Bakalım	-	2	-	-	-	3	-	5
Helalleşmek	1	1	-	1	-	-	1	4
Müjdeler olsun	2	-	-	1	-	1	-	4
Tamam	-	-	-	2	-	1	1	4
Hoşça kal	1	1	-	1	-	-	-	3
Sağ ol	-	3	-	-	-	-	-	3
Vedalaşmak	1	-	-	-	1	1	-	3
Anlaşma	-	1	-	1	-	-	-	2
Esen kalın	1	-	-	-	-	1	-	2
Hayır	-	-	-	-	-	1	1	2
Tabii	1	-	-	-	1	-	-	2
Aleykümselam	-	-	-	-	-	1	-	1
Baş üstüne	-	-	-	-	-	1	-	1
Boş ver	-	-	-	-	-	1	-	1
Gözün aydın	1	-	-	-	-	-	-	1
Hayırlı, uğurlu olsun	-	-	-	-	-	1	-	1
Nasılsın	-	-	-	1	-	-	-	1
Yazıklar olsun	1	-	-	-	-	-	-	1

Hitap-günlük iletişim deseni kapsamında “Dede Korkut Hikâyeleri Serisi”nde 27 kelime ve kalıp ifadeye ulaşılmıştır. Günlük iletişimde kalıp ifadelerin sıklıkla kullanılması sebebiyle hem kelimelere hem kalıp ifadeler tablodaki yer verilmiştir. Bir ünlem ifadesi olan “Ey!” kelimesi 51 tekrarlar en fazla tekrar sayısına sahip kelime olarak birinci sıradadır ve serideki bütün hikâyelerde geçmektedir. 41 tekrar sayısı ile ikinci sırada yine bir ünlem ve seslenme ifadesi olan “Hey!” kelimesi gelmektedir ve bütün hikâyelerde görülmektedir. Üçüncü kelime ise 18 tekrar sayısı ile “Selam” kelimesi olmuştur. Hikâyelerde 1 defa görülen kalıp ifade ve kelimeler H6’da “boş ver, baş üstüne, aleykümselam, ve hayırlı, uğurlu olsun” dur. H4’te “nasılsın”, H1’de “gözün aydın” ve “yazıklar olsun” yine hikâyelerde 1 kez geçmektedir. Yabancı dil öğretiminde öğrencilere günlük iletişimde kullanılan sözcük ve kalıp ifadelerin öğretilmesi diğer sözcüklerden daha fazla fayda sağlayacaktır. Bu bakımdan hikâyelerde günlük iletişimle ilgili sözcük tekrarlarının fazla olması değerlidir.

Örnek cümleler:

- **Hey** Tepegöz **nasılsın**, diye sordu.

- **Ey** Deli Dumrul, bana ne yalvarıyorsun?
- Kazan Han, devletine dualar etti, sana **selam** gönderdi.
- **Müjdeler olsun, gözün aydın olsun!** Oğullarının ikisi de yaşıyor...
- Kılbaş kalktı, “**Hoşça kalın.**” deyip geri döndü.

Çizelge 4.14. Anadolu Hikâyeleri’nde hitap-günlük iletişim kültür deseni

	A1	A2	A3	A4	A5	
Kelimeler	TS	TS	TS	TS	TS	Toplam
Evet	2	5	2	6	4	19
Peki	3	3	-	3	3	12
Hayır	3	2	-	2	2	9
Tabii	-	4	-	3	1	8
Tamam	-	2	-	2	2	6
Teşekkür ederim	1	2	-	1	2	6
Haydi	-	1	3		1	5
İyi bayramlar	-	3	-	-	-	3
Merhaba	-	-	-	1	2	3
Özür dilerim	-	2	-	-	1	3
Yoksa	-	3	-	-	-	3
Eyvah!	-	1	-	1	-	2
Gülümsemek	2	-	-	-	-	2
Günaydın	-	2	-	-	-	2
Herhalde	-	2	-	-	-	2
Hoş geldin	-	1	-	1	-	2
Lütfen	1	1	-	-	-	2
Nasılsın	-	-	-	-	2	2
Yani	-	-	-	2	-	2
Aaa	-	1	-	-	-	1
Afiyet Olsun	-	-	1	-	-	1
Alo	-	-	-	1	-	1
Anladım	1	-	-	-	-	1
Boş ver	1	-	-	-	-	1
Eee	-	1	-	-	-	1
El öpmek	-	1	-	-	-	1
Görüşmek üzere	-	-	-	1	-	1
Harika!	-	-	-	-	1	1
Hoş bulduk	-	-	-	1	-	1
Hoşça kal	-	-	-	1	-	1
Kolay Gelsin	-	-	-	1	-	1
Önemli değil	-	-	-	-	1	1
Vedalaşmak	1	-	-	-	-	1

Çizelge 4.14’e göre hitap-günlük iletişim kültür deseni kapsamında 33 sözcüğe ulaşılmıştır. Tabloda en fazla tekrar sayısı olan 19 tekrar ile birinci sırada yer alan kelime “evet”tir ve serideki bütün hikâyelerde geçmektedir. İkinci olarak 12 tekrar ile “peki” sözcüğü yer almaktadır. A3 hariç tüm hikâyelerde üçer kez geçmektedir. “hayır” sözcüğü ise 9 tekrar ile üçüncü sırada yer alır. A3 hariç tüm hikâyelerde görülmüştür. A2’de bir defa görülen kelimeler: Bir ünlem ifadesi olan “aa”, “ee” ve günlük iletişimde kullanılan, örf ve adetlerimizde yer alan “el öpmek”tir. A4’te “alo”

sözcüğü ve kalıp ifade olan “görüşmek üzere”, “hoş bulduk”, “hoşça kal”, “kolay gelsin” sözcükleri bir kez görülmüştür. A3’te “afiyet olsun”; A1’de “anladım”, “vedalaşmak”, “boş ver”; A5’te “harika!” ve “önemli değil” bir kez görülen sözcüklerdendir. Günlük iletişim ile ilgili sözcüklerin hikâyelerde sıklıkla görülmesi öğrencilerin bu kavramları içselleştirip sosyal hayata transfer etmesine de yardımcı olacaktır.

Örnek cümleler:

- **Evet**, bu çok önemli bir kültür mirası...
- **Peki**, nasıl bir elbiseydi?
- İçimden, “**Hayır**, ben uzaktayım.” dedim.
- Dedelerin ve amcaların **elini öpüyorum**.
- Bu da “**Boş ver** evlat! Ben sana inandım” demekti.

4.8. Dinî Kültür Deseni

Çizelge 4.15. Dede Korkut Hikâyeleri’nde dinî kültür deseni

	H1	H2	H3	H4	H5	H6	H7	
Kelimeler	TS	TS	TS	TS	TS	TS	TS	Toplam
Allah	5	5	9	2	15	33	6	75
Azrail	-	-	-	-	44	-	-	44
Tanrı	2	-	5	8	12	8	5	40
Dua	-	2	6	1	3	10	1	23
Yemin	2	10	-	-	-	-	-	12
Hız. Muhammed	3	1	-	3	1	2	1	11
Günah	1	1	4	1	1	2	-	10
Hayır	-	1	4	1	1	2	1	10
Beddua	-	-	5	1	-	3	-	9
Şükür	1	-	-	-	2	5	-	8
Helal	1	1	-	1	-	1	1	5
İman	2	1	-	1	-	1	-	5
Cennet	-	2	1	-	-	1	-	4
Salavat	2	-	-	1	-	1	-	4
Ecel	-	-	1	-	-	2	-	3
Ezan	-	-	2	-	-	1	-	3
Hızır	-	-	3	-	-	-	-	3
Kul	-	-	-	-	1	1	1	3
Kur’an	-	2	-	-	-	1	-	3
Namaz	-	-	-	-	-	3	-	3
Peygamber	-	-	-	-	-	3	-	3
Cebrail	-	-	-	-	-	-	2	2
Derviş	-	-	1	-	-	1	-	2
Hakk	-	2	-	-	-	-	-	2
Kefen	-	1	-	-	1	-	-	2
Kıyamet	-	1	-	-	-	1	-	2
Mevla	-	-	-	1	-	1	-	2
Müezzin	-	-	2	-	-	-	-	2

Çizelge 4.15. Dede Korkut Hikâyeleri’nde dinî kültür deseni (devamı)

	H1	H2	H3	H4	H5	H6	H7	
Kelimeler	TS	TS	TS	TS	TS	TS	TS	Toplam
Müslüman	-	-	-	-	-	1	1	2
Put	-	-	-	-	-	-	2	2
Sadaka	-	-	-	-	-	2	-	2
Tabut	-	1	-	-	1	-	-	2
Vallahi	-	-	-	-	1	1	-	2
Abdest	-	-	-	-	-	1	-	1
Adak	-	-	1	-	-	-	-	1
Âmin	-	1	-	-	-	-	-	1
İnşallah	1	-	-	-	-	-	-	1
Kevser	-	1	-	-	-	-	-	1
Kible	-	-	-	1	-	-	-	1
Kurban	-	-	-	-	-	1	-	1
Kutsal	-	-	-	-	-	-	1	1
Rahmet	-	1	-	-	-	-	-	1
Resullulah	-	-	-	1	-	-	-	1
Şehadet	-	-	-	-	-	-	1	1
Şeytan	-	-	-	-	-	-	1	1
Tekbir	-	-	-	-	-	1	-	1
Tövbe	-	-	-	-	-	1	-	1

“Dede Korkut Hikâyeleri”nde dinî kültür desenine ait 47 kelimeye ulaşılmıştır. Bu kelimeler arasında birinci sırada yer alan 75 tekrar ile “Allah” kelimesidir. Bütün hikâyelerde geçmektedir ve en fazla görüldüğü hikâye 33 tekrar ile H6’dır. İkinci sırada sadece H5 hikâyesinde geçen “Azrail” sözcüğü 44 tekrara sahiptir ve sadece H5’te görülmüştür. Üçüncü sırada “Tanrı” kelimesi 40 tekrar ile yer almaktadır. Bu kelime H2 hariç bütün hikâyelerde görülmüştür. Bütün hikâyeler incelendiğinde birer defa görülmüş olan kelimeler: H6’da “abdest”, “tövbe”, ”tekbir”, “kurban”; H3’te “adak”; H2’de “âmin” , “kevser” “rahmet”; H1’de “inşallah” ; H4’te “kible” ve “Resullulah”; H7’de “kutsal”, “şehadet”, “şeytan”dır. Hikâyelerde dinî kavramlara sıklıkla yer verilmesi aynı zamanda Allah sözcüğünün en çok tekrara sahip olması toplumumuzda geçmişten günümüze dine ve Müslümanlığa verilen önemi de ortaya koymaktadır.

Örnek cümleler:

- **Allah'a** el açıp şükrettiler.
- Bunun üzerine **Azrail** onun canını almaya geldi.
- **Tanrı** hiçbir yiğidi gözsüz bırakmasın!
- Deli Karçar üç kez söz verip **günahı** için **tövbe** etti.
- Ölümde kalımda yönüm **kibledir**.

Çizelge 4.16. Anadolu Hikâyeleri’nde dinî kültür deseni

	A1	A2	A3	A4	A5	
Kelimeler	TS	TS	TS	TS	TS	Toplam
Bayram	1	27	-	-	-	28
Namaz	-	6	-	-	-	6
Dua	2	3	-	-	-	5
Bayram namazı	-	4	-	-	-	4
Cami	-	4	-	-	-	4
Abdest	-	2	-	-	-	2
İmam	-	2	-	-	-	2
Oruç	-	2	-	-	-	2
Allah	1	-	-	-	-	1
Hız. Hüseyin	-	-	-	-	1	1
Hız. İsa	-	-	-	-	1	1
Hız. Muhammed	-	-	-	-	1	1
İnanç	-	-	-	-	1	1
Ramazan	-	1	-	-	-	1

“Anadolu Hikâyeleri” incelendiğinde dinî terimlere ait 14 sözcük bulunmuştur. Dinî terimlerin en yoğun görüldüğü hikâye 9 sözcüğe sahip olan A2’dir. A3 ve A4’te dinî terimlerle ilgili sözcüklere rastlanmamıştır. En çok tekrar sayısına sahip olan sözcük 28 tekrar ile “bayram”dır. A2 hikâyesinde 27 defa, A1’de ise 1 defa görülmüştür. Sadece A2’de geçen “namaz” sözcüğü 6 tekrar ile ikinci sıradadır. Üçüncü, A1 ve A2 hikâyelerinde geçen “dua” sözcüğüdür ve bu sözcük 5 tekrara sahiptir. Hikâyelerde birer defa görülen sözcükler: A1’de “Allah”; A5’te “Hız. Hüseyin”, “Hız. İsa”, “Hız. Muhammed”, “inanç”; A2’de “ramazan”dır. Türk toplumunun çoğunluğunun Müslümanlardan oluşması dolayısıyla toplumun inançlarını yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlere tanıtma hikâyelerin kullanılabileceği söylenebilir.

Örnek cümleler:

- **Bayramda** dedeler ve amcalar çocuklara harçlık ve şeker veriyorlar.
- Babam bana şöyle diyor: **Namazda imama** uyacağız.
- En son hepimiz **dua** ediyoruz ve **camiden** çıkıyoruz.
- **Allah'ım**, ne olur, çabuk büyüyeyim ve Ahal Teke’nin memleketine gideyim!
- **Hız. Muhammet**’in torunu **Hız. Hüseyin**, Kerbela’da şehit oluyor.

4.9. Sosyal Hayat Kültür Deseni

Çizelge 4.17. Dede Korkut Hikâyeleri’nde sosyal hayat kültür deseni

	H1	H2	H3	H4	H5	H6	H7	
Kelimeler	TS	TS	TS	TS	TS	TS	TS	Toplam
Haber	17	8	9	4	1	29	15	83
Evlenmek	3	-	-	-	-	24	-	27
Düğün	5	-	-	-	-	16	-	21
Öpmek	3	1	-	2	1	6	6	19

Çizelge 4.17. Dede Korkut Hikâyeleri’nde sosyal hayat kültür deseni (devamı)

	H1	H2	H3	H4	H5	H6	H7	
Kelimeler	TS	TS	TS	TS	TS	TS	TS	Toplam
Soylu	1	3	6	-	-	5	-	15
Dost	-	4	1	1	-	5	-	11
Hediye	-	-	-	-	-	7	4	11
Nişan	-	-	2	-	-	9	-	11
Şölen	1	1	-	1	-	4	2	9
Hürmet	2	1	-	1	1	2	1	8
Kucaklamak	3	2	1	1	-	1	-	8
Misafir	1	-	2	-	-	2	1	6
Davet	-	-	2	-	-	2	-	4
Sohbet	-	-	1	-	-	3	-	4
Şenlik	-	1	1	1	-	1	-	4
Baht	-	1	2	-	-	-	-	3
Kutlamak	-	-	-	-	-	3	-	3
Sağdıç	1	-	-	-	-	2	-	3
Töre	-	-	-	-	-	3	-	3
Alkış	-	-	-	-	-	2	-	2
Bayram	1	1	-	-	-	-	-	2
Edep	-	-	-	1	-	1	-	2
Gelenek	-	2	-	-	-	-	-	2
Nasihat	1	-	1	-	-	-	-	2
Şöhret	-	-	-	-	1	1	-	2
Ün	-	-	-	-	1	1	-	2
Arkadaş	-	-	-	1	-	-	-	1
Aşık oyunu	-	-	1	-	-	-	-	1
Bekâr	-	-	-	-	-	1	-	1
Dul	-	-	-	1	-	-	-	1
Hamile	-	-	1	-	-	-	-	1
Küsmek	-	-	-	-	-	-	1	1
Tartışmak	-	-	-	-	-	-	1	1

“Dede Korkut Hikâyeleri”nde sosyal hayat kültür deseni kapsamında 33 sözcüğe ulaşılmıştır. Bu sözcükler arasında en çok tekrara sahip olan 83 tekrar ile “haber”dir ve bütün hikâyelerde geçmektedir. İkinci sıradaki H1’de 3, H6’da 24; toplam 27 tekrar ile “evlenmek” sözcüğüdür. Üçüncü sözcük 21 tekrarla “düğün” olmuştur ve H1’de 5 H6’da 16 defa geçmektedir. Hikâyelerde birer defa görülen sözcükler: H4’te “arkadaş” ve “dul”; H6’da “bekâr”; H3’te “hamile” ve “aşık oyunu”; H7’de “küsmek” ve “tartışmak”tır. Sosyal hayatın, öğrencilerin dili kullandıkları ve insanlarla etkileşim içinde oldukları ortam olması sebebiyle Türk toplumunun yaşam tarzını, toplumsal alanlarda yapılan faaliyetleri tanıtmada hikâyelerin kullanılabileceği söylenebilir.

Örnek cümleler:

- Anasına, babasına ölüm **haberi** gitti.
- Oğulları Seğrek’i tez **evlendirsiner**.

- Elbisesini giyip evine gitti ve **düğün** hazırlıklarına başladı.
- Meğer düşman beyinin **bekâr** bir kızı vardı.
- Obalı obalıyla mı **tartıştı**?

Çizelge 4.18. Anadolu Hikâyeleri’nde sosyal hayat kültür deseni

	A1	A2	A3	A4	A5	
Kelimeler	TS	TS	TS	TS	TS	Toplam
Bayram	1	27	-	-	-	28
Arkadaş	2	2	-	4	1	9
Festival	7	-	-	-	-	7
Ziyaret	-	3	-	2	2	7
Kültür	-	-	-	4	-	4
Sohbet	1	-	1	-	2	4
Hediye	1	2	-	-	-	3
Komsu	-	2	1	-	-	3
Yaşama	1	-	-	1	1	3
Eğlence	1	-	1	-	-	2
Misafir	1	-	-	1	-	2
Vedalaşma	1	-	-	-	1	2
Davet	-	-	-	1	-	1
Haber	-	-	-	-	1	1
Hoşgörü	-	-	-	1	-	1
Tanışma	-	1	-	-	-	1

Çizelge 4.18’e göre sosyal hayat kültür deseni kapsamında 16 sözcüğe ulaşılmıştır. Bu 16 kelimenin 9’u A1’de bulunmaktadır. Bu 16 sözcükten en sık tekrara sahip olan dinî kültür deseninde de birinci sırada 28 tekrarla yer alan “bayram”dır. İkinci olarak en sık tekrara sahip sözcük ise 9 tekrarla “arkadaş” sözcüğü olmuştur ve A3 hariç tüm hikâyelerde geçmektedir. Üçüncü sırada bulunan sözcükler, sadece A1’de geçen ve 7 kez görülmüş olan “festival” ve “ziyaret” sözcüğüdür. “Anadolu Hikâyeleri”nde birer defa görülen sözcükler: A4’te “davet”, “hoşgörü”; A5’te “haber”; A2’de “tanışma”dır. Türk toplumunun yaşam alanında karşılığı olan birçok kavramın hikâyelerde geçmesi öğrencilerin hedef kültürün yaşantısını daha iyi algılamasını ve anlamlandırmasını sağlayacaktır.

Örnek cümleler:

- **Bayram** sabahı gibiydi.
- Bugün, en yakın **arkadaşım** gelecek.
- **Festival** alanı kalabalıktı.
- Önceden **tanışmamız** gerekmiyor.
- Çünkü **hoşgörü**, birlik ve beraberlik bu topraklarda hep vardı.

4.10. Eşya Kültür Deseni

Çizelge 4.19. Dede Korkut Hikâyeleri’nde eşya kültür deseni

	H1	H2	H3	H4	H5	H6	H7	
Kelimeler	TS	TS	TS	TS	TS	TS	TS	Toplam
Yüzük	-	-	-	3	-	12	-	15
Mal	-	-	-	-	-	12	-	12
Taht	-	-	7	-	-	1	1	9
Dizgin	6	-	-	-	-	-	-	6
Yatak	-	-	-	-	-	-	5	5
Beşik	2	-	-	-	1	1	-	4
Halı	-	-	1	-	-	2	1	4
Para	-	-	-	-	2	-	2	4
Binek	-	-	-	-	2	-	1	3
Yastık	1	-	-	-	1	1	-	3
Akçe	-	-	-	-	2	-	-	2
Eyer	1	-	-	-	-	-	1	2
Kadeh	-	-	-	-	1	1	-	2
Kayış	-	-	-	-	-	-	2	2
Kazan	-	-	-	1	-	1	-	2
Kına	-	-	-	2	-	-	-	2
Mum	-	-	2	-	-	-	-	2
Ocak	-	-	-	2	-	-	-	2
Taç	-	-	-	-	-	1	1	2
Zincir	-	-	-	2	-	-	-	2
Çuval	-	-	-	-	-	1	-	1
Eşya	-	-	-	-	-	1	-	1
Mahmuz	-	-	-	1	-	-	-	1

“Dede Korkut Hikâyeleri”nde eşya kültür desenine ait 23 kelimeye ulaşılmıştır. Birinci sırada yer alan kelime; H4’te 3, H6’da 12 tekrar ile toplam 15 tekrar sayısı sahip olan “yüzük”tür. İkinci sırada sadece H6’da görülen 12 tekrara sahip kelime “mal”dır. Üçüncü sırada “taht” kelimesi yer almaktadır, hikâyelerde 9 defa görülmüştür ve H3’te 7; H6’da 1; H7’de 1 defa görülmüştür. Hikâyelerde birer defa görülen kelimeler: H6’da “çuval”, “eşya”; H4’te “mahmuz”dur. Hikâyelerde günümüzde ve geçmiş dönemlerde kullanılan birçok eşyaya ait sözcük geçmektedir. Günümüzde kullanılan sözcükleri öğrencilerin öğrenmesi ve günlük hayatta kullanabilmesi bakımından kolaylık sağlayacağı söylenebilir.

Örnek cümleler:

- Gördü ki, **yüzük** yine Tepegöz' ün ayağının altında duruyor.
- Görülmedik Rum **mallarını** Oğuz beylerine getiriyorduk.
- Altın **tahtımın** sahibi yiğit beyim!
- Bay Büre Bey'in diyar diyar dolaşıp güzel **eşyalar** alıp satan tüccarları vardı.
- Altın **kadehim** elimden düştü.

Çizelge 4.20. Anadolu Hikâyeleri’nde eşya kültür deseni

	A1	A2	A3	A4	A5	
Kelimeler	TS	TS	TS	TS	TS	Toplam
Masa	3	2	6	1	-	12
Yatak	3	2	2	1	-	8
Bardak	-	-	6	-	-	6
Çuval	-	-	5	-	-	5
Makas	-	-	5	-	-	5
Tezgâh	1	3	-	-	-	4
Ayna	-	1	-	1	1	3
Eşya	1	-	-	-	2	3
Koltuk	-	1	1	1	-	3
Çanta	-	-	-	-	2	2
Dergi	-	-	-	2	-	2
Fincan	-	1	-	-	1	2
Kilim	-	1	-	-	1	2
Kitap	1	-	-	-	1	2
Televizyon	1	1	-	-	-	2
Yastık	-	1	-	1	-	2
Defter	-	-	-	-	1	1
Gözlük	1	-	-	-	-	1
Halat	-	-	1	-	-	1
Kalem	-	-	-	-	1	1
Kolonya	-	1	-	-	-	1
Poşet	-	1	-	-	-	1
Takı	-	-	-	-	1	1
Telefon	-	-	-	1	-	1
Torba	-	1	-	-	-	1
Vazo	-	-	-	-	1	1

“Anadolu Hikâyeleri”nde eşya kültür deseni kapsamında 26 sözcüğe ulaşılmıştır. Toplam 5 hikâyede en sık görülen sözcük 12 tekrar ile “masa” olmuştur ve A5 hariç bütün hikâyelerde geçmektedir. İkinci sırada 8 tekrarla “yatak” sözcüğü yer alır ve A5 hariç bütün hikâyelerde geçmektedir. Üçüncü sırada yer alan sözcük sadece A3’te görülen ve 6 tekrara sahip olan “bardak” sözcüğüdür. Hikâyelerde birer kez görülen sözcükler: A1’de “gözlük”; A2’de “kolonya”, “poşet”, “torba”; A3’te “halat”; A4’te “telefon”; A5’te “kalem”, “defter”, “vazo”, “takı”dır. “Anadolu Hikâyeleri”nde öğrencinin bulunduğu ortamda sıklıkla görülen eşyalara ait sözcüklerin görülmesi, öğrencilerin bu sözcükleri öğrenmesinde ve kullanmasında kolaylık sağlayacağı söylenebilir.

Örnek cümleler:

- Ben, küçük bir **koltuğa** oturuyorum ve **masanın** üzerindeki dergileri inceliyorum.
- Daha fazla sabredemedim ve heyecanla **yataktan** kalktım.
- **Masadaki bardağa** dokundu.
- **Gözlüğünü** çıkardı ve bana şöyle dedi:

- Çantalarından **kitaplarını, defterlerini ve kalemlerini** çıkardılar.

4.11. Müzik Kültür Deseni

Çizelge 4.21. Dede Korkut Hikâyeleri’nde müzik kültür deseni

	H1	H2	H3	H4	H5	H6	H7	
Kelimeler	TS	TS	TS	TS	TS	TS	TS	Toplam
Ozan	-	1	1	-	-	37	-	39
Kopuz	6	1	2	-	-	11	1	21
Davul	3	2	-	-	-	2	-	7
Boru	1	3	-	-	-	1	-	5
Neşeli havalar	-	-	-	1	-	-	-	1
Saz	1	-	-	-	-	-	-	1
Şarkı	-	-	-	-	-	-	1	1
Zurna	-	-	-	-	-	1	-	1

Çizelge 4.21’e bakıldığında müzik kültür deseni kapsamında hikâyelerde 8 sözcük görülmüştür. H6’da 37; H2 ve H3’te 1defa görülen “ozan” sözcüğü 39 tekrar ile en fazla tekrar sayısına sahiptir. İkinci sözcük ise 21 tekrar ile “kopuz” sözcüğüdür. Üçüncü sırada yer alan sözcük 7 tekrar ile “davul” sözcüğüdür. Hikâyelerde birer defa görülen sözcükler ise H6’da “zurna”; H7’de “şarkı”; H1’de “saz” ve H4’te “neşeli havalar”dır. Türk kültürüne özgü çalgı aleti olan kopuzun ve genellikle kutlamalarda görülen davul ve zurna gibi aletlerin hikâyelerde geçmesi Türk toplumunun müzik kültürü hakkında da bilgi vermesi açısından değerlidir.

Örnek cümleler:

- Çalma ozan, söyleme **ozan!**
- Gümbür gümbür **davullar** çalındı ve altın tunç **borular** öttürüldü.
- Dedem Korkut geldi, neşeli **şarkılar** çaldı.
- Dedem Korkut gelip **neşeli havalar** çaldı.
- Dedem Korkut **kopuzuyla** gelip şenliğe neşe verdi.

Çizelge 4.22. Anadolu Hikâyeleri’nde müzik kültür deseni

	A1	A2	A3	A4	A5	
Kelimeler	TS	TS	TS	TS	TS	Toplam
Şarkı	1	1	-	-	-	2
Barış Manço	-	1	-	-	-	1

Anadolu Hikayeleri’nde müzik kültür deseni kapsamında sadece 2 kelime görülmüştür. “şarkı” kelimesi A1 ve A2’de birer defa geçmektedir. Müzik sanatçısı “Barış Manço” ise A2 hikâyesinde 1 defa geçmektedir.

Örnek cümleler:

- İnsanlar **şarkılar** söyledi, dans etti, oyunlar oynadı, balonlara bindi.
- Annem, **Barış Manço'nun**, “Bugün bayram, erken kalkın çocuklar.” **şarkısını** söylüyor.

4.12. Maden Kültür Deseni

Çizelge 4.23. Dede Korkut Hikâyeleri’nde maden kültür deseni

	H1	H2	H3	H4	H5	H6	H7	
Kelimeler	TS	TS	TS	TS	TS	TS	TS	Toplam
Altın	2	1	4	2	6	15	7	37
Çelik	2	1	2	1	-	-	5	11
Gümüş	-	-	-	3	3	5	-	11
Demir	1	1	-	1	-	-	6	9
Tunç	1	-	-	-	-	1	-	2

Maden kültür deseni kapsamında “Dede Korkut Hikâyeleri”nde 5 kelimeye ulaşılmıştır. En çok tekrar eden sözcük 37 tekrar ile “altın” sözcüğü olmuştur. Bu sözcük bütün hikâyelerde geçmektedir. İkinci olarak “çelik” ve “gümüş” sözcükleri 11 tekrara sahiptir. Çelik sözcüğü H5 ve H6 hariç tüm hikâyelerde görülmektedir. Gümüş sözcüğü ise H4’te 3; H5’da 3; H6’da 5 kez görülmüştür. “demir” sözcüğü ise 9 tekrarla üçüncü sırada yer alır.

Örnek cümleler:

- Gölgeği **altın** olan otağın odasına geldiler.
- Kara **çelikten** yapılmış kılıcımı elime alayım mı?
- **Altın, gümüş**, para isterse, ona harçlık olsun.
- Gümbür gümbür davullar çalındı, altından **tunç** borular öttürüldü.
- Başıma **demir** zırhımı takardım.

Çizelge 4.24. Anadolu Hikâyeleri’nde maden kültür deseni

	A1	A2	A3	A4	A5	
Kelimeler	TS	TS	TS	TS	TS	Toplam
Altın	5	-	-	-	-	5
Çelik	-	-	1	-	-	1

Anadolu Hikayeleri’nde maden kültür deseni kapsamında sadece 2 kelime görülmüştür, ”altın” kelimesi ise sadece A1’de 5 kez görülmüştür. “çelik” kelimesi ise sadece A3’te 1 kez görülmüştür.

Örnek cümleler:

- **Altın** renkliydi ve karanlıkta parlardı.
- Çuvalları **çelik** halatlara bağlayacaklar.

4.13. Unvan-Lakap Kültür Deseni

Çizelge 4.25. Dede Korkut Hikâyeleri'nde unvan-lakap kültür deseni

	H1	H2	H3	H4	H5	H6	H7	
Kelimeler	TS	TS	TS	TS	TS	TS	TS	Toplam
Han	21	41	123	18	12	69	37	321
Bey	10	51	12	12	1	136	11	233
Yiğit	49	19	28	19	22	60	29	226
Oğuz	4	33	9	36	-	33	2	117
Deli	7	-	-	-	46	57	2	112
Bay	-	-	-	-	-	64	-	64
Oğuz beyleri	3	20	8	7	-	20	1	59
Koca	16	5	-	21	1	5	-	48
Yüce	4	3	5	4	16	10	5	47
Hatun	3	1	12	-	8	12	9	45
Aksakallı	4	1	4	7	5	5	2	28
Namert	-	6	19	-	1	1	-	27
Güzel	2	4	4	1	7	5	2	25
Kudretli	3	-	3	1	-	16	-	23
Güçlü	2	-	2	3	6	2	3	18
Yoldaş	-	-	1	-	-	15	1	17
Soylu	1	3	6	1	-	5	-	16
Ela gözlü	2	1	2	-	-	1	9	15
Yalancı	-	-	-	-	-	15	-	15
Ak saçlı	1	1	2	4	1	4	1	14
Peri	-	-	-	14	-	-	-	14
İhtiyar	-	-	2	6	5	-	-	13
Ak yüzlü	2	3	2	2	-	-	3	12
Sevdiğim	2	-	1	-	1	7	1	12
Ulu	2	-	-	3	-	5	1	11
Kahraman	3	-	2	1	-	3	1	10
Alp	-	2	-	3	1	-	3	9
Çıplak	1	-	3	-	1	1	1	7
Sultan	-	-	-	-	-	7	-	7
Zalim	1	-	-	5	-	-	1	7
Ak alınlı	-	-	-	-	-	-	6	6
Yaşlı	2	-	1	1	-	2	-	6
Aç	-	-	4	-	1	-	-	5
Asi	-	4	-	-	-	-	1	5
Cesur	3	-	-	-	1	1	-	5
Kara elbiseli	3	-	2	-	-	-	-	5
Şişman	-	-	-	-	-	4	1	5
Utanmaz	1	4	-	-	-	-	-	5
Zayıf	-	-	-	-	-	4	1	5
Erdemli	-	-	3	-	-	1	-	4
Gözü kara	3	-	-	-	1	-	-	4
Hünerli	-	-	3	-	-	-	1	4
Cömert	-	-	-	-	1	2	-	3
Kadir	-	-	-	1	-	2	-	3

Çizelge 4.25. Dede Korkut Hikâyeleri’nde unvan-lakap kültür deseni (devamı)

	H1	H2	H3	H4	H5	H6	H7	
Kelimeler	TS	TS	TS	TS	TS	TS	TS	Toplam
Kıymetli	1	-	1	-	1	-	-	3
Korkak	-	-	-	-	1	1	1	3
Öksüz	3	-	-	-	-	-	-	3
Sarhoş	1	-	-	-	2	-	-	3
Yaban eller	2	-	-	-	1	-	-	3
Aziz	-	-	-	-	-	2	-	2
Bağışlayıcı	-	-	-	-	2	-	-	2
Borçlu	-	-	2	-	-	-	-	2
Cahil	-	-	-	-	2	-	-	2
Genç	1	-	-	-	-	1	-	2
Heybetli	-	-	-	-	2	-	-	2
İyi kalpli	2	-	-	-	-	-	-	2
Ölümsüz	-	-	-	-	2	-	-	2
Sevgili	-	-	-	-	1	1	-	2
Uğursuz	1	-	1	-	-	-	-	2
Yakışıklı	1	-	-	-	-	1	-	2
Zavallı	1	-	-	-	-	1	-	2
Alnı açık	-	-	-	-	1	-	-	1
Arsız	-	-	-	-	-	-	1	1
Bahtsız	-	1	-	-	-	-	-	1
Becerikli	-	-	-	-	-	-	1	1
Beceriksiz	1	-	-	-	-	-	-	1
Biricik	-	-	1	-	-	-	-	1
Çaresiz	-	-	-	-	-	1	-	1
Çelimsiz	-	-	-	-	-	-	1	1
Delikanlı	-	-	-	-	-	1	-	1
Dinsiz	1	-	-	-	-	-	-	1
Eren	-	-	-	-	-	1	-	1
Has	-	-	-	-	-	1	-	1
Hayırsız	-	-	1	-	-	-	-	1
Hırsız	-	-	-	-	1	-	-	1
İmansız	1	-	-	-	-	-	-	1
Kara gözlü	-	-	-	-	-	1	-	1
Kara sakallı	-	-	-	-	1	-	-	1
Kötü kalpli	-	-	-	1	-	-	-	1
Kuş yürekli	-	-	-	-	-	-	1	1
Maharetli	-	-	-	-	-	-	1	1
Marifetli	1	-	-	-	-	-	-	1
Melun	-	-	-	-	-	1	-	1
Selvi boylu	-	-	1	-	-	-	-	1
Semiz	-	-	-	-	-	-	1	1
Türkmen	-	-	-	-	-	-	1	1
Yavuz	-	-	-	-	-	1	-	1

Çizelge 4.25’e göre unvan-lakap kültür deseni kapsamında hikâyelerde görülen toplam sözcük sayısı 87’dir. En çok tekrar sayısına sahip sözcük 321 tekrarla “han” sözcüğüdür ve bütün hikâyelerde geçmektedir. Han sözcüğünün en fazla görüldüğü hikâye H3’tür. İkinci sırada ise 233 tekrarla “bey” sözcüğü yer almaktadır ve bütün hikâyelerde görülmüştür. Üçüncü sırada bulunan “yiğit” sözcüğü ise 226 tekrara sahiptir. Hikâyelerde birer defa görülen sözcük ve sözcük grupları: H5’te “alnı açık”, “hırsız”, “kara sakallı”; H7’de

“arsız”, “becerikli”, “çelimsiz”, “kuş yürekli”, “maharetli”, “semiz”, “Türkmen” ; H2’de “bahtsız”; H1’de “beceriksiz”, “dinsiz”, “imansız”, “marifetli” ; H3’te “biricik”, “hayırsız”, “selvi boylu”; H6’da “çaresiz”, “delikanlı”, “eren”, “has”, “kara gözlü”, “melun”, “yavuz”; H4’te “kötü kalpli”dir. Türk dilinde unvanların ve sıfatların sıklıkla kullanılmasından dolayı bu durumun hikâyelere de yansımış olması ve bu kavram alanına ait sözcüklerde sıklıkların fazla olması dil öğretimi açısından değerlidir. Özellikle geçmiş dönemde erkekler için kullanılan han, bey ve yiğit sözcüklerinin sık görülmesi ataerkil bir toplum yapısının olduğunu gösterir niteliktedir. Fakat hikâyelerde ön planda olmasa da kadınlara da değer verildiği görülmektedir.

Örnek cümleler:

- **Hanlar hanı** Bayındır **Han**’ın huzuruna ne zaman istese çıkardı.
- **Beyler** atlarına binip aslanın yaşadığı yere gittiler.
- Kimi oğul diye kimi kardeş diye **yiğit** için ağladı.
- Sonra sağına soluna göz gezdirdi **biricik** oğlunu göremedi.
- Bunun üzerine o **melun** düşman **beyi** yedi yüz askeri ile yola çıktı.

Çizelge 4.26. Anadolu Hikâyeleri’nde unvan-lakap kültür deseni

	A1	A2	A3	A4	A5	
Kelimeler	TS	TS	TS	TS	TS	Toplam
Bey	-	1	19	-	-	20
Evlat	7	3	-	-	-	10
Güzel	9	-	-	-	-	9
Hanım	-	-	8	-	-	8
Şişman	-	5	-	-	-	5
Türk	-	-	2	-	2	4
Güçlü	1	1	1	-	-	3
Hızlı	2	-	1	-	-	3
Küçük	2	1	-	-	-	3
Akıllı	1	-	-	1	-	2
Canım	-	1	-	1	-	2
Zayıf	-	2	-	-	-	2
Becerikli	-	-	-	1	-	1
Bilgili	-	-	-	-	1	1
Dayanıklı	1	-	-	-	-	1
İri	1	-	-	-	-	1
Komik	1	-	-	-	-	1
Küçük	-	1	-	-	-	1
Şanslı	-	-	-	-	1	1
Zeki	1	-	-	-	-	1

Çizelge 4.26’ya göre “Anadolu Hikâyeleri”nde unvan-lakap kültür deseni kapsamında 20 sözcüğe ulaşılmıştır. Hikâyelerde en sık tekrara sahip sözcük 20 tekrar ile “bey” sözcüğü olmaktadır ve A2’de 1 defa, A3’te 19 defa görülmüştür. En

sık tekrara sahip ikinci kelime ise 10 tekrarla “evlat” sözcüğü olmuştur ve A1’de 7, A2’de 3 defa görülmüştür. Üçüncü sırada yer alan “güzel” sözcüğü sadece A1’de 9 defa görülmüştür. Hikâyelerde birer defa görülen sözcükler: A1’de “zeki”, “iri”, “dayanıklı”, ”komik” ; A2’de “küçük”; A4’te “becerikli”; A5’te “bilgili” ve “şanslı”dır.

Örnek cümleler:

- Salih **Bey**’le Ayşe **Hanım** sabah altıda kalktılar.
- **Evlat** atların hisleri çok güçlü...
- Üzüm bahçeleri yine **güzel** kızlarla dolacak mı?
- Hoş geldin, **küçük bey**!
- Dedem çok **bilgili** bir lâleydi.

4.14. Hayvan-Hayvancılık Kültür Deseni

Çizelge 4.27. Dede Korkut Hikâyeleri’nde hayvan-hayvancılık kültür deseni

	H1	H2	H3	H4	H5	H6	H7	
Kelimeler	TS	TS	TS	TS	TS	TS	TS	Toplam
At	50	29	29	11	8	58	49	234
Deve	8	4	11	1	3	11	-	38
Koyun	2	2	9	12	2	6	1	34
Boğa	-	-	25	-	-	1	-	26
Geyik	3	-	7	1	-	8	3	22
Koç	2	2	4	8	1	5	-	22
Aslan	-	1	3	8	2	4	2	20
Pire	-	-	-	-	-	13	-	13
Hayvan	1	-	-	1	1	2	4	9
Ayır	-	-	-	-	-	8	-	8
Kaz	3	1	-	-	1	3	-	8
Köpek	-	-	1	-	-	7	-	8
Kuş	-	-	4	-	1	1	2	8
Ağıl	-	-	-	-	-	6	-	6
Kısırak	-	-	-	-	-	6	-	6
Sürü	2	-	-	-	-	4	-	6
Domuz	-	-	-	-	-	5	-	5
Kaplan	-	-	3	1	-	1	-	5
Kurt	-	-	3	-	-	2	-	5
Tay	-	-	-	-	-	4	-	4
Karga	-	-	3	-	-	-	-	3
Keçi	-	-	-	3	-	-	-	3
Kervan	-	-	1	-	-	2	-	3
Kuzgun	-	-	3	-	-	-	-	3

Çizelge 4.27. Dede Korkut Hikâyeleri’nde hayvan-hayvancılık kültür deseni (devamı)

	H1	H2	H3	H4	H5	H6	H7	
Kelimeler	TS	TS	TS	TS	TS	TS	TS	Toplam
Tavla(At Ahır)	-	-	-	-	-	3	-	3
Doğan	-	-	-	-	2	-	-	2
Güvercin	-	-	-	-	2	-	-	2
Kuzu	-	-	-	1	-	1	-	2
Sinek	1	-	-	1	-	-	-	2
Tavuk	2	-	-	-	-	-	-	2
Yılan	-	-	1	-	1	-	-	2
Bit	1	-	-	-	-	-	-	1
İnek	-	-	-	1	-	-	-	1
Şahin	-	-	-	-	-	-	1	1
Tavşan	1	-	-	-	-	-	-	1
Teke	-	-	-	1	-	-	-	1
Yılkı	-	-	-	-	-	1	-	1

Çizelge 4.27’ye bakıldığında hayvan-hayvancılık kültür deseninde 37 sözcüğe ulaşılmıştır. Bu sözcüklerden en fazla tekrara sahip olan “at” sözcüğüdür ve tüm hikâyelerde toplam 234 defa görülmüştür. İkinci sırada “deve” 38 tekrar ile yer alır ve H7 haricinde bütün hikâyelerde görülmüştür. Bütün hikâyelerde görülen ve toplam 34 tekrara sahip olan “koyun” sözcüğü üçüncü sıradadır. Hikâyelerde birer defa görülen sözcükler: H4’te “inek” ve “teke”; H7’de “şahin”; H6’da “yılkı”; H1’de “tavşan” ve “bit” sözcükleridir. Hikâyelerin geçtiği dönemde göçebe hayat tarzının benimsenmiş olması sebebiyle hayvancılığa önem verilmiştir.

Örnek cümleler:

- Ne duruyorsun oğul, **atına** bin git oğul!
- **Develerimi** bağırıttılar, **atlarımı** korkuttular, **koyunlarımı** meletttiler.
- **Boğa**, o kadar güçlüydü ki sert taşa boynuz vursa taşı parçalayıp un gibi yapardı.
- Baktılar ki olmuyor, **inek** sütüyle, **koyun** sütüyle besleyelim dediler.
- **Kaz, tavuk, geyik, tavşan** ne varsa bu koruya doldurarak Oğuz yiğitlerine tuzak kurmuştu.

Çizelge 4.28. Anadolu Hikâyeleri’nde hayvan-hayvancılık kültür deseni

	A1	A2	A3	A4	A5	
Kelimeler	TS	TS	TS	TS	TS	Toplam
At	46	-	-	-	-	46
Kuş	-	-	-	2	1	3
Kedi	-	-	-	2	-	2
Kuzu	-	-	-	2	-	2
Evcil	1	-	-	-	-	1

“Anadolu Hikâyeleri”nde hayvan-hayvancılık kültür deseni kapsamında 5 kelimeye ulaşılmıştır. Bu kelimelerden en sık görülen, sadece A1’de geçen ve 46 tekrara sahip olan “at” sözcüğüdür. İkinci sırada “kuş” sözcüğü 3 tekrar ile yer alır ve A4’te 2, A5’te bir kere görülmüştür. Üçüncü sırada yer alan sözcük ise sadece A4’te görülen “kuzu” ve “kedi” sözcükleridir. Hikâyelerde bir defa görülen sözcük: A1’de “evcil”dir. Geçmişten günümüze kadar Türk toplumunda hayvan ve hayvancılık kavramı kapsamında en çok değer karşılığı olan sözcüklerden biri attır. Hikâyelerde de en çok geçen kavramın at olması bu durumu öğrencilere aktarma açısından değerlidir.

Örnek cümleler:

- Bu yıl bir **ata** tek başıma binecek miyim?
- Önce **kuş** seslerini duyuyorum.
- **Kuzu** etinden en güzel kebabı Bursa’da yapıyorlar.
- Salondan **kedim** Pamuk’un sesi geliyor.
- O, Türk **atıydı**. İlk **evcil** attı.

4.15. Savaş-Askerlik Kültür Deseni

Çizelge 4.29. Dede Korkut Hikâyeleri’nde savaş-askerlik kültür deseni

	H1	H2	H3	H4	H5	H6	H7	
Kelimeler	TS	TS	TS	TS	TS	TS	TS	Toplam
Düşman	14	17	8	1	1	34	17	92
Kılıç	11	8	6	22	1	1	9	58
Ok	1	1	7	12	-	25	7	53
Asker	24	-	1	-	-	9	7	41
Savaş	16	5	-	4	-	5	3	33
Yay	-	-	5	5	-	16	5	31
Esir	7	-	2	3	2	7	3	24
Yağma	-	13	-	-	-	3	2	18
Mızrak	1	5	2	3	-	-	6	17
Zırh	2	2	-	-	-	2	5	11
Casus	2	-	-	-	-	3	5	10
Şehit	-	-	-	2	-	8	-	10
Kın(kılıf)	-	-	-	7	-	1	1	9
Ordu	4	4	-	-	-	-	-	8
Er	1	-	-	1	-	-	5	7
Bıçak	-	-	1	4	-	-	1	6
Rakip	-	6	-	-	-	-	-	6
Sancak	2	-	-	2	-	2	-	6
Sınır	-	-	-	-	-	2	3	5
Silah	2	-	-	-	-	2	1	5
Gürz	-	-	-	-	-	3	-	3
Kalkan	-	1	-	-	-	-	2	3

Çizelge 4.29. (devam). Dede Korkut Hikâyeleri’nde savaş-askerlik kültür deseni

	H1	H2	H3	H4	H5	H6	H7	
Kelimeler	TS	TS	TS	TS	TS	TS	TS	Toplam
Topuz	-	-	-	-	-	-	3	3
Tutsak	-	-	-	-	1	2	-	3
Tümen	-	-	-	-	-	-	3	3
Ajan	-	-	-	-	-	1	1	2
Baskın	-	1	-	-	-	1	-	2
Çomak	-	-	-	-	-	-	2	2
Ganimet	1	-	-	-	-	-	1	2
Gazi	-	-	-	-	-	1	1	2
Hançer	-	-	-	2	-	-	-	2
Sadak	-	-	-	-	-	-	2	2
Saldırı	-	-	-	-	1	1	-	2
Kabza	-	-	-	-	-	1	-	1
Mancınık	-	-	-	1	-	-	-	1
Talan	-	1	-	-	-	-	-	1
Tolga	-	-	-	-	-	-	1	1

Çizelge 4.29’a göre savaş-askerlik kültür deseni kapsamında 37 kelimeye ulaşılmıştır. Hikâyelerde en sık görülen kelime 92 tekrarla “düşman” sözcüğü olmuştur ve bütün hikâyelerde geçmektedir. İkinci sırada “kılıç” sözcüğü 58 tekrara sahiptir ve bütün hikâyelerde geçmektedir. Üçüncü sıradaki “ok” sözcüğü 53 tekrara sahiptir, H5 hariç tüm hikâyelerde geçmektedir. Hikâyelerde birer defa görülen sözcükler: H6’da “kabza”; H7’de “tolga”; H4’te “mancınık”; H2’de “talan”dır. Geçmişten günümüze Türk toplumunda teşkilatçı ve savaşçı yapı ön plandadır. Türk toplumunun bu yönünü gösterme açısından hikâyelerde savaş ve askerlikle ilgili sözcüklerin sıklıkla görülmesi değerlidir.

Örnek cümleler:

- Kazan senin **düşmanın**sa, bundan sonra bizim de **düşmanımızdır**, dediler.
- **Kılıcını** beline kuşandı, **yayını** ve **mızrağını** aldı.
- Oğul sana **ok** batmasın, vücudunu **kılıç** kesmesin.
- Ak alınlı Bayındır Han'a **savaş ganimetlerini** gönderdi.
- **Yay, kabzasından** ikiye bölündü

Çizelge 4.30. Anadolu Hikâyeleri’nde savaş-askerlik kültür deseni

	A1	A2	A3	A4	A5	
Kelimeler	TS	TS	TS	TS	TS	Toplam
Fetih	-	-	-	-	1	1
Şehit	-	-	-	-	1	1

Anadolu Hikayeleri’nde savaş – askerlik kültür deseni kapsamında sadece 2 sözcük görülmüştür. ”fetih” ve “şehit” sözcükleri A5 hikâyesinde birer defa geçmektedir.

Örnek cümleler:

- Biz de İstanbul' un **fethinden** sonra saray bahçelerini süsledik.
- Hz. Muhammet'in torunu Hz. Hüseyin, Kerbela'da **şehit** oluyor.

4.16. Bayındırlık-İskân Kültür Deseni

Çizelge 4.31. Dede Korkut Hikâyeleri'nde bayındırlık-iskân kültür deseni

	H1	H2	H3	H4	H5	H6	H7	
Kelimeler	TS	TS	TS	TS	TS	TS	TS	Toplam
Otağ	7	22	24	5	3	49	5	115
Oba	-	4	4	-	5	16	12	41
Yurt	1	2	2	5	-	10	2	22
Kapı	3	-	-	6	2	6	3	20
Meydan	2	1	6	-	-	4	6	19
Kale	10	-	-	-	1	3	-	14
Ev	-	-	3	2	2	4	-	11
Gölgelik	2	-	-	-	-	7	-	9
Hisar	-	-	-	-	-	9	-	9
Ülke	-	-	-	5	-	3	1	9
Yayla	-	-	-	2	3	3	1	9
Mağara	-	-	-	8	-	-	-	8
Kümbet	-	-	-	7	-	-	-	7
Oda	3	2	2	-	-	-	-	7
Zindan	5	1	-	-	-	-	-	6
Çadır	1	1	1	-	-	2	-	5
Köprü	-	-	-	-	4	-	-	4
Baca	1	-	-	-	1	-	-	2
Ocak	-	-	-	1	-	1	-	2
Vatan	1	-	-	-	-	-	1	2
Avlu	-	1	-	-	-	-	-	1
Bostan	-	-	1	-	-	-	-	1
Çatı	-	-	1	-	-	-	-	1
Geçit	-	-	-	-	-	-	1	1
Memleket	-	-	-	-	-	-	1	1
Mülk	-	1	-	-	-	-	-	1
Otlak	-	-	-	-	-	-	1	1
Pencere	-	-	-	-	1	-	-	1
Saray	-	-	1	-	-	-	-	1
Şehir	-	-	-	-	-	1	-	1
Tarla	-	-	1	-	-	-	-	1

“Dede Korkut Hikâyeleri”nde bayındırlık-iskân kültür deseni kapsamında 31 kelimeye ulaşılmıştır. Bu kelimelerden en çok tekrar sayısına sahip olan 115 tekrar ile “otağ”dır ve tüm hikâyelerde geçmektedir. İkinci sırada ise 41 tekrara sahip olan “oba” sözcüğü yer almaktadır. Üçüncü sırada bulunan “yurt” sözcüğü 22 defa görülmüştür ve H5 hariç tüm hikâyelerde geçmektedir. Hikâyelerde birer defa görülen sözcükler: H6’da “şehir”; H7’de “memleket”, “otlak”, “geçit”; H5’te “pencere”; H3’te “saray”, “çatı”, “tarla”, “bostan”; H2’de “avlu”, mülk”tür. “Dede Korkut Hikâyeleri”nde göçebe hayat tarzını benimsemiş olmaları nedeniyle göçebe hayatla ilgili kavramların yer aldığı kelimeler sıklıkla görülmektedir.

Örnek cümleler:

- Kenar yere kurduğun **otağlarını** o zalim mi yıktırdı kardeş?
- Bu sözlerin ardından Beyrek kız ile vedalaşıp **obasına** döndü.
- Aruz Koca, **meydana** atını sürüp Kazan'ı çağırdı.
- Koca koca **şehirlerden** geçerken Beyrek adlı bir yiğide rastlamadın mı?
- Yine bir yazın, boğayı **saraydan** çıkardılar.

Çizelge 4.32. Anadolu Hikâyeleri'nde bayındırlık-iskân kültür deseni

	A1	A2	A3	A4	A5	
Kelimeler	TS	TS	TS	TS	TS	Toplam
Bahçe	1	1	13	2	4	21
Ev	4	5	2	-	-	11
Kapı	-	7	1	1	2	11
Çarşı	-	-	-	8	-	8
Köprü	-	-	-	8	-	8
Baca	6	-	-	-	-	6
Çiftlik	6	-	-	-	-	6
Oda	-	3	-	3	-	6
Salon	2	3	-	1	-	6
Mağaza	-	-	-	5	-	5
Otogar	-	-	-	5	-	5
Ülke	-	-	5	-	-	5
Alan	2	-	-	-	2	4
Koridor	-	1	-	3	-	4
Memleket	3	-	1	-	-	4
Yer	1	-	3	-	-	4
Banyo	-	2	-	1	-	3
Durak	-	-	-	3	-	3
Mahalle	-	3	-	-	-	3
Saray	-	-	-	-	3	3
Çay Bahçesi	-	-	-	1	1	2
Çeşme	-	1	-	-	1	2
Koru	-	-	-	-	2	2
Kule	-	-	-	2	-	2
Mutfak	-	1	1	-	-	2
Pencere	-	1	-	1	-	2
Restoran	-	-	-	2	-	2
Sokak	1	-	-	-	1	2
Şehir	-	-	-	1	1	2
Türbe	-	-	-	2	-	2
Apartman	-	-	-	1	-	1
Avlu	-	1	-	-	-	1
Bina	-	-	-	1	-	1
Camii	-	-	-	-	1	1
Çardak	-	-	-	-	1	1
Duvar	-	-	-	-	1	1
Köy	-	-	1	-	-	1
Okul	-	-	-	-	1	1
Park	-	-	-	-	1	1
Vatan	-	-	-	1	-	1

“Anadolu Hikâyeleri”nde bayındırlık-iskân kültür deseni kapsamında 40 sözcüğe ulaşılmıştır. Sözcüklerden en sık tekrara sahip olan 21 tekrarla “bahçe”dir ve bütün hikâyelerde geçmektedir. “ev” ve “kapı” sözcükleri 11 tekrar ile ikinci sırada yer almaktadır. “köprü” ve “çarşı” sözcükleri 8 tekrar ile üçüncü sıra yer alır ve sadece A4’te geçmektedirler. Hikâyelerde birer defa görülen sözcükler: A5’te “camii”, “park”, “çardak”, “okul”, “duvar”; A2’de “avlu”, A3’te “köy”; A4’te “apartman” “bina”, “vatan”dır. Hikâyelerde bulundukları ortamlarla ilgili kelimelerin geçmesinin, hayata görelilik ilkesi kapsamında öğrencilerin dil öğrenimine katkı sağlayacağı söylenebilir.

Örnek cümleler:

- Sokaklar, parklar, çay bahçeleri, korular insanlarla doluyor.
- O gün **evde** misafir vardı.
- Çünkü babama **kapıyı** hep annem açıyor.
- Evet. Irgandı **Köprüsü**, dünyadaki ilk sanat **köprüsü**.
- Akşam olmadan önce ipekçiler ve ayakkabıcılar **çarşısına** gideceğiz.

4.17. Coğrafya-Ekolojik-Ziraat Kültür Deseni

Çizelge 4.33. Dede Korkut Hikâyeleri’nde coğrafya-ekolojik-ziraat kültür deseni

	H1	H2	H3	H4	H5	H6	H7	
Kelimeler	TS	TS	TS	TS	TS	TS	TS	Toplam
Çiçek	1	-	4	-	1	50	-	56
Dağ	5	2	21	5	6	9	4	52
Dünya	1	4	3	2	1	7	-	18
Ağaç	2	-	1	4	1	5	-	13
Pınar	-	-	-	6	1	5	-	12
Taş	-	-	4	3	-	5	-	12
Gök	-	1	-	-	6	3	1	11
Yeryüzü	1	-	3	1	1	1	3	10
Tepe	-	-	4	-	-	2	2	8
Güneş	-	-	2	1	-	4	-	7
Göl	-	1	5	-	-	-	-	6
Kaya	-	-	1	3	-	-	1	5
Çayır	-	-	2	-	-	2	-	4
Gökyüzü	-	-	1	1	-	1	1	4
Sazlık	-	-	-	1	-	3	-	4
Dere	-	-	2	-	-	1	-	3
Ot	-	-	2	-	-	-	1	3
Toprak	-	1	-	1	-	1	-	3
Akarsu	-	-	1	-	1	-	-	2

Çizelge 4.33. Dede Korkut Hikâyeleri’nde coğrafya-ekolojik-ziraat kültür deseni (devamı)

	H1	H2	H3	H4	H5	H6	H7	
Kelimeler	TS	TS	TS	TS	TS	TS	TS	Toplam
Ay	1	-	-	-	-	1	-	2
Bağ	-	-	-	-	2	-	-	2
Diyar	-	-	-	-	-	2	-	2
Orman	-	-	-	1	-	1	-	2
Âlem	-	-	-	-	-	-	1	1
Arazi	-	-	-	-	-	1	-	1
Bahçe	-	-	-	-	-	-	1	1
Çay	-	-	-	-	1	-	-	1
Dal	-	-	-	-	-	-	1	1
Gül	-	-	-	-	-	-	1	1
Kargı	-	-	-	-	-	-	1	1
Kavak	-	-	-	-	-	1	-	1

Çizelge 4.33’e göre “Dede Korkut Hikâyeleri”nde coğrafya-ekolojik-ziraat kültür deseni kapsamında 31 sözcüğe ulaşılmıştır. Sözcüklerden en çok tekrar sayısına sahip olan 56 tekrar ile “çiçek” sözcüğüdür. Bu sözcük H6’da kadın ismi olarak “Banı Çiçek” şeklinde de geçmektedir. İkinci sırada 52 tekrarla “dağ” sözcüğü yer almaktadır ve bütün hikâyelerde geçmektedir. Üçüncü sırada “Dünya” sözcüğü 18 tekrarla H7 hariç bütün hikâyelerde geçmektedir. Hikâyelerde birer defa görülen sözcükler: H6’da “arazi”, kavak”; H7’de “bahçe”, “gül”, “âlem”, “kargı”, “dal”; H5’te “çay”dır.

Örnek cümleler:

- Ağaçlardaki çiçekler kurumuştı sonunda tekrar yeşerdi oğul!
- Dünya benim diyenler nerede? Onları da ecel aldı, yer gizledi.
- Bu yay, açık arazide çayır kuşu avlamak için iyidir, dedi.
- Bu yiğit, kuru bir çayın üzerine köprü yaptırmıştı.
- Ateşi gül bahçesi yaptın!

Çizelge 4.34. Anadolu Hikâyeleri’nde coğrafya-ekolojik-ziraat kültür deseni

	A1	A2	A3	A4	A5	
Kelimeler	TS	TS	TS	TS	TS	Toplam
Çiçek	2	2	2	1	6	13
Dünya	3	1	3	1	1	9
Yaprak	-	1	8	-	-	9
Dağ	5	-	3	-	-	8
Lâle	-	-	-	-	6	6
Su	-	6	-	-	-	6
Güneş	4	-	-	-	1	5
Yağmur	-	-	5	-	-	5
Peri Bacaları	4	-	-	-	-	4

Çizelge 4.34. Anadolu Hikâyeleri’nde coğrafya-ekolojik-ziraat kültür deseni (devamı)

	A1	A2	A3	A4	A5	
Kelimeler	TS	TS	TS	TS	TS	Toplam
Rüzgar	-	-	-	-	4	4
Tomurcuk	-	-	4	-	-	4
Kar	-	-	3	-	-	3
Arazi	-	-	2	-	-	2
Bağ	2	-	-	-	-	2
Çamur	-	1	1	-	-	2
Gezegen	-	-	-	2	-	2
Gül	-	-	-	-	2	2
Hava	-	-	-	1	1	2
Tarım	-	-	2	-	-	2
Toprak	-	-	-	2	-	2
Ağaç	-	-	-	1	-	1
Bulut	-	-	1	-	-	1
Dal	-	-	1	-	-	1
Doğa	-	-	1	-	-	1
Gökyüzü	1	-	-	-	-	1
Lav	1	-	-	-	-	1
Ot	-	-	1	-	-	1
Taş	-	1	-	-	-	1
Volkan	1	-	-	-	-	1

Çizelge 4.34’e göre coğrafya-ekolojik-ziraat kültür deseni kapsamında hikâyelerde görülen sözcük sayısı 29’dur. En sık tekrara sahip olan sözcük 13 tekrar ile “çiçek” olmuştur ve bütün hikâyelerde görülmektedir. “dünya” ve “yaprak” sözcükleri 9 tekrar ile ikinci sırada yer alırlar. “dünya” sözcüğü bütün hikâyelerde geçmekte; “yaprak” sözcüğü A2’de 1, A3’te 8 defa olmak üzere toplam 9 defa geçmektedir. Üçüncü sırada A1’de 5, A3’te 3 defa; toplam 8 defa görülen “dağ” sözcüğüdür. Hikâyelerde birer defa görülen sözcükler: A1’de “gökyüzü”, “volkan”, “lav”; A2’de “taş”; A3’te “doğa”, “bulut”, “dal”, “ot”; A4’te “ağaç”tır.

Örnek cümleler:

- Dünyanın başka hiçbir ülkesinde çay **çiçeğinin** üzerine kar yağmıyor.
- Tomurcukların sayısı, normal çay için toplanan **yapraklardan** daha az.
- Atlar **dağlarda** kaybolmuyorlar mı, dedim.
- Sanki **ağaçlar** üzerinde yüzlerce küçük gezegen vardı.
- Çünkü Gökçe burada, **doğanın** içindeydi.

4.18. Zaman Kültür Deseni

Çizelge 4.35. Dede Korkut Hikâyeleri’nde zaman kültür deseni

	H1	H2	H3	H4	H5	H6	H7	
Kelimeler	TS	TS	TS	TS	TS	TS	TS	Toplam
Gün	7	4	5	12	2	15	6	51
Sonra	15	9	6	1	6	6	3	46
Hemen	4	1	8	3	1	12	5	34
Yıl	12	2	2	2	2	10	2	32
Yine	7	2	4	10	-	4	3	30
Gece	5	2	1	4	-	6	9	27
şimdi	1	7	3	4	2	9	1	27
Zaman	4	3	3	1	1	11	1	24
Sonunda	4	1	1	6	-	1	10	23
nce	3	2	3	-	-	5	1	14
Bu sırada	1	1	5	4	1	1	-	13
Vakit	4	1	1	4	-	1	-	11
Artık	4	3	-	-	1	1	1	10
Son	1	4	1	-	1	2	-	9
Tekrar	4	-	1	2	-	2	-	9
Ansızın	2	-	-	2	1	3	-	8
Bu sefer	2	3	1	-	-	1	1	8
Bugün	-	-	2	-	-	4	-	6
Boyunca	1	-	-	-	-	1	3	5
Bir ara	2	-	-	-	-	1	1	4
Gündüz	1	1	-	-	-	2	-	4
Gz	-	-	1	-	-	3	-	4
Nihayet	1	-	-	-	-	3	-	4
Tam	2	-	1	1	-	-	-	4
ağ	-	-	3	-	-	-	-	3
Süre	1	-	2	-	-	-	-	3
şafak vakti	1	-	2	-	-	-	-	3
Tan	-	-	2	-	-	1	-	3
Ay	-	-	-	-	2	-	-	2
Hl	-	1	-	-	1	-	-	2
Yaz	-	-	2	-	-	-	-	2
Aniden	-	-	-	-	-	1	-	1
abucak	1	-	-	-	-	-	-	1
İkindi	-	-	-	1	-	-	-	1
Sabah	-	-	-	-	-	1	-	1

Zaman kültür deseni kapsamında hikâyelerde görülen kelime sayısı 35’tir. Bu kelimelerden en sık tekrara sahip olan 51 tekrarla “gün” sözcüğüdür ve tüm hikâyelerde geçmektedir. İkinci sırada tüm hikâyelerde geçen ve 46 tekrara sahip olan “sonra” sözcüğüdür. çnc sırada olan “hemen” sözcüğü hikâyelerde 34 kez görülmüştür ve tüm hikâyelerde geçmektedir. Hikâyelerde birer defa görülen sözcükler: H4’te “ikindi”; H6’de “sabah”, “aniden”; H1’de “abucak”tır. Zaman kültür desenine ait kelimelerin hikâyelerde yoğn tekrarlarının bulunması sebebiyle ğrenciler Türk toplumunun zaman kavramı algılarına dair bilgileri hikâyelerden ğrenebileceğ söylenebilir.

Örnek cümleler:

- Yedi **gün** sonra beyler toplanıp konuştular.
- Bir **yıl sonra** bende bir emanetin olacak.
- **Hemen** zırhımı getirin, oğlum giysin!
- “Hey ihtiyarlar, **ikinci vakti** bunu ateşte pişirin de yiyeyim” dedi.
- Ala **sabah** kalkmışsın, ak ormana girmişsin.

Çizelge 4.36. Anadolu Hikâyeleri’nde zaman kültür deseni

	A1	A2	A3	A4	A5	
Kelimeler	TS	TS	TS	TS	TS	Toplam
Sonra	21	12	16	18	10	77
Gün	10	2	4	10	5	31
Yıl	8	-	-	5	6	19
Bu/o sırada	-	2	7	2	2	13
Bugün	-	7	4	-	2	13
Dün	-	8	5	-	-	13
Önce	5	8	-	-	-	13
Devir	-	-	-	-	12	12
Saat	3	2	-	7	-	12
Hafta	6	-	3	-	1	10
Gece	9	-	-	-	-	9
Dakika	1	-	2	3	2	8
Süre	1	-	3	1	3	8
Eylül	1	-	-	-	6	7
Son	1	2	1	1	2	7
Sonunda	3	1	2	1	-	7
Akşam	-	1	4	1	-	6
Mevsim	-	-	1	3	1	5
Sabah	1	2	1	-	1	5
Zaman	4	-	-	1	-	5
Ay	1	1	-	2	-	4
Vakit	-	1	3	-	-	4
Cumartesi	1	-	1	-	1	3
Yarın	3	-	-	-	-	3
Yaz	1	-	-	2	-	3
Bahar	1	-	-	-	1	2
Kış	1	-	1	-	-	2
Mayıs	2	-	-	-	-	2
Akşamüzeri	-	-	-	1	-	1
Aralık	1	-	-	-	-	1
Asır	-	-	-	1	-	1
Dönem	-	-	-	-	1	1
Hafta sonu	-	-	-	1	-	1
İlk defa	-	1	-	-	-	1
İlkbahar	-	-	-	1	-	1
Kere	1	-	-	-	-	1
Sene	1	-	-	-	-	1
Yüzyıl	-	-	-	-	1	1

“Anadolu Hikâyeleri”nde zaman kültür deseni kapsamında tespit edilen kelime sayısı 38’dir. Bu kelimelerden en sık tekrarlayan 77 tekrar ile “sonra” kelimesidir ve tüm hikâyelerde geçmektedir. İkinci sırada 31 tekrar ile “gün” kelimesi yer alır ve tüm hikâyelerde geçmektedir. Üçüncü sırada 19 tekrar ile “yıl” kelimesi bulunmaktadır. Hikâyelerde birer defa görülen kelimeler: A1’de “aralık”, “sene”, “kere”; A2’de “ilk defa” kelime grubu; A4’te “ilkbahar”, “hafta sonu”, “akşamüzeri”, “asır”; A5’te “yüzyıl”, “dönem”dir.

Örnek cümleler:

- O **günden sonra** dedemle ben, **haftada** bir **kere** Fahri Amca’nın çiftliğine gittik.
- Lâle Devri, 1718 ile 1730 **yılları** arasındaydı.
- İki **sene** sonra da “Yılkı”ların kaderini öğrendim.
- **Akşamüzeri** hava serinliyor, durağa gidiyoruz.
- Onlar, **asırlar** boyunca bir arada, huzur içinde yaşadılar.

4.19. Ölçü-Miktar Kültür Deseni

Çizelge 4.37. Dede Korkut Hikâyeleri’nde ölçü-miktar kültür deseni

	H1	H2	H3	H4	H5	H6	H7	
Kelimeler	TS	TS	TS	TS	TS	TS	TS	Toplam
Çok	6	6	5	5	4	18	6	50
Daha	4	3	11	8	4	9	-	39
Büyük	6	4	6	4	3	9	2	34
Her	4	3	4	4	1	9	1	26
Kadar	6	1	5	1	1	7	4	25
Parça	1	1	4	5	1	6	2	20
Uzun	3	5	4	1	-	7	-	20
Bütün	-	5	2	-	-	4	3	14
Birkaç	-	1	3	4	1	2	1	12
Hep	-	4	1	-	-	5	-	10
Koca	-	1	4	-	1	3	-	9
Hiç	2	-	1	-	2	3	-	8
Hiçbir	1	-	-	5	-	2	-	8
Küçük	4	-	-	1	2	1	-	8
Tüm	-	6	-	-	-	1	-	7
Sürü	2	-	-	-	-	4	-	6
Yüksek	1	-	-	1	2	1	1	6
Biraz	2	-	-	-	-	2	-	4
Fazla	-	-	2	1	-	1	-	4
Bol	-	-	-	-	1	1	1	3
Birer	1	-	-	-	-	1	-	2
Az	-	-	-	-	-	-	1	1
Onlarca	1	-	-	-	-	-	-	1
Sayısız	1	-	-	-	-	-	-	1
Tutam	-	1	-	-	-	-	-	1
Ziyade	-	-	-	-	-	1	-	1

Ölçü-miktar kültür deseni kapsamında “Dede Korkut Hikâyeleri”nde 26 kelimeye ulaşılmıştır. Bu kelimelerden en sık tekrara sahip olan 50 tekrarla “çok” kelimesidir ve tüm hikâyelerde geçmektedir. İkinci sırada “daha” kelimesi 39 tekrarla yer alır ve H7 hariç tüm hikâyelerde geçmektedir. Üçüncü sırada 34 tekrar ile “büyük” sözcüğü bulunmaktadır ve tüm hikâyelerde geçmektedir. Hikâyelerde birer defa görülen sözcükler: H7’de “az”; H1’de “sayısız” ve “onlarca”; H2’de “tutam”; H6’da “ziyade”dir.

Örnek cümleler:

- Ala otağında **çok** kaldım, unutursam o otağ bana zindan olsun.
- Sen hanımızın kardeşisin, senin söylemen **daha** doğru olur, dedi.
- Gölgesi **büyük koca** ağacın kesilmesin.
- Şimdi bu kadar **az** hediye ile kimin gönlünü alalım?
- Bu savaşta **sayısız** ganimet kazandı ve Alınca Kalesi’ne uğradı.

Çizelge 4.38. Anadolu Hikâyeleri’nde ölçü-miktar kültür deseni

	A1	A2	A3	A4	A5	
Kelimeler	TS	TS	TS	TS	TS	Toplam
Çok	19	7	17	15	12	70
Biraz	3	5	2	3	4	17
En	-	1	3	5	2	11
Az	-	4	4	-	1	9
Birkaç	3	1	2	-	2	8
Hiç	3	2	1	2	-	8
Uzun	2	1	1	3	1	8
Birçok	3	-	2	-	-	5
Fazla	2	1	2	-	-	5
Kocaman	4	-	-	-	-	4
Yarım	-	1	2	1	-	4
Yüzlerce	-	-	-	3	1	4
Beden	-	2	-	-	-	2
Bir sürü	-	1	-	-	1	2
Çift	-	-	-	2	-	2
Tek	1	1	-	-	-	2
Yaklaşık	-	-	2	-	-	2
Bir kap	-	1	-	-	-	1
Bir salkım	1	-	-	-	-	1
Kısa	-	-	-	1	-	1
Milyonlarca	-	-	1	-	-	1
Onlarca	1	-	-	-	-	1
Yüksek	-	-	-	1	-	1

Çizelge 4.38’e göre ölçü-miktar kültür deseni kapsamında 23 sözcük tespit edilmiştir. Tespit edilen sözcüklerden en sık tekrara sahip olan 70 tekrarla “çok” sözcüğüdür ve tüm hikâyelerde görülmüştür. İkinci sırada 17 tekrar ile “biraz”

sözcüğü yer alır ve tüm hikâyelerde görülmüştür. Üçüncü ise 11 tekrar ile “en” sözcüğü olmuştur ve A1 hariç tüm hikâyelerde geçmektedir. Hikâyelerde birer defa görülen sözcükler: A1’de “onlarca”, “bir salkım”; A2’de “bir kap”; A3’te “milyonlarca”; A4’te “yüksek” ve “kısa”dır.

Örnek cümleler:

- Evet. Dedem **çok** bilgili bir lâleydi.
- Gökçe'nin canı **biraz** sıkıldı.
- Beyaz çay için çayların **en** üstündeki tomurcuklar toplanıyor.
- **Milyonlarca** insan onun çaylarını içti.
- **Onlarca** balon aynı anda gökyüzünü süsleyecek mi?

4.20. Fizyolojik Kültür Deseni

Çizelge 4.39. Dede Korkut Hikâyeleri’nde fizyolojik kültür deseni

	H1	H2	H3	H4	H5	H6	H7	
Kelimeler	TS	TS	TS	TS	TS	TS	TS	Toplam
Göz	12	4	10	26	10	26	14	102
El	14	11	9	13	11	22	10	90
Baş	6	9	5	16	2	20	9	67
Kan	5	10	3	14	1	8	5	46
Yüz	6	3	4	5	1	20	5	44
Sakal	5	6	8	8	7	6	2	42
Ayak	1	2	5	4	-	7	6	25
Saç	2	1	3	4	1	10	1	22
Kol	3	2	7	1	-	4	2	19
Ağız	6	3	3	-	1	-	3	16
Alın	-	-	5	3	1	1	6	16
Boyun	2	-	8	1	-	1	4	16
Sırt	1	-	-	1	5	5	3	15
Göğüs	-	1	7	-	4	1	1	14
Yara	-	-	9	1	-	-	2	12
Parmak	-	-	-	4	-	6	1	11
Bel	2	-	1	3	-	1	3	10
Dil	5	1	2	-	-	-	2	10
Kulak	2	-	-	1	-	5	2	10
Bacak	-	1	-	1	-	-	6	8
Bilek	3	-	-	-	-	3	-	6
Boğaz	-	-	1	1	-	1	3	6
Bağır	-	-	1	-	-	4	-	5
Gövde	-	-	3	2	-	-	-	5
Karın	-	-	-	-	1	4	-	5
Sağlık	-	-	3	-	-	2	-	5
Kalp	3	-	-	1	-	-	-	4
Yanak	1	-	-	-	-	3	-	4

Çizelge 4.39. Dede Korkut Hikâyeleri’nde fizyolojik kültür deseni (devamı)

	H1	H2	H3	H4	H5	H6	H7	
Kelimeler	TS	TS	TS	TS	TS	TS	TS	Toplam
Bıyık	-	-	-	3	-	-	-	3
Diz	1	-	-	1	-	1	-	3
Burun	-	-	-	1	-	-	1	2
Kaş	-	-	1	-	-	1	-	2
Kemik	-	-	1	-	1	-	-	2
Sıhhat	1	-	1	-	-	-	-	2
Tırnak	-	-	-	-	-	2	-	2
Vücut	-	-	-	2	-	-	-	2
Avuç	-	-	-	1	-	-	-	1
Beden	-	-	-	1	-	-	-	1
Beniz	-	-	-	-	1	-	-	1
Beyin	-	-	-	-	-	1	-	1
Kafa	-	-	-	1	-	-	-	1
Kürek kemiği	-	-	1	-	-	-	-	1
Omuz	-	-	-	-	-	-	1	1
Serçe parmak	-	-	-	-	-	1	-	1
Ten	-	-	1	-	-	-	-	1
Topuk	-	-	1	-	-	-	-	1

Fizyolojik kültür deseni kapsamında “Dede Korkut Hikâyeleri”nde ulaşılan kelime sayısı 46’dır. Hikâyelerde en sık tekrar sayısına sahip olan 102 tekrar ile “göz” kelimesi olmaktadır ve bütün hikâyelerde geçmektedir. İkinci sırada 90 tekrarla “el” kelimesi yer alır ve bütün hikâyelerde görülmektedir. Üçüncü sırada ise “baş” kelimesi 67 tekrara sahiptir ve bütün hikâyelerde görülmektedir. Hikâyelerde birer kez görülen sözcükler: H3’te “topuk”, “kürek kemiği”, “ten”; H4’te “avuç”, “kafa”, “beniz”, H5’te “beden”, H6’da “beyin”, “serçe parmak”; H7’de “omuz”dur. Dil öğretiminde önemli görülen kavram alanlarından biri de fizyoloji kavram alanıdır. Hikâyelerde insan vücudu ve dış görünüşü ile ilgili birçok kavram geçmektedir. Dil öğrencilerinin bu kavramlarla karşılaşması ve öğrenmesiyle birlikte kelime hazinesine katkıda bulunmuş olacağı söylenebilir.

Örnek cümleler:

- Dirse Han, bu sözleri duyunca **gözleri** yaşla doldu.
- Edeple babasının, anasının **ellerini** öpüp helallik aldı.
- Gafil olma, güzel **başını** kaldır, **gözünü** aç yiğit!
- **Topuğuna** kadar uzanan kara saçlım.
- Deli Dumrul' a görün, **benzini** sarartıp canını al.

Çizelge 4.40. Anadolu Hikâyeleri’nde fizyolojik kültür deseni

	A1	A2	A3	A4	A5	
Kelimeler	TS	TS	TS	TS	TS	Toplam
El	7	1	15	-	-	23
Baş	7	3	-	1	4	15
Göz	6	-	2	2	-	10
Yüz	2	-	2	-	-	4
Kafa	2	-	-	1	-	3
Parmak	-	-	3	-	-	3
Burun	2	-	-	-	-	2
Saç	1	-	-	1	-	2
Ağız	1	-	-	-	-	1
Avuç	-	-	1	-	-	1
Bacak	1	-	-	-	-	1
Diz	-	-	1	-	-	1
Fiziki özellik	1	-	-	-	-	1
Kalp	-	-	-	-	1	1
Kulak	1	-	-	-	-	1
Sırt	1	-	-	-	-	1
Surat	-	1	-	-	-	1
Yanak	-	1	-	-	-	1

“Anadolu Hikâyeleri”nde fizyolojik kültür deseni kapsamında 18 sözcüğe ulaşılmıştır. Bu sözcüklerden birinci sırada, en sık tekrarlar yer alan “el” sözcüğüdür ve 23 tekrara sahiptir. İkinci sırada 15 tekrar ile “baş” sözcüğü bulunmaktadır ve A3 hariç tüm hikâyelerde görülmektedir. Üçüncü sırada yer alan 10 tekrar ile “göz” sözcüğüdür. Hikâyelerde birer defa görülen sözcükler: A1’de “sırt”, “bacak”, “ağız”, “kulak”, “fiziki özellik”; A2’de “yanak” ve “surat”; A3’te “avuç” ve “diz”; A5’te “kalp”tir.

Örnek cümleler:

- **Ellerimi, ağızımın** kenarlarında birleştirdim.
- **Başımı** tekrar yastığa koyuyorum ve uyumak istiyorum.
- Sonra, kardeşimin **gözlerini** gördüm.
- Annem gülümsüyor ve iki **yanağımdan** öpüyor.
- **Elleri dizlerinin** üzerinde, koltukta uyudu.

4.21. Deyimler-Atasözleri-İkilemeler

Çizelge 4.41. Dede Korkut Hikâyeleri’nde deyimler

canını almak	21	bağrı delinmek	1
canını vermek	19	bağrına basmak	1
kurban olmak	16	başına bela	1
ak çıkarıp kara giymek	13	başı dara düşmek	1
haber vermek	12	başı dönmek	1

Çizelge 4.41. Dede Korkut Hikâyeleri'nde deyimler (devamı)

yiyip içme	12	başının çaresine bakmak	1
feryat etmek	10	bayram yeri olmak	1
selam vermek	10	benzi sararmak	1
yola çıkmak	10	beyninin etini yemek	1
gönül vermek	9	bir olmak	1
gözünü açmak	9	boş vermek	1
söz dinlemek/dinlememek	9	boynunu vurmak	1
başına (...) gelmek	8	bozguna uğramak	1
hayır dua etmek	8	buyur etmek	1
hor görmek	8	buz gibi olmak	1
boy boylamak soy soylamak	7	büyüklik yapmak	1
hoşuna gitmek/gitmemek	7	canı titremek	1
kanını yerde bırakmamak	7	canı yanmak	1
muradına ermek/erememek	7	ceza vermek	1
kılıç çekmek	6	çileden çıkmak	1
kötülük etmek	6	darbe vurmak	1
yanına almak	6	darda kalmak	1
yeme içme	6	deliliğe vurmak	1
aç doyurmak	5	destek olmak	1
ad vermek	5	dört bir taraf	1
Allah'ın emri	5	düğün dernek kurmak	1
ayaklarına kapanmak	5	eceline susamak	1
canını kurtarmak	5	ekmeğini yemek	1
kan dökmek	5	el bağlamak	1
yolundan dönmek	5	elden gitmek	1
yüzü suyu hürmetine	5	eli(ayağı) tutmamak	1
ziyafet vermek	5	elinden gelmek	1
düşman olmak	4	eline sağlık	1
el açmak	4	esen kalmak	1
elinden kurtulmak	4	esir düşmek	1
emanet etmek	4	faydası olmamak	1
esir almak	4	fedas olsun!	1
göç etmek	4	feryat koparmak	1
kılıç kuşanmak	4	fırsat vermek	1
müjdeler olsun	4	galip gelmek	1
sağ ol	4	gece gündüz dememek	1
salavat getirmek	4	gelin almak	1
söz vermek	4	gezip tozmak	1
ant içmek	3	göl olmak	1
bir yastığa baş koymak	3	göz gezdirmek	1
davet etmek	3	gözlerini uyku bürümek	1
elden kaçırmak	3	gözü çıkmak	1
esir etmek	3	gözü kararmak	1
gelin gitmek	3	gözü olmak	1
gelip geçici olmak	3	gözün aydın	1
haber göndermek	3	gözüne (dizine) durmak	1
hak etmek	3	gözünü korkutmak	1
hazırlık yapmak	3	gücü yetmek	1
hoşça kalın	3	güçten düşmek	1
kılıç sallamak	3	güven kazanmak	1
namerde muhtaç etmemek	3	haber almak	1
şehit olmak	3	haberi olmamak	1
tatlı canından olmak	3	haberinizi olsun	1
umut kesmek/ kesmemek	3	haddini bildirmek	1
yere vurmak	3	hakka ulaşmak	1
zarar vermek	3	hakka yürümek	1
ah etmek	2	hakkını helal etmek	1
aradan çıkmak	2	hali kalmamak	1

Çizelge 4.41. Dede Korkut Hikâyeleri’nde deyimler (devamı)

azat etmek	2	hamle yapmak	1
bağrı yanmak	2	helal olsun	1
baskın yapmak	2	helallik almak	1
baş eğmek	2	hırsız gibi	1
başı bunalmak	2	iç çekmek	1
başına iş gelmek	2	içi açılmak	1
başının (gözünün) sadakası	2	içi yanmak	1
canı sıkılmak	2	iki eli yakasında olmak	1
canına kıymak	2	ilan etmek	1
canını bağışlamak	2	imdada yetişmek	1
diz çökmek	2	işe yaramak	1
dünyayı (başına) dar etmek	2	işi rast gitmemek	1
el basmak	2	kanı kaynamak	1
eline geçmek	2	kapı baca açık olmak	1
feryat figan etmek	2	karalar giymek	1
feryat figan koparmak	2	karın doyurmak	1
geçit vermek	2	karşı çıkmak	1
gelip geçmek	2	karşı gelmek	1
gönül almak	2	kaşlarını çatmak	1
gözden düşmek	2	kavga koparmak	1
gözü kanlı yaşla dolmak	2	kenara atmak	1
gözü tutmak	2	kendine gelmek	1
gözüm görmesin	2	kılıçtan geçirmek	1
haber salmak	2	kırıp geçirmek	1
hep bir ağız olmak	2	kıyamet gibi	1
içi sızlamak	2	kız almak	1
intikam almak	2	kokusunu almak	1
kan kusturmak	2	korku vermek	1
kana bulanmak	2	kulağı çınlamak	1
kanlı yaş dökmek	2	küçük düşürmek	1
karar vermek	2	lanet etmek	1
kenara çekilmek	2	meydan okumak	1
kendinden geçmek	2	müjde vermek	1
kılıç vurmak	2	ne var ne yok	1
meydana çıkmak	2	ortadan kaybolmak	1
nur topu gibi	2	ortaya çıkmak	1
öç almak	2	önüne çıkmak	1
peşine düşmek	2	önüne katmak	1
razı olmak	2	rezil etmek	1
sağ kalmak	2	sararıp solmak	1
sağa sola	2	selam almak	1
serbest bırakmak	2	selam göndermek	1
son nefesini (vermek)	2	selam söylemek	1
söz işitmek	2	ses vermek	1
tatlı canından ayırmak	2	sesi kesilmek	1
tatlı canını almak	2	sormak ayıp olmasın	1
tuzak kurmak	2	söz bozmak	1
yas tutmak	2	sözünden dönmemek	1
yel gibi	2	sözünü tutmak	1
yere çalmak	2	şansını tepmek	1
yeri öpmek	2	şehit etmek	1
yerinden fırlamak	2	tahta çıkmak	1
yerle bir olmak	2	talat etmek	1
yoldan çıkmak	2	tan yeri ağarmak	1
yolu düşmek	2	tekbir getirmek	1
yüzü gülmek	2	tokat atmak	1

Çizelge 4.41. Dede Korkut Hikâyeleri’nde deyimler (devamı)

zorunda kalmak	2	tozu dumana katmak	1
acı çekmek	1	vatan tutmak	1
ad almak	1	veda etmek	1
ad koymak	1	yakasına sarılmak	1
ağırına gitmek	1	yaradan hakkı için	1
ağız birliği etmek	1	yazıklar olsun	1
ağzı (dili) kurumak	1	yerine getirmek	1
ağzı dualı	1	yoktan var eden	1
ağzını aramak	1	yol kesmek	1
ah vah etmek	1	yol vermek	1
ahı tutmak	1	yola koyulmak	1
aklı şaşırarak	1	yolu açık olmak	1
aklına fikir gelmek	1	yolunu gözlemek	1
aklına gelmemek	1	yorgun düşmek	1
Allaha emanet etmek	1	yüreği acımak	1
Allah'ın (sevgili) kulu	1	yüreğini dağlamak	1
araya girmek	1	yüz bulamamak	1
ardına(arkasına) düşmek	1	yüzü ak olsun	1
ayağa kalkmak	1	yüzü sararmak	1
ayağının altına almak	1	yüzüne vurmak	1
ayıbını yüze vurmak	1	zindan olmak	1

“Dede Korkut Hikâyeleri Serisi”ndeki 7 hikâye kitabında toplam 280 deyim tespit edilmiştir. Bu deyimler arasında sık tekrar sayısına sahip olan “canını almak” deyimini 21 tekrar sayısına sahiptir. İkinci sırada “can vermek” deyimini 19 tekrarla yer almaktadır. Üçüncü sırada ise 16 tekrarla “kurban olmak” deyimidir. Diğer sık tekrara sahip deyimler ise sırayla; “ak çıkarıp kara giymek” 13; “haber vermek”, “yiyip içmek” 12; “selam vermek”, “feryat etmek”, “yola çıkmak” 10; “söz dinlemek/dinlememek”, “gönül vermek”, “gözünü açmak” 9; “hor görmek”, “hayır dua etmek”, başına (...) gelmek 8; “kanını yerde bırakmamak”, “boy boylamak soy soylamak”, “muradına ermek / erememek”, 7; “kılıç çekmek”, “kötülük etmek”, “yanına almak”, “yeme içme” 6; “aç doyurmak”, “ad vermek”, “Allah'ın emri”, “ayaklarına kapanmak”, “kan dökmek”, “canını kurtarmak”, “ziyafet vermek”, “yüzü suyu hürmetine”, “yolundan dönmemek” 5; “düşman olmak”, “emanet etmek”, “esir almak”, “kılıç kuşanmak”, “müjdeler olsun”, “sağ ol”, “salavat getirmek”, “söz vermek”, “göç etmek”, “el açmak”, “elinden kurtulmak” 4; “ant içmek”, “hazırlık yapmak”, “hoşça kalın”, “bir yastığa baş koymak”, “kılıç sallamak”, “namerde muhtaç etmemek”, “davet etmek”, “elden kaçırmak”, “esir etmek”, “gelin gitmek”, “gelip geçici olmak”, “şehit olmak”, “tatlı canından olmak”, “umut kesmek/kesmemek”, “yere vurmak”, “haber göndermek”, “hak etmek”, “zarar vermek” 3 tekrara sahiptir. “Dede Korkut Hikâyeleri”nde genel olarak deyimlerin 1 veya 2 defa görüldüğü tespit edilmiştir. “Dede Korkut Hikâyeleri”nde deyimlerin

yoğun görülmesi Türk dilinin deyimler yönünden zenginliğini de ortaya koymaktadır.

Çizelge 4.42. Anadolu Hikâyeleri’nde deyimler

aklına ... gelmek	5	hoş bulduk	1
kim bilir	3	hoşça kal	1
özür dilemek	3	davet etmek	1
çılına dönmek	2	canı sıkılmak	1
hoş geldin	2	korumaya almak	1
söz vermek	2	kusura bakmamak	1
afiyet olsun.	1	ok gibi fırlamak	1
aklına bir şey gelmek	1	oruç tutmak	1
boş vermek	1	yasını tutmak	1
göz kırmak	1		

“Anadolu Hikâyeleri” Serisi’ndeki 5 hikâye kitabında toplam 19 deyme ulaşılmıştır.

Bu deyimler arasında en sık tekrar sayısına sahip olanlar sırasıyla: “aklına (...) gelmek” 5; “özür dilemek” ve “kim bilir” 3; “çılına dönmek”, “hoş geldin”, “söz vermek” 2’dir. Hikâyelerde birer defa görülen deyimler ise: “afiyet olsun”, “aklına bir şey gelmek”, “boş vermek”, “göz kırmak”, “hoş bulduk”, “hoşça kal”, “davet etmek”, “canı sıkılmak”, “korumaya almak”, “kusura bakmamak”, “ok gibi fırlamak”, “oruç tutmak”, “yasını tutmak”tır.

Çizelge 4.43. Dede Korkut Hikâyeleri’nde atasözleri

Atın ayağı çabuk, ozanın dili çevik olur.	2
Dinsizin hakkından imansız gelir.	1
Eski elbisenin biti, öksüz oğlanın dili acı olur.	1
Oğuzun arsızı Türkmenlerin delisine benzer.	1

“Dede Korkut Hikâyeleri”nde 4 atasözü tespit edilmiştir. Bu atasözlerinden “Atın ayağı çabuk, ozanın dili çevik olur.” hikâyelerde 2 defa görülmüştür. Diğer 3 atasözü ise birer defa görülmüştür.

Çizelge 4.44. Dede Korkut Hikâyeleri’nde ikilemeler

yiyip içme	12	bırakır bırakmaz	1
yeme içme	6	boncuk boncuk	1
hüngür hüngür	5	boyu boyuna	1
sıra sıra	5	büyük küçük	1
çalıp söylemek	4	çalıp oynamak	1
feryat figan	4	çekip almak	1
gelip geçmek	4	çoluk çocuk	1
hanlar hanı	4	dost düşman	1
soğuk soğuk	4	döker durur	1
yer yurt	4	dönüp bakmak	1
bir bir	3	dönüp gelmek	1
çıkıp gelmek	3	döve döve	1
gece gündüz	3	fakir fakara	1

Çizelge 4.44. Dede Korkut Hikâyeleri’nde ikilemeler (devamı)

gelip geçici	3	geri geri	1
görür görmez	3	gezip tozmak	1
güçlü kuvvetli	3	gözüm gözüm	1
sağa sola	3	güzeller güzeli	1
ağlayıp sızlama	2	inip çıkmak	1
ah vah	2	ite ite	1
besleyip büyütmek	2	kaçıp giden	1
delip geçmek	2	kapı baca	1
düğün dernek	2	karşı karşıya	1
gelen geçen	2	kendi kendine	1
gelip giden	2	kılıç kılıca	1
gümbür gümbür	2	koca koca	1
kanlı kanlı	2	kolu koluna	1
kara kara	2	korkup kaçmak	1
kıs kıs	2	kovalaya kovalaya	1
ölüm kalım	2	koyup gitmek	1
parça parça	2	olan biten	1
saçma sapan	2	parıl parıl	1
serin serin	2	saç sakal	1
yavaş yavaş	2	sağ salim	1
yerse yer	2	sağ salim	1
yücelerden yüce	2	sağlık sıhhat	1
birakıp gitmek	2	sövüp durmak	1
acı acı	1	şarıl şarıl	1
ağızdan ağıza	1	taşkın taşkın	1
ağlaya ağlaya	1	uzun uzun	1
ağlaya sızlaya	1	ülke ülke	1
ağlayıp durmak	1	varır varmaz	1
akıp gitmek	1	yaparsa yapsın	1
alıp satan	1	yaz kış	1
bak bak	1	yeme içme	1
bakar durur	1	yer gök	1
bas bas	1	yüksek yüksek	1
beli beline	1	zır zır	1

“Dede Korkut Hikâyeleri” kapsamında toplam 94 ikileme tespit edilmiştir. İkilemelerden en çok tekrar sayısına sahip olan 12 tekrar ile “yiyip içme” ikilemesidir. İkinci sırada 6 tekrar ile yer alan ikilemeler: “yeme içme”, “kılıç çekmek”, “kötülük etmek”, “yanına almak”tır. Üçüncü sırada 5 tekrar ile yer alan ikilemeler: “hüngür hüngür” ve “sıra sıra”dır. Hikâyelerde 4 defa görülenler: “çalıp söylemek”, “feryat figan”, “gelip geçmek”, hanlar hanı”, “soğuk soğuk”, “yer yurt”tır. Hikâyelerde 3’er defa görülen ikilemeler: “çıkıp gelmek”, “sağa sola”, “gece gündüz”, “gelip geçici”, “görür görmez”, “güçlü kuvvetli”dir. Hikâyelerde 2 kez geçen ikilemeler ise: “ağlayıp sızlama”, “ah vah”, “besleyip büyütmek”, “bir bir”, “delip geçmek”, “düğün dernek”, “gelen geçen”, “gelip giden”, “gümbür gümbür”, “yavaş yavaş”, “yerse yer”, “yücelerden yüce”, “serin serin”, “saçma sapan”, “parça parça”, “ölüm kalım”, “kıs kıs”, “kara kara”, “kanlı kanlı”dır. Hikâyelerde bir defa görülen ikilemeler yoğunluktadır.

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde “Dede Korkut Hikâyeleri Serisi” ve “Anadolu Hikâyeleri Serisi”nde bulunan hikâyelerin, kültürel desenlere yönelik incelenmesi sonucunda ulaşılan sonuçlara yer verilmiştir.

Bu araştırma sonucunda “Anadolu Hikâyeleri” ve “Dede Korkut Hikâyeleri”nin ulusal ve evrensel kültür unsurlarına sahip olduğu, yoğun kültürel desenler barındırdığı bu sebeple kültürel bildirişim süreçlerinde etkin bir şekilde kullanılabileceği öngörülmektedir. Türk edebiyatına büyük katkılar sağlamış, en önemli Türkologlardan biri olan Fuat Köprülü, “Dede Korkut Hikâyeleri” hakkında “Bütün Türk edebiyatını terazinin bir gözüne, Dede Korkut’u diğer gözüne koysanız yine de Dede Korkut ağır basar.” demiştir. Muharrem Ergin (1964) “Dede Korkut” kitabının önsözünde “Dede Korkut Hikâyeleri”nin önemini şöyle ifade etmiştir:

Türk dilinin en güzel eserlerinden biri ve belki de birincisi olan Dede Korkut Kitabı aynı zamanda Türk kültürünün temel eserlerinden biri ve belki de birincisidir. Bir kerre millî destan olarak, asırlarca içtimai muhayyileden sürüle süzüle geldiği ve yaratıldığı için Türk millî dehasının mahsulüdür. Sonra konu bakımından, baştan başa Türk içtimai ve millî hayatının bir aynası durumundadır. Kısacası yaratıcın Türk Milleti, konusu Türk millî hayatıdır.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanında halk edebiyatı ürünlerinden en uygun ve güzel örnekler ile öğrencilerin karşılaşması kültürel bildirişimin gerçekleşmesinde kolaylaştırıcı ve destekleyici bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Tuna (2014), edebi eserlerdeki mecaz ve mizahî anlatımları, üslubu algılayabilme becerisinin Türkçeyi öğrenmede baş unsurlar arasında yer aldığını belirtmiştir.

Çalışmada kelimeler kategorize edilerek hangi kültür desenlerine ulaşılabileceği tablolar ve örnek cümlelerle birlikte açıklanmıştır. “Kimi zaman bir tek sözcüğün bile bir kültür varlığı sayılan dilin en ufak birliği olarak ulusun inançları, gelenekleri, bireylerin kendi aralarındaki davranış ve ilişkileri, maddi ve manevi kültürü üzerinde fikir verebileceğini söyleyelim” (Aksan, 1979, s. 67). Her kelimenin çok boyutluluk ilkesi kapsamında Türk kültürüne dair birçok şeyin algılanmasını sağladığı düşünülerek kelimelerin arka planında görülen kültür boyutları anlam haritaları vasıtasıyla verilmiştir.

Anlam haritaları oluşturularak kelimeler kültür desenlerine göre belirlenmiş ve aynı kavram alanına giren kelimelerin hikâyelerde görülme sıklıkları tablolarla belirtilmiştir. Böylece “Dede Korkut ve Anadolu Hikâyeleri”ni okuyan dil öğrencisinin, anlam haritalarını oluşturan kültür desenlerinden hangileri hakkında bilgi edinebileceği öngörüsüne ulaşılabilir. Ulaşılan kültür desenleri bir nevi Türk toplumunun sosyokültürel unsurlarına da denk gelmektedir. Bu sosyokültürel unsurları geniş bir şekilde niteleyen ve örneklendiren unsurların ise söz varlığı olduğu söylenebilir. Barın (2004), sözcüklerin arka planını kabuller dünyası olarak nitelendirmiş ve bu nitelendirme sonucunda kabullerin toplumu oluşturan bir parça olduğunu, kelimelerin salt sembollerden ibaret olmadığını kültürle bir bütün olduğunu belirtmiştir. Kültürel değerler keşfedilmeden sözcükler tam manasıyla anlaşılamaz, bu sebeple Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde birbirini tamamlayan dil ve kültür kavramlarının bir arada verilmesi temel prensiplerden olmalıdır. “Orta ve yüksek düzeyler dil ile ilgili temel ihtiyaçları karşılanmış dil öğrencileri için kültürel unsurlarla yoğrulmuş metinleri sunmanın en uygun olduğu düzeylerdir” (Kalfa, 2013 s. 169). Bu bağlamda 7 hikâye kitabından oluşan “Dede Korkut Hikâyeleri Dizisi” B1-B2 ve B2-C1; “Anadolu Hikâyeleri”nde bulunan 5 hikâye ise A1-A2 seviyesine yönelik hazırlandığı görülmektedir.

Aile-akrabalık kültür deseni, müzik kültür deseni, yiyecek-içecek kültür deseni, maden kültür deseni, giyim-tekstil kültür deseni, unvan-lakap kültür deseni, renk kültür deseni, hayvan-hayvancılık kültür deseni, meslek kültür deseni, savaş-askerlik kültür deseni, yönetim-hukuk kültür deseni, bayındırlık-iskân kültür deseni, hitap-günlük iletişim kültür deseni, coğrafya-ekolojik-ziraat kültür deseni, dinî kültür deseni, zaman kültür deseni, sosyal hayat kültür deseni, ölçü-miktar kültür deseni, eşya kültür deseni, fizyolojik kültür deseni olmak üzere toplam 20 kültür desenine göre hikâyeler incelenmiştir. Yiğit’in (2017) benzer çalışmasında ise kültürel etkileşim bağlamında Arnavutça ve Türkçe arasındaki kelime ödünçleme ilişkisine bakılarak 26 kültür desenine ulaşılmıştır.

“Dede Korkut Hikâyeleri”nde diğer desenlere göre daha fazla söz varlığı bulunanlar: Unvan-lakap (87), dinî (47), hayvan-hayvancılık (37), savaş-askerlik (37), zaman (35), sosyal hayat (33) kültür desenleridir. Yeşilyurt ve Arslan (2020)’ın Yunus Emre Enstitüsünün yayımladığı “Dede Korkut Hikâyeleri”ni kültür aktarımı yönüyle incelediği çalışmasında 10 alanda kültürel öğeleri incelemiştir: Dil, edebiyat, din,

gelenek-görenek, sanat, şehircilik, eğlence, folklor, giyim ve spor alanlarıdır. Hikâyelerde kültür öğelerinin en yoğun görüldüğü alanları dil, edebiyat, din ve gelenek-görenek alanlarında olduğunu belirtmiştir. Bu tez çalışmasında da benzer olarak dinî kültür desenine ait kelimeler yoğun olarak hikâyelerde görülmüştür.

“Anadolu Hikâyeleri”nde diğer desenlere göre daha fazla sözcük bulunduran: Bayındırlık-iskân (40), zaman (38), hitap-günlük iletişim (33), coğrafya-ekolojik-ziraat (29) kültür desenleridir. Miçooğulları (2020), bu çalışmada da incelenen “Anadolu Hikâyeleri”nde bulunan kültürel öğeleri incelemiş ve bu çalışmadan farklı olarak hikâyelerde en çok kullanılan kültürel unsurların “Gelenekler ve Folklor” kategorisinde, en az kültürel unsurun ise “Sosyal Yaşam” kategorisinde olduğunu belirtmiştir.

Aile-akrabalık kültür deseni kapsamında “Dede Korkut Hikâyeleri”nde 19 kelimeye, “Anadolu Hikâyeleri”nde 17 kelimeye ulaşılmıştır. “Dede Korkut Hikâye Serisi”nde en çok tekrar eden kelime “oğul”(281)’dur ve “Ana, baba, dede, gelin, oğul” kelimeleri bütün hikâyelerde geçmektedir. “Anadolu Hikâyeleri”nde en çok tekrar sayısına ulaşan kelime “dede”(54)’dir. Özellikle “Dede Korkut Hikâyeleri”nde aile-akrabalık kategorisi kapsamında diğer kelimelerde de yüksek sıklık sayıları görülmüştür. Akyüz’ün (2019) benzer bir çalışmasında “dede” kelimesinin Dresden Nüshası’nda 29 kez geçtiği, “baba, anne, oğul, kız, kardeş” kavramlarına değinildiğini ve aile kavramına olan önemden bahsetmektedir. Demirbilek (2020), Dresden ve Vatikan nüshaları kapsamında incelenen Dede Korkut Kitabı’nda aile kavramını ele almış ve aileyi oluşturan karı-koca, anne-baba, çocuklar, erkek çocuk-kız çocuk ve diğer akrabalar olarak gruplama yapmıştır. “Dede Korkut Hikâyeleri”nin zengin bir akraba terminolojisi taşıdığını belirtmiştir.

Yiyecek-içecek kültür deseni kapsamında “Dede Korkut Hikâyeleri”nde bulunan sözcük sayısı 17’dir ve 17 kelimenin 10’u H3’te bulunmaktadır. Bu sebeple yiyecek içeceklerle ilgili kelimelerin öğrenilmesinde en uygun hikâye kitabının H3 olduğu görülmektedir. “Anadolu Hikâyeleri”nde ise ulaşılan kelime sayısı 18’dir. Dede Korkut Hikâye serisinde en çok tekrar eden sözcük “ziyafet (16)”; “Anadolu Hikâyeleri”nde “çay (77)”dır. Ziyafet vermek “Dede Korkut Hikâyeleri”nin yaşandığı dönemde değer karşılığı olan ve toplumu bir araya getiren bir sözcük olarak nitelendirilmiştir. Çay ise Türk toplumunda ikram olarak sunulan ve üretimi de gerçekleştirilen toplum tarafından benimsenmiş bir içecek türüdür.

Giyim-tekstil kültür desenine göre incelenen “Dede Korkut Hikâyeleri”nde 23 kelime, Anadolu Hikâyeleri’nde 9 kelime bulunmuştur. “Dede Korkut Hikâyeleri”nde en çok tekrar eden kelime “kaftan (30)”, “Anadolu Hikâyeleri”nde “ayakkabı (18)”dır. Çetinkaya (2015b) “Dede Korkut Hikâyeleri”nde giyim-kuşam, yeme-içme kavramlarını ele almış ve bu kavramların devlet yönetimi, sosyal yaşam, inanç gibi kültür kodlarını aktaran söylemler oluşturduğunu belirtmiştir. Hikâyelerde kaftanları soylu kişilerin ya da yöneticilerin giydiği soylu kişi ve yöneticilerin yiyeceklerini halkla paylaştığı belirtilmektedir. Bu bakımdan iki çalışmada da yeme-içme ve giyimle ilgili kelimelerin sosyal yaşam ve yönetim hakkında alt boyut olarak kültürel bilgilerin verildiği söylenebilir

Renk kültür desenini içeren kelimeler, “Dede Korkut Hikâyeleri”nde 13, “Anadolu Hikâyeleri”nde ise 12 defa görülmüştür. “Dede Korkut Hikâyeleri”nde en çok tekrar eden kelime “kara (149)”dır. “Ak” ve “kara” kelimeleri Dede Korkut Hikâyeler’inde bulunan 7 hikâyede de geçmektedir. “Anadolu Hikâyeleri”nde en çok tekrar eden kelime “mor (12)”dur. Cankara (2002), Seyfi Karabaş’ın Dede Korkut’ta Renkler adlı çalışmasını tanıtmış ve çalışmanın renklere insanların yüklediği duygusal anlamları yansıtan sanatsal kullanımları incelediğini belirtmiştir. İncelenen “Dede Korkut Hikâyeleri”nde de renklerin çok anlamlılık boyutuyla birçok anlama ve kültürel öğeye denk gelebileceği söylenebilir. Ulukan (2012), yüksek lisans tezinde “Dede Korkut Hikâyeleri”nde özellikle rastlanan renklerin beyaz, sarı, yeşil, mavi ve siyah olduğunu belirtmiştir. Bu tez çalışmasında da belirtilen renk kavramlarına ulaşılmıştır.

Meslek kültür deseni kapsamında “Dede Korkut Hikâyeleri”nde 14, “Anadolu Hikâyeleri”nde 11 kelimeye ulaşılmıştır. “Anadolu Hikâyeleri”nde meslekle ilgili kelimelerin en yoğun görüldüğü hikâye 6 kelime ile A4’tür. “Dede Korkut Hikâyelerin”de en fazla tekrar eden kelime “tüccar (39)”dır ve sadece H6’da geçmektedir. “Dede Korkut Hikâyeleri”nin oluştuğu dönemde meslek kavramı tam oluşmamış olsa da günümüzde meslek olarak adlandırılan birçok kavramın hikâyelerde geçtiği görülmektedir. “Anadolu Hikâyeleri”nde en fazla tekrarı bulunan kelime “satıcı (10)”dır.

Yönetim-hukuk kültür desenine ait “Dede Korkut Hikâyeleri Dizisi”nde 13 kelimeye, “Anadolu Hikâyeleri”nde ise 5 kelimeye ulaşılmıştır. “Dede Korkut Hikâyeleri”nde en çok tekrar eden kelime “han (321)”dır ve bütün hikâyelerde

geçmektedir. Türkmen (2011), Dede Korkut Kitabı'nı örf-âdet hukuku, geleneksel halk hukuku açısından incelendiğinde oldukça çarpıcı örneklerin bulunduğunu belirtmiştir. İncelenen “Dede Korkut Hikâyeleri”nde Türk toplumunun teşkilatçı bir yapıya sahip olması ve yönetimin başında olan kişiye önem verilmesi, saygı gösterilmesi gibi durumlar sebebiyle bu kültür desenine ait kelimelerde yüksek tekrar sayılarının görüldüğü söylenebilir. “Anadolu Hikâyeleri”nde ise en çok tekrara sahip olan “devlet (8)” kelimesidir.

Hitap-günlük iletişim deseni kapsamında “Dede Korkut Hikâyeleri”nde 27, “Anadolu Hikâyeleri”nde 33 kelime ve kalıp ifadeye ulaşılmıştır. Bir ünlem ifadesi olan “Ey! (51)” kelimesi “Dede Korkut Hikâyeleri”nde en fazla tekrar sayısına sahiptir ve bütün hikâyelerde geçmektedir. “Anadolu Hikâyeleri”nde en fazla tekrar eden kelime “evet (19)”dir. Akyalçın ve Aydoğan (2019), “Dede Korkut Hikâyeleri”nde geçen iletişim sözlerini ele almış ve “Vallah”, “Hoş kalun”, “Sağ mısın esen misin” gibi kalıp sözleri tespit etmiştir. Bu tez çalışmasında da iletişimle ilgili kavramlar arasında bahsedilen sözcüklere rastlanmıştır.

Dinî kültür desenine ait “Dede Korkut Hikâyeleri”nde 47, “Anadolu Hikâyeleri”nde 14 sözcüğe ulaşılmıştır. “Dede Korkut Hikâyeleri”nde en fazla görülen sözcük “Allah (75)”tır ve bütün hikâyelerde geçmektedir. Demirtaş (2015), “Dede Korkut Hikâyeleri”nin Dresden nüshasının 56 yerinde “Allah”, 73 yerinde “Tanrı” kelimesi geçtiğini ve bu kelimelerin birbirinin yerine de kullanıldığını belirtmiştir. “Anadolu Hikâyeleri”nde en fazla görülen sözcük “bayram (28)”dır. “Anadolu Hikâyeleri”nde dinî terimlerin en yoğun kullanıldığı hikâye A2'dir, A3 ve A4'te dinî terimlerle ilgili sözcüklere rastlanmamıştır.

Sosyal hayat kültür deseni kapsamında “Dede Korkut Hikâyeleri”nde 33 sözcüğe, “Anadolu Hikâyeleri”nde 16 sözcüğe ulaşılmıştır. Sosyal hayatla ilgili sözcüklerin en yoğun görüldüğü “Anadolu Hikâyeleri” serisindeki A1'de 16 kelimenin 9'u bulunmaktadır. “Dede Korkut Hikâyeleri”nde en fazla kullanılan sözcük “haber (83)”dir ve bütün hikâyelerde geçmektedir. Kara ve Yılmaz (2010), “Dede Korkut Hikâyeleri”nde Sosyal Hayat başlığı altında, hikâyelerdeki “aile, çocuk, kadın, din, siyasi mücadele, av ve töre” konularını açıklamıştır. İncelenen “Dede Korkut Hikâyeleri”nde de sosyal hayat kültür deseni kapsamında aile, kadın, töre kavramları ve bu kavramlarla ilişkili birçok kelime görülmüştür. “Anadolu Hikâyeleri”nde en

fazla görülen sözcük “bayram (28)”dır. Bayramlar hem dinî yönden hem de toplumsal hayat yönünden Türk toplumunda değer karşılığı olan kavramlardır.

Eşya kültür desenine ait “Dede Korkut Hikâyeleri”nde 23, “Anadolu Hikâyeleri”nde 26 kelimeye ulaşılmıştır. “Dede Korkut Hikâyeleri”nde en sık tekrar eden kelime “yüzük (15)”tür. “Anadolu Hikâyeleri”nde en sık görülen sözcük “masa (12)”dır ve A5 hariç bütün hikâyelerde kullanılmıştır.

Müzik kültür deseni kapsamında “Dede Korkut Hikâyeleri”nde 8, “Anadolu Hikâyeleri”nde sadece 2 sözcük görülmüştür. “Anadolu Hikâyeleri”nde “Barış Manço (1) ” ve “şarkı (2)” sözcükleri yer almaktadır. “Dede Korkut Hikâyeleri”nde en çok tekrar eden sözcük “ozan (39)”dır. Kafkasyalı (2015), Giriş bölümü ve on iki destanın her birinde müziğin ve müzik aletlerinin yer aldığını, başta Dede Korkut olmak üzere ozanları, beylerin türküler ve deyişler söylediğini belirtmiştir. İncelenen “Dede Korkut Hikâyeleri”nde kopuz çalındığından ve deyişler söylendiğinden, şöenlerde davul ve zurna gibi müzik aletlerinin çalındığından bahsedilmektedir.

Maden kültür deseni kapsamında “Dede Korkut Hikâyeleri”nde 5 kelimeye, “Anadolu Hikâyeleri”nde sadece 2 kelimeye ulaşılmıştır. “Anadolu Hikâyeleri”nde “çelik (1) ” ve “altın (5)” kelimeleri yer almaktadır. “Dede Korkut Hikâyeleri”nde en çok tekrar eden sözcük “altın (37)”dır.

Unvan-lakap kültür desenine ait “Dede Korkut Hikâyeleri”nde 87, “Anadolu Hikâyeleri”nde 20 sözcük bulunmaktadır. “Dede Korkut Hikâyeleri”nde en çok tekrar eden sözcük “han (321)”dır ve bütün hikâyelerde geçmektedir. Sev (2006) tarafından, Dede Korkut'taki unvan grupları 23 başlıkta incelenmiş ve eserde en fazla " han "unvanıyla kurulan unvan grubunun kullanıldığını belirtmektedir. Bu çalışmada da aynı bulguya ulaşılmıştır. “Anadolu Hikâyeleri”nde en çok tekrara sahip olan “bey (20)” sözcüğüdür.

Hayvan-hayvancılık kültür desenine göre incelenen “Dede Korkut Hikâyeleri”nde 37, “Anadolu Hikâyeleri”nde 5 sözcük bulunmaktadır. “Dede Korkut Hikâyeleri”nde en çok tekrar eden sözcük olan “at (234)” bütün hikâyelerde geçmektedir. Filiz (2019), de tez çalışmasında Dede Korkut Kitabı'nda en çok adı geçen hayvanın 294 kez yer alan ‘at’ olduğunu belirtmiştir. “Anadolu Hikâyeleri”nde en sık görülen ve sadece A1’de geçen “at (46)” sözcüğüdür.

Savaş-askerlik kültür deseni içeren kelimeler, “Dede Korkut Hikâyeleri”nde 37, “Anadolu Hikâyeleri”nde ise sadece 2 kelimedir. “Anadolu Hikâyeleri”nde “fetih (1)” ve “şehit (1)” kelimeleri sadece A5’te yer almaktadır. “Dede Korkut Hikâyeleri”nde en sık görülen kelime “düşman (92)” sözcüğü olmuştur ve bütün hikâyelerde geçmektedir. Bulduk (2019), “Dede Korkut Hikâyeleri”nde geçen silah isimlerini şöyle sıralamıştır: Zırh, kalkan, tulga, ışuk, süngü, cida, gönder, kargı, kılıç, ok, yay, sapan, mancınık, kement. Sıralanan silahların birçoğu YEE tarafından hazırlanan “Dede Korkut Hikâyeleri”nde de tespit edilmiştir.

Bayındırlık-iskân kültür deseni kapsamında “Dede Korkut Hikâyeleri”nde 31, “Anadolu Hikâyeleri”nde 40 sözcüğe ulaşılmıştır. “Dede Korkut Hikâyeleri”nde en çok tekrar eden sözcük “otağ (115)”dır ve tüm hikâyelerde geçmektedir. Torun (2011), Dede Korkut Kitabı’nda barınmayla ilgili sözleri içeren çalışmasında, Dede Korkut Kitabı’nda iv (ev)’den sonra en çok geçen sözcüğün otağ olduğunu belirtmiştir. “Anadolu Hikâyeleri”nde en çok tekrar eden sözcük “bahçe (21)”dir ve bütün hikâyelerde kullanılmıştır. “Dede Korkut Hikâyeleri”nde H1’de Şürügün, Gökçedeniz, Alınca Kalesi, Oğuz ili, Ala Dağ, Dereşam; H4’te Salahana Kayası; H5’te Rum(Anadolu) ve Şam; H6’da Rum illeri (İstanbul),Kara Derwent, Avnik Kalesi, Gürcistan, Bayburt Hisarı, Türkistan, Amit Suyu(Dicle Nehri) ,Karacuk (Sıradağ); H7’de Gürcistan ve Demirkapı Geçidi olarak yer isimleri geçmektedir. “Anadolu Hikâyeleri”nde A1’de Türkiye, Türkmenistan, Kapadokya, Peri Bacaları; A3’te Ankara, Artvin, Belçika, Japonya, Gana, Çin, Türkiye; A4’te Bursa İstanbul, Bulgaristan, İtalya; A5’te Avusturya, Hollanda, Orta Asya, Anadolu, Türkiye, İstanbul, Edirne, Hakkâri, Sultan Ahmet Camisi, Ayasofya Müzesi, Dolmabahçe Sarayı, Galata Kulesi, Adalar, Kız Kulesi, Emirgan Korusu, Süleymaniye Camisi, Selimiye Camisi olarak yer adları geçmektedir.

Coğrafya-ekolojik-ziraat kültür desenine göre incelenen “Dede Korkut Hikâyeleri”nde 31, “Anadolu Hikâyeleri”nde 29 sözcük bulunmaktadır. “Dede Korkut Hikâyeleri”nde en sık görülen sözcük “çiçek (56)”tir ve bu sözcük H6’da kadın ismi olarak “Banı Çiçek” şeklinde de geçmektedir. Gedik (2020), de Dede Korkut Kitabı’ndaki bitkileri ağaç, kavak, servi, çiçek, dağ çiçeği başlıkları altında ele almış ve kullanımları hakkında açıklamalar yapmıştır. İncelenen “Dede Korkut Hikâyeleri”nde ise benzer bitki türlerinden sözcüklere yer verilmiştir. “Anadolu

Hikâyeleri”nde en sık görülen sözcük “çiçek (13)”tir ve bütün hikâyelerde kullanılmıştır.

Zaman kültür deseni kapsamında “Dede Korkut Hikâyeleri”nde 35, “Anadolu Hikâyeleri”nde 38 sözcük bulunmaktadır. “Dede Korkut Hikâyeleri”nde en çok tekrara sahip olan “gün (51)” sözcüğüdür ve tüm hikâyelerde geçmektedir. “Anadolu Hikâyeleri”nde en çok tekrara sahip olan sözcük “sonra (77)”dır ve bütün hikâyelerde geçmektedir.

Ölçü - miktar kültür deseni kapsamında “Dede Korkut Hikâyeleri”nde 26, “Anadolu Hikâyeleri”nde 23 kelimeye ulaşılmıştır. İki hikâye serisinde de en sık tekrara sahip olan “çok” kelimesidir. “Dede Korkut Hikâyeleri”nde 50 kez, “Anadolu Hikâyeleri”nde 70 kez görülmüştür ve her iki seride de “çok” kelimesi tüm hikâyelerde geçmektedir.

Fizyolojik kültür desenine göre incelenen “Dede Korkut Hikâyeleri”nde 46, “Anadolu Hikâyeleri”nde 18 sözcük bulunmaktadır. “Dede Korkut Hikâyeleri”nde en çok tekrara sahip olan “göz (102)” sözcüğüdür ve tüm hikâyelerde görülmektedir. “Anadolu Hikâyeleri”nde en çok tekrara sahip olan sözcük “el (23)”dir.

“Dede Korkut Hikâyeleri Serisi”ndeki 7 hikâye kitabında toplam 280 deyim tespit edilmiştir. Bu deyimler arasında en sık tekrar sayısına sahip olarak birinci sırada “canını almak (21)” ikinci sırada “can vermek (19)” deymi, üçüncü sırada ise “kurban olmak (16)” deymi yer almaktadır. “Anadolu Hikâyeleri” Serisi’ndeki 5 hikâye kitabında toplam 19 deyime ulaşılmıştır. Bu deyimler arasında en sık tekrar sayısına sahip olanlar sırasıyla: “aklına (...) gelmek” (5); “özür dilemek” ve “kim bilir” (3); “çığına dönmek”, “hoş geldin”, “söz vermek” (2)’dir. “Dede Korkut Hikâyeleri”nde 7 kitapta 4 atasözü tespit edilmiştir. Bu atasözlerinden “Atın ayağı çabuk, ozanın dili çevik olur. “ hikâyelerde 2 defa görülmüş, diğer 3 atasözü birer defa görülmüştür. “Anadolu Hikâyeleri”nde atasözüne rastlanmamıştır.

“Dede Korkut Hikâyeleri”nde bulunan 7 kitap kapsamında toplam 94 ikileme tespit edilmiştir. İkilemelerden en çok tekrar sayısına sahip olan “yiyip içme (12)” ikilemesidir. İkinci sırada 6 tekrar ile yer alan ikilemeler: “yeme içme”, “kılıç çekmek”, “kötülük etmek”, “yanına almak”tır. Üçüncü sırada 5 tekrar ile yer alan ikilemeler: “hüngür hüngür” ve “sıra sıra”dır. “Anadolu Hikâyeleri”nde sadece A1 hikâyesinde “hayalden hayale (1)” ikilemesi görülmüştür. Anadolu ve “Dede Korkut

Hikâyeleri”nde seviyeler de dikkate alınarak kültürel unsurlardan olan atasözü, deyim ve ikilemelerin metinlerde kullanılmış olması Türk dilinin incelik ve zenginliklerini gösterme amacına sahiptir. Göçen, Yazıcı ve Kaldırım (2020), “Anadolu Hikâyeleri”nde bulunan 5 kitap ve “Dede Korkut Hikâyeleri”ne ait 4 kitapta kullanılan ikilemelerin, deyimlerin ve atasözlerinin kullanım sıklığını ve seviyelere dağılımını incelemiştir. Tezde incelenen kitap sayısı ile bu çalışmada incelenen kitapların sayısının farklılık göstermesi bulgulara da yansımıştır.

Dil öğretiminde sıklıkla kullanılan materyallerden olan metinlerin içinde kültürel unsurların bulunması, dil öğretimini daha etkili ve kalıcı hâle gelmesi ve öğrencilerin Türk kültürüne dair fikir sahibi olması ve farkındalık oluşturmaya açısından mutlaka kullanılması gerektiği görüşüne varılmıştır. Kutlu (2014), bir dili anlamının ve o dilde kendini ifade edebilmenin hedef dilde yer alan mecaz anlatımları ve soyut kavramları anlamaktan geçtiğini, bu soyut kavram ve mecazları anlamının ise hedef kültüre ait bilgi sahibi olma yoluyla gerçekleşeceğini belirtmiştir. “Anadolu Hikâyeleri”nde Türk kültüründe yer alan ve günümüzde de güncelliğini koruyan yemekler, tarihi yerler, kültürel özelliği bulunan şehirler, kültürel özellik taşıyan eşyalar gibi unsurların bulunması, kültürel etkileşim bağlamında dil öğretimine katkı sağlayabilir. Bu bağlamda “Dede Korkut ve Anadolu Hikâyeleri Serileri”nde bulunan metinlerin kültürel aktarım ve etkileşim bağlamında etkin bir şekilde kullanılabileceği görüşüne varılmıştır.

Araştırmada elde edilen bulgular sonucunda verilebilecek öneriler şu şekildedir:

- Bu çalışmada metinlerin incelenmesiyle birlikte 20 kültür desenine ulaşılmıştır. Farklı çalışmalarda bu çalışmadan farklı kültür desenlerine ulaşılabilir.
- Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan metinlerde bulunan sözcükler bu çalışmada olduğu gibi sözcük-kültür etkileşimi yönüyle anlam haritaları oluşturularak kültürel desenlere ayrılmalı ve bu desenler kapsamındaki sözcüklerin sıklıkları belirlenmelidir.
- Kültürün bir yansıması olan deyim, atasözü ve ikilemelerin yabancı dil olarak Türkçe alanında kullanılan metinlerdeki sıklıkları belirlenmeli ve elde edilen bulgular sonucunda öğretim süreçlerinde kullanılmalıdır. Deyim, atasözü ve ikilemelerde bulunan kelimeler soyut ve somut anlam taşımasına göre nitelendirildikten sonra seviyelere uygun olarak hikâye kitaplarına yerleştirilmedi.

- Çalışmada incelenen “Dede Korkut Hikâyeleri”ne benzer nitelikte Türk milletinin ruhunu, yaşayışını yansıtan ve temsil etme özelliği bulunan edebiyatımızca benimsenmiş eserlerin Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılması kültürel aktarımın gerçekleşmesini sağlayabilir.
- Bu çalışmada sık tekrara sahip sözcüklerin tespitiyle amaçlanan, öğretilmek istenen kavram alanına ilişkin kelimelerin tekrarlarının fazla olmasının öğrencinin söz varlığını geliştirmesi ve kalıcılığı sağlaması hususunda etkili olabilmesidir. Bu sebeple kullanılacak metinlerde aynı kavram alanına giren sözcüklerin kullanım sıklıkları yüksek olmalıdır.
- Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi hususunda kullanılan metinlerin özellikle “Anadolu Hikâyeleri”nde olduğu gibi evrensel değerlerle birlikte yerel değerler de içermesi kültürleri ve insanları birleştirme ve kültürel etkileşimin gerçekleşmesi adına önem taşımaktadır.
- “Anadolu Hikâyeleri”nde ve “Dede Korkut Hikâyeleri”nde yer alan birçok hikâyede olduğu gibi Türk kültürünü yansıtan misafirperverlik, hoşgörü, vatanseverlik gibi değerlerin öğrencilere benimsetilmesinde metinlerden yararlanılmalı ve metinler Türk toplumunun günlük yaşamı hakkında bilgiler barındırmalıdır.

KAYNAKLAR

A. İncelenen Kaynaklar

Anonim (2019). *Dede Korkut Hikâyeleri "Basat'ın Tepegöz'ü öldürmesi"*. Yunus Emre Enstitüsü Yayınları.

Anonim (2019). *Dede Korkut Hikâyeleri "Dış oğuz beylerinin Kazan Han'a isyanı"*. Yunus Emre Enstitüsü Yayınları.

Anonim (2019). *Dede Korkut Hikâyeleri "Uşun Koca oğlu Seğrek"*. Yunus Emre Enstitüsü Yayınları.

Anonim (2019). *Dede Korkut Hikâyeleri "Dirse Han oğlu Boğaç Han"*. Yunus Emre Enstitüsü Yayınları.

İpek, E. M. (2020). *Dede Korkut Hikâyeleri "Begil oğlu Emren"*. Yunus Emre Enstitüsü Yayınları.

İpek, S. (2020). *Dede Korkut Hikâyeleri "Bamsı Beyrek"*. Yunus Emre Enstitüsü Yayınları.

İpek, S. (2020). *Dede Korkut Hikâyeleri "Deli Dumrul"*. Yunus Emre Enstitüsü Yayınları.

Kazan, E. A. (2019). *Anadolu Korkut Hikâyeleri "Bayramlık"*. Yunus Emre Enstitüsü Yayınları.

Kazan, E. A. (2019). *Anadolu Korkut Hikâyeleri "Bir bardak çay "*. Yunus Emre Enstitüsü Yayınları.

Kazan, E. A. (2019). *Anadolu Korkut Hikâyeleri "Kırmızı ayakkabılar"*. Yunus Emre Enstitüsü Yayınları.

Kazan, E. A. (2019). *Anadolu Korkut Hikâyeleri "Lâleye sor"*. Yunus Emre Enstitüsü Yayınları.

Kazan, E. A. (2019). *Anadolu Korkut Hikâyeleri "Yılka"*. Yunus Emre Enstitüsü Yayınları.

B. Yararlanılan Kaynaklar

AFS Intercultural Programs (2019). Kültürlerarası duyarlılık gelişim modeli. <https://d22dvi4p3fop3.cloudfront.net/> İndirilme Tarihi: 26.05.2022

Akarsu, B. (1998). *Wilhelm Von Humbolt'da dil-kültür bağlantısı*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.

Akay, A. (2021) Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan hikâye kitaplarının incelenmesi: Yunus Emre Enstitüsü çocuk hikâyeleri dizisi (2019) A1-A2. *Uluslararası Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Dergisi*, 4(1), 31-55.

Akbulut, Y. (2018). *Veri çözümleme teknikleri*. İçinde A. Şimşek (Edt), Betimsel Analiz ve İçerik Analizi (s. 186-187). Anadolu Üniversitesi Yayınları.

- Akıncılar, A. (2018). Türkçe öğrenen yabancılar için Dede Korkut Hikâyeleri'nin B1 düzeyinde sadeleştirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.
- Aksan, D. (1979). *Her yönüyle dil (ana çizgileriyle dilbilim) 1. Cilt*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aksan, D. (2004). *Türkçenin söz varlığı (Türk dilinin sözcükbilimiyle ilgili gözemler, saptamalar)*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Aktaş, T. (2005). Yabancı dil öğretiminde iletişimsel yeti. *Journal of Language and Linguistic Studies*, 1 (1) , 89-100.
- Akyalçın, N., & Aydoğan, D. (2019). Dede Korkut Hikâyeleri'nde yer alan kalıp sözler üzerine bir değerlendirme. *Homeros*, 2(4), 155-164.
- Akyüz, S. (2019). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde Dede Korkut hikâyelerinden yararlanılması. Yüksek Lisans Tezi. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Halkbilimi Anabilim Dalı*.
- Arasaratnam, L. A. (2017). Kültürlerarası yeterlik (Çev: N. Demirkol). *Key Concepts in Intercultural Dialogue*, No. 3.
- Avrupa Konseyi. (2013). *Diller için Avrupa ortak öneriler çerçevesi: TELC*.
- Ayhan, M. & Arslan, M. (2014). Edebî metin olarak masalların yabancılar Türkçe öğretiminde dilsel ve kişisel becerilerin gelişimine etkisi. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(2), 543-560.
- Barın, E. (2003). Yabancılar Türkçenin öğretiminde temel söz varlığının önemi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (13), 311.
- Barın, E. (2004). Yabancılar Türkçe öğretiminde ilkeler. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)*, (1), 19-30.
- Benedict, R. (2011). *Kültür örüntüleri*. İletişim Yayınları.
- Boztoprak, F. (2020). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılmak amacıyla Dede Korkut Kitabı'nın Türkistan/Türkmen sahra nüshası 13. boy'un B1 düzeyinde sadeleştirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. *İstanbul Arel Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü*.
- Bulduk, Ü. (2019). Dede Korkut oğuzlarında askeri teşkilata dair unsurlar. *Dünya Kültür Mirası Dede Korkut Uluslararası Sempozyumu*, 149.
- Büyükikiz, K., & Hasırcı, S. (2013). Yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde sözcük öğretimi üzerine bir değerlendirme. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(21), 145-155.
- Cankara, M. (2002) "Dede Korkut'ta renkler üzerine". *Millî Folklor Dergisi*, 55, 110- 114.
- CEFR(2021). *Diller için Avrupa ortak başvuru metni - tamamlayıcı cilt*. MEB Yayınları.
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri*. (Çev. Bütün M. ve Demir S.B.). İstanbul: Siyasal Kitapevi.
- Cuche, D. (2013). *Sosyal bilimlerde kültür kavramı*. Bağlam Yayıncılık.

- Çallı, İ., D. (2018). İletişim bilgisi. İçinde B. Kılınç ve U. Eriş (Edt.), *Uluslararası ve kültürler arası iletişim* (ss. 65- 114). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Çangal, Ö. (2021). Yabancılar Türkçe öğretiminde yardımcı kaynaklardan yararlanma: Türkçenin sesi Yunus Emre örneği. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(Yunus Emre ve Türkçe Özel Sayısı), 198-211.
- Çelik, H. & Karaali, H. C. (2018). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kurmaca metinlerin kültür aktarımı fonksiyonu: hikâye örneği. I. *Karaman Uluslararası Dil Ve Edebiyat Kongresi Bildiri Kitabı*.
- Çetinkaya, G. (2015a). Dede Korkut Hikâyeleri'nde semboller. (Doktora Tezi), *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara*.
- Çetinkaya, G. (2015b). Dede Korkut hikâyelerinde kültürel belleğin söylem haritası olarak giyim-kuşam ve yeme-içme sembolleri. *Millî Folklor*, 83-96.
- Çitgez, M. (2018). Dede Korkut Hikâyeleri'nin söz varlığı. Doktora Tezi. *Ardahan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.
- Darama, M. (2021). Kültürel diplomasi bağlamında Yunus Emre Enstitüsü Türkçe öğretim setlerindeki sanat içerikli metinler. Yüksek Lisans Tezi. *Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi*.
- Demir, A., & Açık, F. (2011). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kültürlerarası yaklaşım ve seçilecek metinlerde bulunması gereken özellikler. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (30), 51-72.
- Demirbilek, S. (2020). Dede Korkut oğuznamelerinde aile. *Kesit Akademi Dergisi*, 6 (24): 256-273.
- Demirtaş, A. (2015). Dede Korkut Hikâyeleri'nde" Allah" kavramını karşılayan kelimeler üzerine. *Electronic Turkish Studies*, 10(16).
- Eğnli, A. (2011). Kültürlerarası yeterliliğin kazanılmasında kültürel farklılık eğitimlerinin önemi. *Öneri Dergisi*, 9(35), 215-227.
- Eliot, T. S. (1987). *Kültür üzerine düşünceler*. (Çev. S. Kantarcıoğlu) Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Ergin, M. (1964). *Dede Korkut Kitabı*, Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Filiz, G. (2019). Kitab-ı Dede Korkut'ta hayvan ve bitki adları. Yüksek Lisans Tezi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.
- Gedik, S. (2020), Dede Korkut kitabında bitkiler. *Akra Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi*, 8(21), 211-224.
- Göçen, G, Yazıcı, H, Kaldırım, G. (2020). Yabancılar için Türkçe okuma kitaplarında ikilemeler, deyimler ve atasözleri: Anadolu ve Dede Korkut Hikâye Setleri. *Aydın Tömer Dil Dergisi* , 5 (1) , 1-38 .
- Göçen, G. ve Aydın, E. (2021). Yabancılar için hazırlanmış Türkçe okuma kitaplarındaki söz varlığı: çocuk hikâyeleri dizisi A1-A2 örneği. *Uluslararası Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Dergisi*, 4(1), 93-126.
- Göçen, G., Şen, B., & Duman, S. (2020). Yabancılar için Türkçe okuma kitaplarındaki isim soylu kelimelerin kullanım sıklığı. *TÜRK Uluslararası Dil. Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 21, 46-73.

- Göçer, A. (2012). Dil-kültür ilişkisi ve etkileşimi üzerine. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, s. 54.
- Gökyay, O., Ş. (1980). *Dedem Korkut hikâyeleri*. Tercüman Yayınları.
- Gün, M., & Şimşek, R. (2017). Yabancılar Türkçe öğretiminde kullanılan hikâye kitaplarının incelenmesi: Yunus Emre Enstitüsü Türkçe Öğretimi A1-A2 hikâye seti örneği. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 5(3), 502-517.
- Güvenç, B. (1979). *İnsan ve kültür*. Remzi Kitabevi Yayınları.
- Güvenç, B. (2007). *Kültürün abc'si*. Yapı Kredi Yayınları.
- <http://www.tdk.gov.tr/> (Erişim tarihi: 26.05.2022)
- <https://play.google.com/store/books/author?id=Yunus+Emre+Enstit%C3%BCs%C3%BC> / (Erişim tarihi: 26.05.2022)
- İltar, L. & Açık, F. (2019). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde metin türlerinin sınıflandırılması ve ders kitaplarında yer alan okuma metinlerinin değerlendirilmesi. *Türkiyat Mecmuası*, 29(2).
- İşcan, A. (2011). Türkçenin yabancı dil olarak önemi. *International Journal Of Eurasia Social Sciences*, 4, 29-36.
- Kafkasyalı, Y. S. (2015). Dede Korkut oğuznâmeleri perspektifinden oğuzlarda mûsikî. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(1), 179-194.
- Kalfa, M. (2013). “Yabancılar Türkçe öğretiminde sözlü kültür unsurlarının kullanımı”. *Millî Folklor*, Yıl: 25, Sayı: 97, 167-177.
- Kaplan, M. (1983), *Kültür ve dil*. Dergah Yayınları.
- Kara, R. & Yılmaz, O. (2010). Dede Korkut hikâyelerinde sosyal hayat. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* I, 193-211.
- Kartarı, A. (2001). *Farklılıklarla yaşamak: kültürlerarası iletişim*. Ürün Yayınları.
- Kayaalp, İ. (1998), *İletişim ve dil*. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Korkmaz, C. B. (2020). Yumuşak güç kaynağı bağlamında yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi. *Bayterek Uluslararası Akademik Araştırmalar Dergisi*, 3(2), 74-95.
- Kurt, A. ve Kara, M. (Nisan, 2008) Türkçe metin sıklık çözümleyicisi. <http://nlp.istanbulc.edu.tr/metinanaliz/> Erişim tarihi: Haziran 2020.
- Kutlu, A.(2014). Yabancılar Türkçe öğretiminde kültürün araç olarak kullanımı: Gazi yabancılar için Türkçe öğretim seti örneği (b1-b2 seviyesi). *K. Ü. Kastamonu Eğitim Dergisi*, 23 (2), 697-710.
- Mejuyev, V. (1998). *Kültür ve tarih*. Toplumsal Dönüşüm Yayınları
- Meriç, C. (2013). *Kültürden irfana*. İletişim Yayınları
- Miçooğulları, M. (2020). Yabancılar Türkçe öğretiminde kültürel unsurların kullanımı: “Anadolu Hikâyeleri Dizisi” örneği. *Uluslararası Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Dergisi*, 3(1), 43-63.

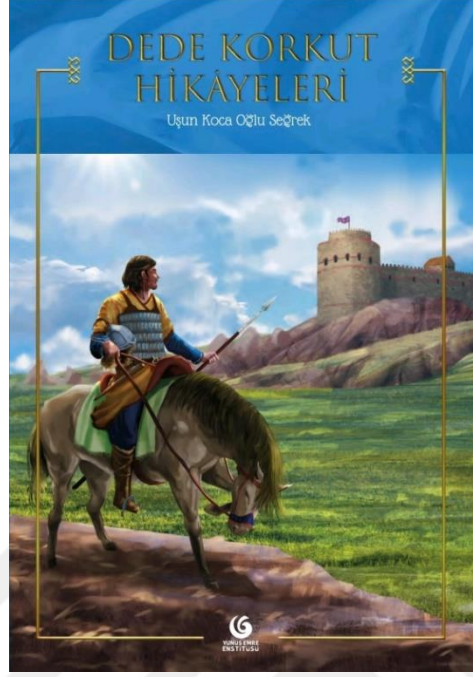
- Moralı, G., & Göçer, A. (2019). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kültür paylaşımına yönelik öğretmen görüşleri. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(4), 1115-1129.
- Okur, A. & Keskin, F. (2013). Yabancılar Türkçe öğretiminde kültürel öğelerin aktarımı: İstanbul yabancılar için Türkçe öğretim seti örneği. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(2).
- Özbay M. ve Tayşi, E. (2016). Dede Korkut Hikâyeleri'nin Türkçe öğretimi ve değer aktarımı açısından önemi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1 (1) , 21-31 .
- Özlem, D. (2008). *Kültür bilimleri ve kültür felsefesi*. Doğu Batı Yayınları.
- Porzig, W. (1995). *Dil denen mucize* (Çev. V. Ülkü). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Sepetçioğlu, M., N. (1998). *Dedem Korkut'un kitabı*. İrfan Yayıncılık.
- Sev, G. (2006). Dede Korkut Hikâyelerinde unvan grupları. *İlmi Araştırmalar*, (21), 167-182.
- Şalvarlı, B. (2010). Türkçe deyim öğretimi için metin hazırlama.Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şimşek, P. (2011). Yabancılar Türkçe öğretiminde okuma metinleri ve yardımcı okuma kitapları üzerine bir araştırma.Yüksek Lisans Tezi. Afyon Kocatepe üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şimşek, P. (2017). Yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde temel materyaller: okuma metinleri ve okuma kitapları. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi* , (8) , 211-225.
- Tapan, N. (1995). Yabancı dil olarak Almanca öğretiminde yeni bir yöneliş kültürlerarası-bildirişim-odaklı yaklaşım, *Alman Dili ve Edebiyatı Dergisi*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Basımevi, s.149-167.
- Tercanlıoğlu, L. (1994). Dil öğretim malzemesi olarak edebî eserlerimiz. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (1).
- Torun, Y. (2011). Dede Korkut hikâyelerinde barınma ile ilgili sözler ve bu sözlerin birliktelik kullanımları üzerine. *Electronic Turkish Studies*, 6(3).
- Tuna, S. (2014). Yabancılar Türkçe öğretiminde Türk halk edebiyatı metinleri kullanımı: Oğuz Kağan Destanı örneği, *Turkish Studies*, 9/3:1481-1497.
- Türkiye Bursları (2022). Türkiye Bursları. <https://turkiyeburslari.gov.tr/hakkimizda/> Erişim tarihi: 05.06.2022.
- Türkiye Maarif Vakfı (2021). TMV tanıtım kataloğu. <https://turkiyemaarif.org/page/50-Turkiye-Maarif-Vakfi-12> / İndirilme tarihi: 05.06.2022.
- Türkmen, F. (2011). Dede Korkut'ta halk hukuku unsurları. *Bilig/Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 58, 248-256.
- TYDÖP (2020). *Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretim Programı*. İstanbul: TMV Yayınları.

- Ulukan, A. (2012). Dede Korkut hikâyeleri ve Grimm masallarında kültür ve inançlara yerleşmiş renk ve sayı imgelemi. Yüksek Lisans Tezi. *Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.
- UNESCO (2005). Kültürel ifadelerin çeşitliliğinin korunması ve geliştirilmesi sözleşmesi. <https://www.unesco.org.tr/Pages/179/177/> İndirilme Tarihi: 26.05.2022
- Usluata, A. (1994). *İletişim, cep üniversitesi*. İletişim Yayınları.
- Ünalın, Ş. (2012). *Dil ve kültür*. Eskiyei Yayınları.
- Williams, R. (1993). *Kültür*. İmge Kitabevi Yayınları.
- Yeşilyurt, E & Arslan, T. (2020). Yunus Emre Enstitüsü tarafından yayımlanan Dede Korkut hikâyelerinde kültür aktarımı. *Turkish Studies - Language*, 15(4), 2239-2251.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2000). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*, Seçkin Yayıncılık.
- Yiğit, M. (2017). *Kültürel etkileşim bağlamında yabancı dil olarak Türkçe öğretimi (Arnavutluk'ta kültürel etkileşim desenleriyle)*. Hiperlink Eğitim ve İletişim Yayınları.
- Yiğit, M. ve Arslan, M. (2014). Kültürel etkileşimin yabancı dil olarak Türkçe öğretimine etkisi: Arnavutluk örneği. *Journal of Language and Literature Education*, 10, 1-13.
- Yunus Emre Enstitüsü (2017). YEE Türkçe öğretimi kitapçığı. <https://www.yee.org.tr/tr/yayin/yunus-emre-enstitusu-turkce-egitimi> / İndirilme tarihi: 05.06.2022

EKLER

EK-1. Dede Korkut Hikâyeleri’nde Yer Alan Kitaplara Ait Görseller ve Örnek Metinler

Uşun Koca Oğlu Seğrek

Oğuz zamanında, Uşun Koca isminde bir kişi yaşardı. Onun iki oğlu vardı. Büyük oğlunun adı Eğrek'ti. O, kahraman, gözü kara (cesur) ve iyi kalpli bir yiğitti. Hanlar hanı Bayındır Han'ın huzuruna ne zaman istese çıkardı. Beylerbeyi olan Kazan'ın huzurunda da ona hiç kapı baca yoktu. Beyleri geçip Kazan'ın önünde otururdu. Kimseye de dönüp bakmazdı.

Yine bir gün, Oğuz beyleri, Kazan Han'ın huzuruna çıkıp tam oturacakken Ters Uzamış ismindeki bir yiğit, öfkeli bir şekilde Eğrek'e bakarak şöyle dedi:

-Hey Uşun Koca'nın oğlu Eğrek! Bu oturan beylerin her biri oturduğu yeri savaşlardaki yiğitliği ve kılıcıyla hak ettiler. Peki, burada olmayı hak etmek için sen ne yaptın? Savaş meydanında düşmanla dövüşüp kahramanlık mı yaptın, zafer mi kazandın, aç mı doyurdun, çıplak mı giydirdin? Ne yaptın, dedi.

Eğrek:

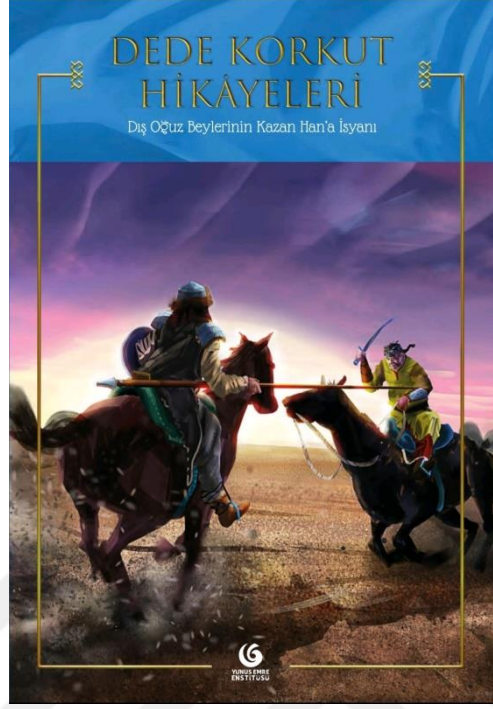
- Öyle mi Ters Uzamış! Savaş meydanında dövüşmek marifet (ustalık, beceri) midir, diye sodu.

Ters Uzamış:

- Marifettir tabii ya!..

Ters Uzamış'ın bu sözü, Eğrek'in ağına gitti. Yerinden kalktı ve Kazan Bey'den savaşa gitmek için izin istedi. Kazan Bey de izin verdi, savaşa gidileceğini ilan etti ve savaşçıları çağırdı. Bu kararın ardından üç yüz kadar mızraklı yiğit, Eğrek'in etrafında toplandı. Beş gün boyunca eğlendiler, yiyip içtiler. Sonra yola çıktılar. Eğrek, Şürügün'den Gökçedeniz'e kadar savaştı. Bu savaşta sayısız ganimet kazandı ve Alınca Kalesi'ne uğradı.

EK-1. “Dede Korkut Hikâyeleri”nde Yer Alan Kitaplara Ait Görseller ve Örnek Metinler (devamı)

Dış Oğuz Beylerinin Kazan Han'a İsyanı

Kazan Han, üç yıl sonra büyük bir şölen verdi. Oğuzların yağmalatmak adlı bir geleneği vardı. Bu bir meydan okumaydı. Şölene gelip de yağmaya katılanlardan bir bey, daha büyük bir şölen yapıp otağını yağmalatırsa hâkimiyet ona geçirdi.

Uzun zamandan beri hâkimiyet Kazan Han'daydı. Üç yılda bir, İç Oğuz'un ve Dış Oğuz'un beylerini toplar ve onlara büyük bir şölen verirdi. Şölen bitince otağına girer, eşinin elinden tutar ve eşiyle birlikte dışarı çıkıp otağını Oğuz beylerine yağmalatırdı. Oğuz beyleri de otağda ne var ne yok hepsini alırdı.

Bu sefer de öyle oldu. Kazan Han'ın otağını yağmalatma zamanı yine geldi. Ama bu sefer Dış Oğuz beyleri şölende yoktu. Sadece İç Oğuz beyleri vardı.

Dış Oğuz beylerinden Uruz, Emen ve diğer beyler bunu duydular:

-Bak bak, şimdiye kadar Kazan'ın otağını yağmalanırken hep birlikte oluyorduk. Şimdi suçumuz nedir ki, biz orada yoktuk, dediler.

Dış Oğuz beyleri konuşup kendi aralarında anlaştı. “Kazan Han'ı selamlamaya gitmeyeceğiz. Bundan böyle o düşmanımızdır.” dediler.

Atın ayağı çabuk, ozanın dili çevik olur. Kazan Han'ın yanında Kılbaş adında bir kişi vardı.

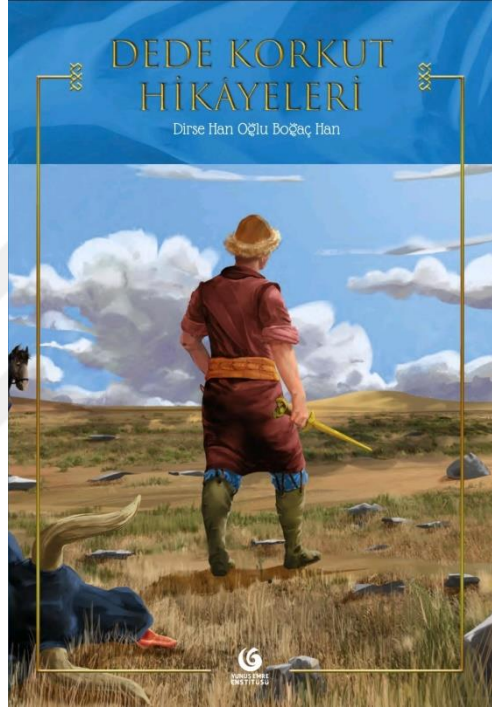
Bir gün Kazan Han, Kılbaş'a:

EK-1. “Dede Korkut Hikâyeleri”nde Yer Alan Kitaplara Ait Görseller ve Örnek Metinler (devamı)

-Hey Kılbaş! Bu Dış Oğuz beyleri her zaman İç Oğuz beyleriyle birlikte gelip beni selamlardı. Şimdi niye gelmediler, dedi.

Kılbaş:

-Hanım bilmez misin, niye gelmediler? Otağını yağmalattığında Dış Oğuzlar şölende yoktu. Sebebi budur, dedi.

Dirse Han Oğlu Boğaç Han

Bir gün Kamgan oğlu Bayındır Han, büyük ve gösterişli otağını yeryüzüne kurdurmuştu. Otağın alaca tepesi gökyüzüne kadar yükselmişti. Otağın bin yerine de ipek halılar döşetmişti.

Hanlar hanı Bayındır, yılda bir kez ziyafet verip Oğuz beylerini misafir ederdi. Bir gün yine Bayındır Han ziyafet vermek istedi. Ziyafete davet ettiği misafirleri için at, deve ve koç kestirdi. Bir yere ak, bir yere kızıl, bir yere de kara otağ kurdurdu.

Yanındaki yiğitlerine “Ziyafete gelen beylerden oğlu olanı ak otağa, kızı olanı kızıl otağa oturtun. Kimin oğlu ve kızı yoksa onu kara otağa oturtun, altına kara keçe serin, önüne de kara koyun yahnisinden getirin. Yerse yesin, yemezse kalsın gitsin. Çünkü oğlu kızı olmayanı Allah hor (değersiz) görmüştür. Biz de hor görürüz, bunu bilsinler.” diye emir verdi.

Bayındır Han'ın davetini duyan Oğuz beyleri ziyafet için toplanmaya başlamıştı. Ziyafete gidecekler arasında Dirse Han isminde bir bey vardı. Bu beyin oğlu da kızı da yoktu. Burada söyledi. Görelim hanım, ne söyledi:

EK-1. “Dede Korkut Hikâyeleri”nde Yer Alan Kitaplara Ait Görseller ve Örnek Metinler (devamı)

Serin serin tan yelleri estiğinde,
Sakallı çayır kuşu öttüğünde,
Sakalı uzun müezzın ezan okuduğunda,
İri, soylu atlar sahibini görüp kişnediğinde,
Ak ile karanın seçildiği zamanda,
Göğsü güzel koca dağlara güneş vurduğunda,
Yiğit beylerle kahramanların savaştığı çağda...

Dirse Han şafak vakti kalkıp erkenden yola çıktı. Kırk yiğidiyle ziyafete geldi. Dirse Han'ı, Bayındır Han'ın yiğitleri karşıladılar, getirip kara otağa oturtular. Altına kara keçe serip önüne kara koyun yahnisi getirdiler ve “Hanım, Bayındır Han'ın emri böyledir.” dediler.

Dirse Han:

-Bayındır Han benim ne hatamı gördü de bana böyle davrandı? Kılıcımda mı bir eksiklik var, yoksa soframda mı? Benden daha değersiz kişileri ak otağa, kızıl otağa oturttu. Benim suçum ne ki beni bu kara otağa oturttu, diye sordu.

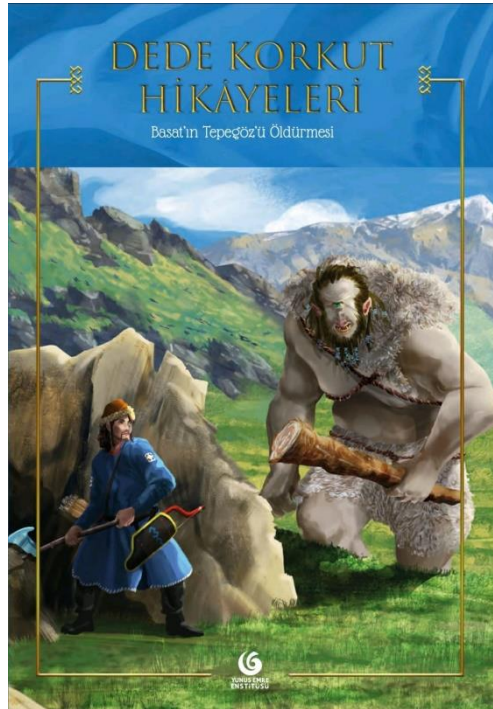
Yiğitler şöyle dedi:

-Hanım, Bayındır Han, “Oğlu kızı olmayanı Allah hor görmüştür, biz de hor görürüz.” diye emir verdi.

Bu sözler üzerine Dirse Han yerinden kalktı. Bunu gören yiğitleri de ayağa kalktı.

Dirse Han:

-Yiğitlerim, bu ayıp bana yapıldı. Kusur ya bende ya da hatunumdadır (eşimdedir), dedi ve otağına döndü. Hatununu yanına çağırdı. Görelim hanım, ne söyledi:

EK-1. “Dede Korkut Hikâyeleri”nde Yer Alan Kitaplara Ait Görseller ve Örnek Metinler (devamı)

Basat’ın Tepegözü Öldürmesi

Bir gece vakti düşman ansızın Oğuzlara saldırdı. Karanlık gecede Oğuzlar korkup yurtlarını terk etti. Kendilerine yeni bir yurt bulmak için göç ederken yolda Aruz Koca'nın küçük oğlu kayboldu. Çocuğu bir aslan bulup götürdü, besleyip büyütti.

Oğuzlar bir gün yine eski yurtlarına döndüler. Oğuzların at çobanı haber getirdi:

-Hanım, ormandan bir aslan çıkıp atlarımızı avlıyor. Bu aslanın yürüyüşü insana benziyor. Atlara saldırıp atların kanını içiyor, dedi.

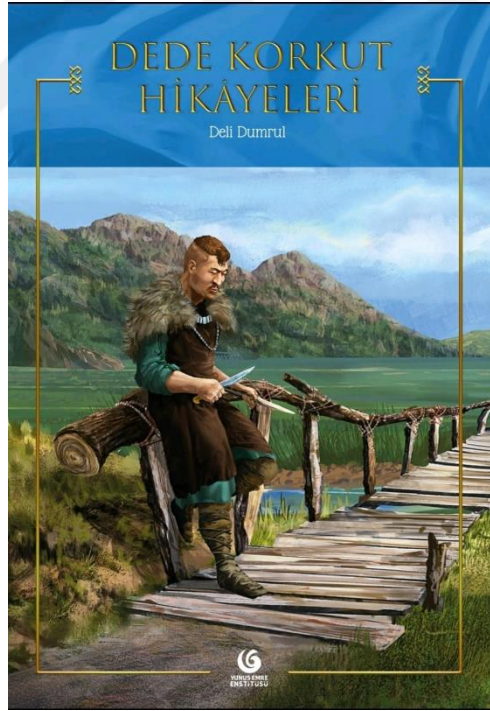
Aruz:

-Belki bu, biz buradan kaçarken kaybettiğim oğlumdur, dedi.

Beyler atlarına binip aslanın yaşadığı yere gittiler. Aslanı kovalayıp oğlanı yakaladılar. Aruz oğlanı alıp otağına' götürdü. Şenlik yaptılar, eğlendiler, yediler içtiler. Ama oğlanı ne kadar tutmaya çalışsalar da oğlan durmadı ve aslanın yanına geri döndü. Tekrar yakalayıp getirdiler.

Dedem Korkut geldi:

-Oğlum sen insansın, hayvanla dost olma, gel güzel atlara bin, yiğitlerle arkadaş ol. Büyük kardeşinin adı Kıyan Selçuk'tur, senin adın da Basat olsun. Adını ben verdim, yaşını Allah versin, dedi.

Deli Dumrul

Oğuz boyunda Duha Koca oğlu Deli Dumrul adında bir yiğit vardı. Bu yiğit, kuru bir çayın (küçük akarsu) üzerine köprü yaptırmıştı. Dumrul, köprüden geçenden otuz üç akçe (küçük gümüş para), geçmeyenden ise döve döve kırk akçe alıyordu.

“Neden böyle yapıyorsun Dumrul?” diye soranlara “Benden daha güçlü, gözü kara (cesur) başka bir yiğit daha yeryüzünde varsa gelsin benimle dövüşsün istiyorum. Onunla dövüşeyim ki ünüm Rum'dan (Anadolu'dan) Şam'a ve oradan her yere yayılsın, şöhret sahibi olayım” diye cevap verirdi.

EK-1. “Dede Korkut Hikâyeleri”nde Yer Alan Kitaplara Ait Görseller ve Örnek Metinler (devamı)

Bir gün Dumrul'un köprüsünün yakınına bir oba yerleşti. Bu obada güzel bir yiğit vardı. Bu yiğit hasta oldu ve Allah'ın emriyle öldü. Oba halkı bu olaya çok üzüldü. Kimi oğul diye kimi kardeş diye yiğit için ağladı. Bunu duyan Deli Dumrul çıkıp geldi.

Deli Dumrul:

-Hey, niçin ağlayıp duruyorsunuz? Benim köprümün yanında bu gürültü nedir? Kimin yasını tutuyorsunuz, diye sordu.

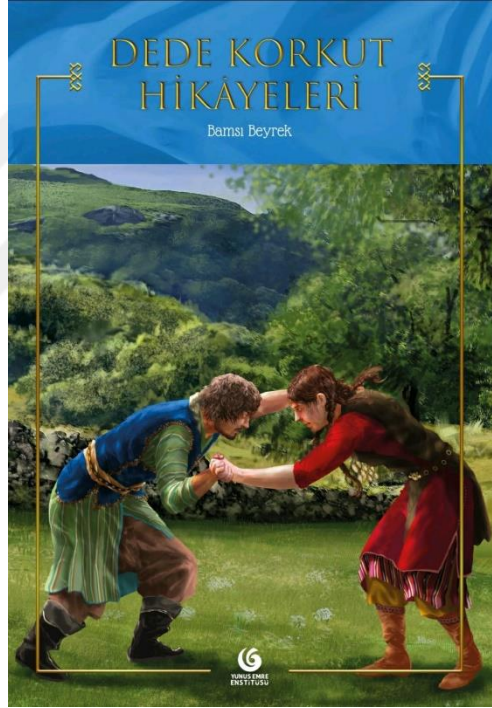
Oba halkı:

Beyim, güzel bir yiğidimiz vardı, o öldü, onun için ağlıyoruz, dediler.

Deli Dumrul, “Yiğidinizi kim öldürdü?” diye sordu.

Oba halkı:

-Vallahi yiğidim, Allah'ın emri böyle! Al kanatlı Azrail o yiğidin canını aldı, dediler.

Bamsı Beyrek

Bir gün Boz atlı Kamgan oğlu Bayındır Han büyük ve gösterişli ak otağını yeryüzüne kurdurdu. Otağın alaca gölgeliği gökyüzüne kadar yükseldi. Otağın bin yerine de ipek halılar döşetti.

İç Oğuz ve Dış Oğuz beyleri, Bayındır Han'ın meclisinde toplandı. Bay Büre Bey de Bayındır Han'ın meclisindeydi. Bayındır Han'ın karşısında oğlu Kara Budak yayına dayanmış oturuyordu. Sağ yanında Kazan oğlu Uruz, sol yanında Kazılık Koca oğlu Yiğenek Bey vardı.

Bay Büre Bey bunları görünce iç çekti. Aklı başından gitti. Mendilini eline aldı. Yüzünü kapatıp hüngür hüngür ağlamaya başladı.

Bay Büre'nin ağladığını gören Bayındır Han'ın damadı kudretli (güçlü) Salur Kazan kaşlarını çattı. Bay Büre Bey'in yüzüne bakarak, “Niçin ağlayıp sızlanıyorsun?” diye sordu.

Bay Büre Bey:

EK-1. “Dede Korkut Hikâyeleri”nde Yer Alan Kitaplara Ait Görseller ve Örnek Metinler (devamı)

Kazan Han, niçin ağlamayayım, niçin sızlanmayayım? Ne bir veliahdım ne de bir kardeşim var. Tanrı beni lanetlemiş. Beyler tacım, tahtım, bahtım için ağlıyorum! Bir gün öldüğümde, yerimde yurdumda kimsem kalmayacak, dedi.

Kazan Han, Bay Büre Bey'e “Dileğin bu mudur?” diye sordu. Bay Büre Bey, “Evet, dileğim budur. Keşke benim de oğlum olsa, Bayındır Han'ın meclisinde bulunsa, ona hizmet etse. Ben de ona bakıp sevinsem, övünsem, gururlansam” dedi.

O böyle söyleyince, soylu Oğuz beyleri başlarını göğse kaldırıp ellerini açtılar ve onun için Allah'a dua ettiler, “Ulu Tanrı sana bir oğul versin” dediler.

Oğuz beyleri, Allah'ın varlığına, birliğine ve her şeye gücü yettiğine inanır; O'ndan bir şey istedikleri zaman içtenlikle isterlerdi. Allah, içtenlikle yapılan duayı da bedduayı da kabul eder.

Bunun üzerine Bay Bican Bey de öne çıktı ve beylere dönüp “Beyler, benim için de dua edin. Allah bana da bir kız evlat versin” dedi.

Bunun üzerine kudretli Oğuz beyleri ellerini açıp Bay Bican Bey için de dua ettiler. “Allah sana da bir kız evlat versin” dediler.

Bay Bican Bey, “Beyler şahit olun, Allah bana bir kız verirse kızımı Bay Büre Bey'in oğlu ile evlendireceğim.” dedi. Aradan zaman geçti. Allah, Bay Büre Bey'e bir erkek, Bay Bican Bey'e de bir kız evlat verdi. Bu haberi duyan kudretli (güçlü) Oğuz beyleri çok sevindiler.

Bay Büre Bey'in diyar diyar dolaşıp güzel eşyalar alıp satan tüccarları vardı. Oğlu olunca en iyi tüccarlarını yanına çağırıp onlara emir verdi:

Ey tüccarlarım! Yüce (Ulu) Tanrı bana, bir oğul verdi. Rum illerine (İstanbul' a) gidin, oğlum büyüyene kadar oradan güzel hediyeler alın, getirin!

Tüccarlar, “Emriniz olur hanım” dediler ve hazırlıklarını tamamlayıp hemen yola çıktılar. Hem gece gittiler hem de gündüz... Nihayet Rum illerine ve Rum illerinin en güzeli İstanbul'a vardılar. Bay Büre Bey'in oğluna nadir bulunan güzel hediyeler aldılar. Bu hediyeler arasında deniz aygırından olma boz renkli bir tay, sert bir yay, bir de altı uçlu gürz“ aldılar. Tüccarlar, Oğuz iline dönmek için hazırlıkları yaptılar ve yola koyuldular.

Tüccarlar obadan ayrılalı yıllar olmuştu. Bay Büre Bey'in oğlu on beş yaşına girmişti. Cesur, erdemli, yakışıklı bir yiğit olmuştu.

O dönemlerde bir delikanlı kahramanlık gösteremezse ona ad verilmezdi. Bay Büre Bey'in oğlu da bir gün ad kazanmak için atına binip yiğitleriyle ava çıktı. Oğuz yurdunun sınırına gelince kırk yiğidiyle bir gölgeliğin altında yiyip içip sohbet ettiler.

Bu arada tüccarlar Kara Dervent'e gelmiş orada dinleniyorlardı. Bu haberi Avnik Kalesi'ndeki düşmanlar duydu. Ansızın gelen düşmanlar, tüccarlar uyurken saldırıp onların mallarını yağmaladı”. Yaşlı tüccarları esir aldılar. Genç tüccarlar ise kaçmayı başardı ve Oğuz beylerinden yardım istemeye gittiler.

Oğuz yurdunun sınırına geldiklerinde büyükçe bir gölgelik gördüler. Bu gölgeliğin altında yakışıklı bir bey oğlu kırk yiğidiyle beraber oturup dinleniyordu. Yardım istemek için bu yiğidin yanına gittiler, selam verdiler. İçlerinden biri şöyle dedi:

Yiğit beyim, sözümü dinle, beni anla! On altı yıl önce buralardan gitmiştik. Görülmedik Rum mallarını Oğuz beylerine getiriyorduk. Yorgun düştük, Kara Dervent' te dinlenmek için konakladık. Haberimizi almışlar. Avnik Kalesi'nden beş yüz düşman askeri ansızın çıkageldi. Mallarımızı yağmaladılar. Yaşlılarımızı esir aldılar. Ağabeyim de esir oldu. Canımızı zor kurtardık. Yardım istemeye geldik. Kara başının sadakası için bize yardım et. Bunları duyan oğlan sinirlendi ve elindeki altın kadehini yere fırlatıp şöyle dedi:

-Bana hemen zırhımı ve atımı getirin. Beni seven yiğitler de atına binip benimle gelsin.

EK-1. “Dede Korkut Hikâyeleri”nde Yer Alan Kitaplara Ait Görseller ve Örnek Metinler (devamı)

Tüccarlar önde, onlar arkada düşmana doğru ilerlediler. Düşmana iyice yaklaştılar. O sırada düşman askerleri yağmaladıkları malları paylaşıyordu. Onlar malları paylaşırken bey oğlu yetişti (geldi). Düşmanın üzerine atını sürüp onlara kılıç salladı. Yiğitleriyle birlikte savaştı. Düşman askerlerin kimisi öldü, kimisi kaçtı. Bey oğlu tüccarların mallarını kurtardı. Esir tüccarları da alıp oradan ayrıldılar.

Tüccarlar:

-Beyim, sen bize yiğitliğini gösterdin, büyük iyilik ettin. Gel bu mallardan hangisini beğendiysen al, dediler.

Yiğit, deniz aygırından olma boz renkli tayı, sert yayı ve altı uçlu gürzü beğendi. “Hey tüccarlar! Bu tayı, bu yayı ve bu gürzü beğendim. Bana hediye verecekseniz bunları verin.” dedi. Bu sözleri duyan tüccarlar bozuldu” .

Bey oğlu, “Hey tüccarlar, çok şey mi istedim?” diye sordu.

Tüccarlar:

-Hayır beyim, çok şey istemedin. Sen bizim hem canımızı hem malımızı kurtardın. Bunları sana vermeyi çok isteriz ama beyimizin bir oğlu var. Bu üç şey, beyimizin emriyle Rum illerine gidip oğlu için aldığımız hediyelerdir.

Bey oğlu:

-Beyiniz kimdir?

Tüccarlar:

-Bay Büre'dir.

Bey oğlu babasının adını duyunca şaşakaldı. Şaşkınlığını belli etmemek için parmağını ısırıldı. Tüccarlar, konuştukları yiğidin Bay Büre'nin oğlu olduğunu anlamadılar.

Bey oğlu, “Bunları burada minnetle” almaktansa, babamın otağında minnetsiz almak daha iyi olur” diye düşündü. Atına sıçrayıp hızla uzaklaştı. Yiğitleri de arkasından gitti. Tüccarlar oğlanın arkasından bakakaldılar, “Cömert, iyi bir yiğitmiş.” Dediler

.Bey oğlu, babasının otağına geldi. Babasına yaşadıklarından hiç bahsetmedi.

Bay Büre Bey'in obasına, “Rum illerine giden tüccarlar yurda döndü.” diye haber geldi. Bay Büre Bey bu habere çok sevindi, şölen (ziyafet) verdi. Otağlar kurdurup gölgelikler diktirdi, ipek halılar serdirip oturdu. Oğlunu da sağ yanına oturttu.

Oğlan, tüccarlarla ilgili yine hiçbir şey söylemedi. Düşmanları nasıl yendiğini anlatmadı. Nihayet tüccarlar da divana geldiler. Başlarını eğip selam verdiler. Bay Büre Bey'in sağında düşmanı yenen yiğidin oturduğunu görünce gidip önce yiğidin elini öptüler. Tüccarların böyle yapması Bay Büre Bey'i sinirlendirdi. Bay Büre Bey onlara dönüp şöyle dedi:

Siz Rum illerinde törenizi mi unuttunuz? Baba dururken oğulun eli öpülür mü hiç!

Tüccarlar:

Hanım, bu yiğit senin oğlun mudur?

Bay Büre Bey:

-Evet, benim oğlumdur.

Tüccarlar:

Hanım, öyleyse önce oğlunun elini öptük diye bize kızma. Eğer oğlun olmasaydı, bizim mallarımız Gürcistan'a gitmişti, hepimiz esir olmuştuk.

Bay Büre Bey:

-Benim oğlum düşmanla mı savaştı?

EK-1. “Dede Korkut Hikâyeleri”nde Yer Alan Kitaplara Ait Görseller ve Örnek Metinler (devamı)

Tüccarlar:

-Evet hanım, yiğitlik gösterip düşmanla savaştı. Bizi düşmanın elinden o kurtardı.

Bay Büre Bey:

-O zaman söyleyin, bu oğlan ad almayı hak etti mi?

Tüccarlar:

-Evet hanım, oğlunuz bir adı ziyadesiyle (fazlasıyla) hak etti”.

Bunun üzerine Bay Büre Bey hemen kudretli Oğuz beylerini davet edip misafir etti. Oğlunun yaptıklarını anlattı. Bütün beyler alkışladılar.

Dede Korkut geldi, oğlana ad koydu. Burada söyledi. Görelim hanım, ne söyledi:

Çağırımı anla, sözümü dinle Bay Büre Bey,

Yüce Allah sana bir oğul vermiş

Ömrü uzun olsun.

Ak sancak kaldırdığında,

Müslümanlar yardımcısı olsun.

Karşıdaki karlı kara dağları aşmak isterse,

Yüce Allah senin oğluna geçit versin.

Kanlı kanlı sulardan geçmek isterse,

Yüce Allah senin oğluna geçit versin.

Kalabalık düşmanla savaştığında,

Yüce Allah senin oğluna fırsat versin.

Sen oğlunu Bamsam diye seversin.

Onun adı Boz Atlı Bamsı Beyrek olsun.

Adını ben verdim, yaşını Allah versin.

Kudretli Oğuz beyleri ellerini açıp dua ettiler. “Bu ad, bu yiğide hayırlı, uğurlu olsun” dediler.

EK-1. “Dede Korkut Hikâyeleri”nde Yer Alan Kitaplara Ait Görseller ve Örnek Metinler (devamı)

Begil Oğlu Emren

Kamgan oğlu Bayındır Han, otağını yeryüzüne kurdurdu. Otağın alaca (karışık renkli) tepesi gökyüzüne kadar yükseldi. Otağın bin yerine ipek halılar döşetti. Bütün İç ve Dış Oğuz beylerini bir araya toplayıp büyük bir ziyafet (şölen) verdi.

Dokuz tümen asker Gürcistan'dan vergi olarak bir at, bir çomak, bir de kılıç getirdiler. Bayındır Han'ın bu duruma canı çok sıkıldı.

Dedem Korkut geldi, neşeli şarkılar çaldı ve Bayındır Han'a:

-Hanım, niçin canın sıkılıyor, dedi.

Bayındır Han:

-Niçin sıkılmasın? Her yıl altın geliyordu, para geliyordu. Biz bu gelenleri yiğitlere, beylere verip gönüllerini alıyorduk (onları sevindiriyorduk). Bu sefer ne altın ne de para geldi. Şimdi bu kadar az hediye ile kimin gönlünü alalım?

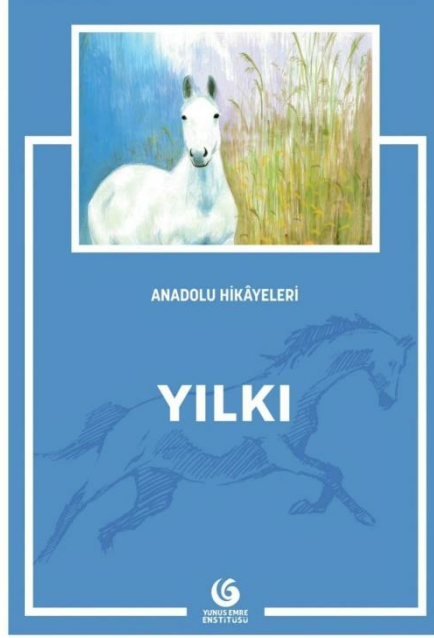
Dede Korkut:

-Hanım, gelen bu hediyelerin üçünü de bir yiğide verelim. Oğuz ülkesinin sınırlarını düşmanlardan korusun, dedi.

Bayındır Han, "Kime verelim?" diye düşündü. Sağına soluna baktı, kimse kabul etmedi. Begil isminde bir yiğit vardı. Ona baktı ve "Sen ne dersin?" diye sordu.

Begil, "Tamam" dedi ve kalkıp yeri öptü". Dede Korkut, keskin kılıcı Begil'in beline bağladı. Çomağı omzuna bıraktı ve yayı koluna taktı.

EK-2. “Anadolu Hikâyeleri”nde Yer Alan Kitaplara Ait Görseller ve Örnek Metinler

Yılki

Bundan tam 15 yıl önce, bir Eylül günüydü. Ben o zaman 10 yaşındaydım. Kapadokya sokakları insanlarla doluydu. Türkiye'nin ve dünyanın çeşitli yerlerinden insanlar vardı.

Üzümler olgunlaştı. Bir sonraki gün, Kapadokya'da “Bağ Bozumu Festivali” vardı. Ben, festival günlerini, hep büyük bir heyecanla bekledim.

O gece de heyecandan uyuyamadım. Aklımda birçok soru vardı: Bu yılki yarışmada Üzüm Güzeli kim olacak? Acaba yine Şükran Abla'yı seçmeyecekler ve o da çılgına dönecek mi? Üzüm bahçeleri yine güzel kızlarla dolacak mı? Turistler balonlara binmek için birbiriyle yarışacaklar mı? Onlarca balon aynı anda gökyüzünü süsleyecek mi? Bu sorulardan sonra aklıma Kapadokya'nın güzel atları geldi. Bu yıl bir ata tek başıma binecek miyim? Annem, babam, dedem bana izin verecekler mi?

Bu soruyu evdekilere sormak istedim. Daha fazla sabredemedim ve heyecanla yataktan kalktım. Salona gittim. Dedem salondaydı. Beni gördü ve elindeki kitabı masanın üzerine koydu. Gözlüğünü çıkardı ve bana şöyle dedi:

-Atilla sen neden uyumadın? Saat on ikiye geliyor. Yarın zor uyanacaksın!

-Heyecandan uyuyamadım dede!

-Neden heyecanlandın?

-Aklıma festival geldi. Bir de atları düşündüm. Dede, bu yıl bir ata tek başıma binecek miyim?

-Sen daha küçüksün. Biraz daha büyü!

-Ama dede çok istiyorum. Kendime güveniyorum. Dede, lütfen bineyim!

-O zaman yarın bir deneme yapalım.

-Teşekkür ederim dede.

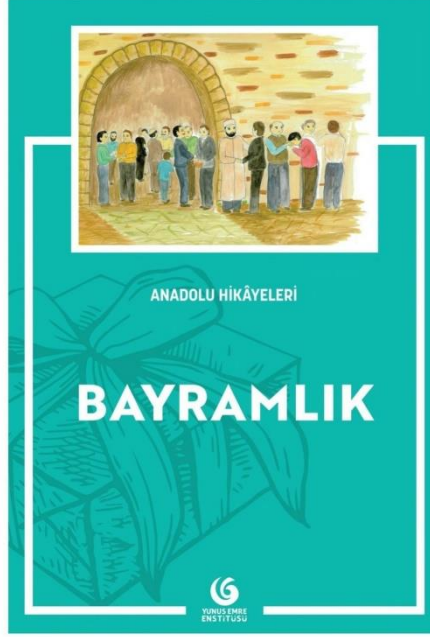
-Sen atları çok mu seviyorsun?

-Evet, çok seviyorum.

-Peki, atları tanıyor musun?

EK-2. “Anadolu Hikâyeleri”nde Yer Alan Kitaplara Ait Görseller ve Örnek Metinler(devamı)

- Dede sen çok komiksin. Tabii ki tanıyorum. Dört tane bacağı, güzel yeleleri, kocaman gözleri var.
- Hayır, fiziki özelliklerini demiyorum. Cinslerini, ruhlarını biliyor musun?
- Bilmiyorum dede. Onlar çok güzel. Bunu biliyorum.
- Peki. O zaman şimdi yanıma otur ve dinle!

Bayramlık

Salondan televizyonun sesi geliyor. Annem, Barış Manço' nun, “Bugün bayram, erken kalkın çocuklar.” şarkısını söylüyor. Yataktan heyecanla kalkıyorum. Evet, bugün bayram... Pencereden dışarıya bakıyorum. Dışarı karanlık... Sevinyorum. Ev, çiçek bahçesi gibi kokuyor. Annem mutfakta bize sütlü börek yapıyor.

-Günaydın anneciğim!

-Günaydın canım oğlum!

Annem gülümsüyor ve iki yanağımdan öpüyor.

-Anne, babam uyandı mı?

-Evet, oğlum! Uyandı. Banyoda abdest alıyor. Sonra da bayram namazına gidecek.

-Ben de bayram namazına gitmek istiyorum.

-Tabii git oğlum!

Sevinçle odama dönüyorum.

Dün annemle birlikte ablalarım ve bana bayramlık kıyafetler aldık. Bir an önce bayram sabahı olsun ve ben onları giyeyim, diye dua ettim. Bayramlıklarımı yastığımın altına koydum ve uyudum.

Babamın sesini duyuyorum. Eyvah! Gidiyor mu yoksa! Odadan çıkıyorum ve banyoya koşuyorum. Ben de abdest alıyorum. Sonra bayramlıklarımı giyiyorum. Şu anda dünyada benden daha mutlu bir çocuk yoktur. Koridordaki aynada kendime bakıyorum. Bayramlıklarım çok güzel. Gülümsüyorum. Tam o sırada babam geliyor.

EK-2. “Anadolu Hikâyeleri”nde Yer Alan Kitaplara Ait Görseller ve Örnek Metinler(devamı)

-Oğuzhan, bayramlıklarını neden hemen giydin?

-Ben de seninle bayram namazına gelmek istiyorum baba!

-Peki. Birlikte gidelim. Babam da gülümsüyor.

-Bekle baba! Yeni ayakkabılarımı yatağımın yanında unuttum. Sakın gitme, olur mu?

-Gitmem, merak etme! Haydi, çabuk ol!

Yeni ayakkabılarımı giyiyorum ve babamın yanına koşuyorum. Evden çıkıyoruz. Babamın elini tutuyorum. Heyecanlıyım. İlk defa bir bayram namazına gidiyorum. Komşu evlerden insanlar çıkıyor. Kalabalık, yol boyunca artıyor. Herkes çok şık...

Aslında ben babamla birlikte Ramazan ayında camiye birkaç kez geldim. O zaman daha az insan vardı.

Bu sabah insanlar camiye sığmıyor. Bazıları, caminin avlusundaki kilimlerde oturuyorlar.

Yanımızdaki amca bana yaşımı soruyor.

-Yedi, diyorum.

Başımı okşuyor ve gülümsüyor. Ben de gülümsüyorum. Babam bana şöyle diyor:

-Namazda imama uyacağız.

Ben imamı göremiyorum. O yüzden ben babamı takip ediyorum. O eğiliyor, ben de eğiliyorum. O kalkıyor, ben de kalkıyorum. Sonuçta, çocuk orucu diye bir şey var: Sadece yarım gün oruç tutuyoruz. İçimden, bu da “Çocuk namazı”, diyorum.

En son hepimiz dua ediyoruz ve camiden çıkıyoruz. Kapının önünde iki amca var. Kapının bir tarafındaki amca insanlara lokum, diğer tarafındaki amca da kolonya ikram ediyor. Dışarıda uzun bir sıra var. Herkes birbiriyle bayramlaşıyor. Bu insanların çoğunu tanımıyorum. Galiba onlar da birbirlerini tanımıyorlar.

EK-2. “Anadolu Hikâyeleri”nde Yer Alan Kitaplara Ait Görseller ve Örnek Metinler(devamı)

Bir Bardak Çay

Salih Bey'le Ayşe Hanım sabah altıda kalktılar. Birlikte kahvaltı hazırladılar. Çocukları Gökçe ve Turan, henüz uykudaydı. Ayşe Hanım önce Gökçe'ye sonra Turan'a seslendi. Turan yataktan hemen kalktı ve elini yüzünü yıkadı. Kahvaltı masasına geldi. Salih Bey: Turan, sınavların nasıl geçti?

-Güzeldi baba!

-Ankara'ya ne zaman döneceksin?

Bir hafta sonra...

Bu sırada Ayşe Hanım, Gökçe'yi uyandırmaya çalıştı;

-Gökçe, kızım kalk haydi! Herkes seni bekliyor. Geç kalacağız, dedi.

Gökçe çok yorgun ve uykusuzdu. Gözlerini açmadı.

-Anne ben kahvaltı etmeyeceğim. Beni kahvaltıdan sonra uyandır!

Ayşe Hanım, mutfığa gitti ve kahvaltı masasına oturdu.

-Biz başlayalım. Afiyet olsun.

Salih Bey “Bir haftadır çok yoruldu” dedi.

Gökçe, lise son sınıf öğrencisiydi. Bir haftadan beri okuldan sonra çay bahçesine gidiyor. Orada akşama kadar çay topluyor.

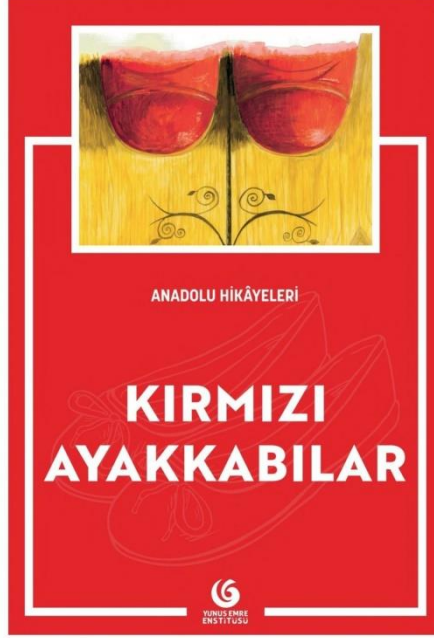
Dün cumartesiydi. Bu yüzden Gökçe, bütün gün çay bahçesindeydi. Bugün de orada olacak. Abisi Turan ise sınavlardan sonra memleketine geldi. Turan için çay toplamak çok eğlenceli bir işti.

Kahvaltıdan sonra Gökçe de ailesine katıldı. Çay makaslarını, çuvalları aldılar ve bahçeye indiler. Çay işçileri de geldi. Salih Beylerin çay bahçesi çok büyüktü. Fakat komşuların bahçeleri de büyüktü. Herkese işçi lazımdı. Bu yüzden Salih Bey, sadece on işçi buldu.

Herkes, bahçeye geldi. Saat tam sekizde işe başladılar. Yerler çamurdu. Çay bahçesi çok dikti. Bu yüzden orada hareket etmek zordu. Gökçe, bugün çok yavaştı. Çay makasını zor kaldırdı. İlk anda ellerinde bir acı hissetti. Bahçede eldiven taktı ama yine de parmakları şişmişti. Akşama kadar çay makası kullanmak zor bir işti.

Normal şartlarda çayın en üstünden iki buçuk yaprak kesiyorlar. Fakat makas bugün Gökçe'nin elinden kayıyor ve o, her seferinde daha fazla yaprak kesiyor.

EK-2. “Anadolu Hikâyeleri”nde Yer Alan Kitaplara Ait Görseller ve
Örnek Metinler(devamı)

Kırmızı Ayakkabılar

Önce kuş seslerini duyuyorum. Sonra saate bakıyorum. Saat yedi buçuk. Başımı tekrar yastığa koyuyorum ve uyumak istiyorum. Ama uzun sürmüyor. O an, Ayça'yı hatırlıyorum. Eyvah! İki saat sonra otogarda olacak. Yataktan hemen kalkıyorum. Pencereyi açıyorum ve derin bir nefes alıyorum. Kuş sesleri artıyor. Bu sesleri seviyorum. İçimden “İlkbahar güzel mevsim” diyorum. Bu mevsimi seviyorum. Çiçek kokuları odama doluyor. Bu kokuları seviyorum. Banyoya gidiyorum ve hızlı bir şekilde yıkıyorum. Sonra saçlarımı kurutuyorum. Yeniden odama dönüyorum.

Bence bugün güzel bir gün olacak. Bugün, en yakın arkadaşım gelecek.

En güzel elbisemi giyiyorum. Salondan kedim Pamuk'un sesi geliyor. Bana, “Acıktım.” demek istiyor, Akıllı kedime mamasını veriyorum ve kendime kahvaltı hazırlıyorum. Zaman azalıyor. Kahvaltıdan sonra montumu giyiyorum ve evden çıkıyorum.

Apartmanın önünde otobüs durağı var. Oraya gitmek kısa sürüyor ama orada uzun süre bekliyorum. Saat 09.00'da otobüse biniyorum. Trafik çok yavaş ilerliyor. Kafamı cama dayıyorum ve arabaları sayıyorum. Bir... İki... Üç... Dört... Tam o sırada telefonum çalıyor. Alo, Ayça!

-Merhaba Nuray! Otobüs mola yerinden hareket etti. Yarım saat sonra Bursa'da olacağız.

-Tamam canım. Ben de otogara gidiyorum. Seni orada karşılayacağım.

-Peki, görüşmek üzere...

-Hoşça kal.

Ayça, benim üniversiteden arkadaşım. Onunla en son altı ay önce İstanbul'da görüştük. Çok güzel bir gündü. Ben de onu Bursa'ya davet ettim fakat Ayça'nın altı aydır hiç fırsatı olmadı. Üç gün önce beni aradı:

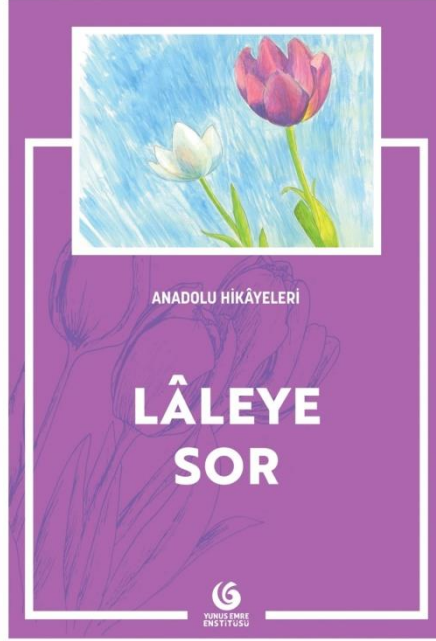
-Nuray, bu hafta sonu Bursa'ya geleceğim, dedi.

Çok sevindim.

EK-2. “Anadolu Hikâyeleri”nde Yer Alan Kitaplara Ait Görseller ve Örnek Metinler(devamı)

Bugün Ayça'yı ilk önce Tophane'ye götüreceğim. Osman Gazi ve Orhan Gazi'nin türbelerini ziyaret edeceğiz. Oradaki çay bahçesinde çay içeceğiz. Daha sonra Ayça'yı başka yerlere de götüreceğim. Akşam olmadan önce ipekçiler ve ayakkabıcılar çarşısına gideceğiz.

Otogara geldim. Ayça'nın otobüsü de 10 dakika sonra otogara girdi. Arkadaşım, otobüsten indi. Birbirimize sıkıca sarıldık.

Lâleye Sor

Bahar geldi. Güneşli bir cumartesi günü... Şehrin her yerinde çiçekler açtı.

İstanbul, bu mevsimde daha da güzel oluyor. Sokaklar, parklar, çay bahçeleri, korular insanlarla doluyor. Dünyanın her yerinden buraya turist geliyor. Onlar, en çok Sultan Ahmet Camisi'ni, Ayasofya Müzesi'ni, Dolmabahçe Sarayı'nı, Galata Kulesi'ni, Adalar'ı, Kız Kulesi'ni ve Emirgan Korusu'nu ziyaret ediyorlar.

Bugün, Umay ile Alper de Emirgan Korusu'nda buluşacaklar. Onlar, İstanbul Üniversitesi, Tarih bölümünde öğrenci. Onların sınavları önümüzdeki hafta başlayacak. Bugün koruda ders çalışacaklar.

Alper, koruya Umay'dan önce geldi. On dakika bekledi. Sonra Umay'ı aradı.

-Merhaba Umay! Ben korudayım. Sen neredesin?

-Merhaba Alper! Ben de şimdi koruya giriyorum.

Alper korunun girişine baktı. Mesafe biraz uzaktı.

-Koruya kırmızı etekli bir kız giriyor. O sen misin?

-Evet, benim.

-Ben de tam karşıdaki çardakta oturuyorum.

-Tamam. Geliyorum.

Umay birkaç dakika sonra geldi,

-Trafik çok yavaş ilerledi. Geç kaldım. Özür dilerim.

EK-2. “Anadolu Hikâyeleri”nde Yer Alan Kitaplara Ait Görseller ve Örnek Metinler(devamı)

-Önemli değil. Nasılsın?

-İyiyim. Teşekkür ederim. Sen nasılsın? Ben de iyiyim. Teşekkür ederim.

Alper’ le Umay önce koruda gezdiler. Koru lâlelerle doluydu. Sarı, kırmızı, beyaz, mor, pembe ve iki renkli lâleler vardı. Lâleler çeşitli şekillerdeydi: Türk bayrağı, kilim, kuş vs. Bu şekillerden biri de büyük bir lâleydi. Alper’le Umay, bu büyük lâle şeklinin yanına oturdular. Çantalarından kitaplarını, defterlerini ve kalemlerini çıkardılar.

Alper:

-Lâle Devri, sınav konularımızdan biri... Şimdi bu konuya çalışalım mı?

-Evet, tabii. Bu konuya çalışmak için çok uygun bir yerdeyiz. Lâlelerin de konuşabilmesini çok isterdim. Belki kendi hikâyelerini anlatırlardı.

-O hâlde, biz onlara anlatalım. Lâleler konuşamıyorlar ama belki de bizi duyuyorlar.

-Lâle Devri'nin devlet adamları kimlerdi? Lâle Devri, hangi tarihler arasındaydı? Önce bu konulara bakalım.

-Bunu biliyorum. II. Ahmet, Lâle Devri'nde padişahı. Damat İbrahim Paşa ise o devrin sadrazamıydı. Lâle Devri, 1718 ile 1730 yılları arasındaydı.

ÖZ GEÇMİŞ

Adı ve Soyadı : Tuğba Nur BEKİS

Eğitim Bilgileri

Lisans : Kırıkkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi
(2014 – 2018)

Yüksek Lisans : Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe
Eğitimi (2018 – 2022)

Yayınlar

Bekis, T. N., & Yiğit, M. (2021). Examining the cultural elements in story books used in teaching Turkish as a foreign language: sample of Dede Korkut Stories. *European Journal of Foreign Language Teaching*, 5(6).

Yiğit, M. & Bekis, T. N. (2021). Türkçe öğretmenlerinin yazma eğitimi ve stratejilerine yönelik algıları. 2. *Uluslararası Kültür, Sanat ve Edebiyat Kongresi*. 2-4 Mayıs, Ankara.